

EY

Building a better
working world

ТӨРИЙН БАНК ХХК

(Монгол Улсад бүртгэлтэй аж ахуйн нэгж)

**Аудитлагдсан санхүүгийн тайлан
2019 оны 12 дугаар сарын 31**

ТӨРИЙН БАНК ХХК

2019 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31-НИЙ ӨДРӨӨР ДУУСГАВАР БОЛСОН ЖИЛИЙН САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАН

АГУУЛГА	ХУУДАС
БАНКНЫ ТАЛААРХ МЭДЭЭЛЭЛ	1
ТӨЛӨӨЛӨН УДИРДАХ ЗӨВЛӨЛИЙН ДАРГА БА ГҮЙЦЭТГЭХ УДИРДЛАГЫН МЭДЭГДЭЛ	2
ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ДҮГНЭЛТ	3 – 4
АШИГ, АЛДАГДАЛ БА БУСАД ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ОРЛОГЫН ТАЙЛАН	5
САНХҮҮГИЙН БАЙДЛЫН ТАЙЛАН	6
ӨМЧИЙН ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ТАЙЛАН	7
МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН	8 – 9
САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГУУД	10 – 109

ТӨРИЙН БАНК ХХК
БАНКНЫ ТАЛААРХ МЭДЭЭЛЭЛ

ТУЗ-ИЙН ГИШҮҮД:

Жигжидийн Ганбат
Мэргээгийн Батхуяг
Идэшийн Батхүү
Ургамалын Бямбасүрэн
Пүрэвжавын Сайнзориг
Зоригтбаатарын Энхболд
Миширийн Батжаргал
Аюушийн Ганзориг
Тамжидын Цогтбаяр

НАРИЙН БИЧГИЙН ДАРГА:

Эрдэнэбаатарын Уянга

АЛБАН ХАЯГ:

Төрийн Банк ХХК-ийн байр
Бага тойруу – 7/1, 1-р Хороо,
Чингэлтэй Дүүрэг,
Улаанбаатар-210644,
Монгол Улс

АУДИТОРУУД:

Эрнст энд Янг Монголия Аудит ХХК
Мэргэшсэн нягтлан бодогчид

ТӨРИЙН БАНК ХХК

ТӨЛӨӨЛӨН УДИРДАХ ЗӨВЛӨЛИЙН ДАРГА БА ГҮЙЦЭТГЭХ УДИРДЛАГЫН МЭДЭГДЭЛ

Төрийн Банк ХХК-ийн (цаашид Банк гэх) Төлөөлөн Удирдах Зөвлөлийн (“ТУЗ”) дарга Жигжидийн Ганбат, Гүйцэтгэх захирал Ганбямбын Дөлгөөн болон Санхүү хариуцсан дэд захирал Долгоржавын Баттулга, бид энэхүү тайлангийн 5-109 дугаар хуудсанд үзүүлсэн, Банкны санхүүгийн тайлангууд нь 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны санхүүгийн байдал хийгээд тухайн өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилийн үйл ажиллагааны үр дүн, мөнгөн гүйлгээг Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандартуудын дагуу үнэн зөв, бодитой илэрхийлсэн гэдгийг үүгээр мэдэгдэж байна.

ЖИГЖИДИЙН ГАНБАТ
(Төлөөлөн Удирдах Зөвлөлийн дарга)

ГАНБЯМБЫН ДӨЛГӨӨН
(Гүйцэтгэх захирал)

ДОЛГОРЖАВЫН БАТТУЛГА
(Санхүү хариуцсан дэд захирал)

Улаанбаатар хот, Монгол Улс
Огноо: 2020 оны 3-р сарын 13

Building a better
working world

Ernst & Young Mongolia Audit LLC
Suite 200, 8 Zovkhis Building
Seoul Street 21
Ulaanbaatar 14251
Mongolia

Tel: +976 11 314032 / +976 11 312005
Fax: +976 11 312042
ey.com

ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН

Төрийн Банк ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдэд

Дүгнэлт

Бид Төрийн Банк ХХК (“Банк”)-ийн 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх Банкны санхүүгийн байдлын тайлан, тухайн өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилийн ашиг алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлан, өмчийн өөрчлөлтийн тайлан, мөнгөн гүйлгээний тайлан, нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудын товчоо болон бусад тайлбар тодруулгуудаас бүрдсэн санхүүгийн тайлангуудад аудит хийж гүйцэтгэлээ.

Бидний дүгнэлтээр дээр нэрлэсэн санхүүгийн тайлангууд нь 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны санхүүгийн байдал хийгээд тухайн өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилийн үйл ажиллагааны үр дүн, мөнгөн гүйлгээг Нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартын зөвлөл (НББОУСЗ)-өөс баталж гаргасан Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартууд (“СТОУС”)-ын дагуу материаллаг алдаагүй, үнэн зөв толилуулсан байна.

Дүгнэлтийн үндэслэл

Бид энэхүү аудитын ажлыг Аудитын олон улсын стандарт (“АОУС”)-уудын дагуу хийж гүйцэтгэлээ. Уг стандартуудын дагуу хүлээсэн үүрэг хариуцлагуудыг энэхүү тайлангийн “Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага” хэсэгт харуулав. Бид Нягтлан бодогчдын ёс зүйн олон улсын стандартын зөвлөлөөс баталсан “Мэргэшсэн нягтлан бодогчдын ёс зүйн дүрэм”-ийн дагуу Банкнаас хараат бус бөгөөд уг дүрэмд заасны дагуу өөрсдийн бусад ёс зүйн үүрэг хариуцлагаа бүрэн биелүүлсэн болно. Бидний олж авсан аудитын нотолгоо нь бидний гаргасан дүгнэлтэд хангалттай, зохистой үндэслэл болж чадна гэдэгт бид итгэлтэй байна.

Санхүүгийн тайлангуудтай холбоотойгоор удирдлага болон засаглах эрх мэдэл бүхий этгээдүүдийн хүлээх хариуцлага

Санхүүгийн тайлангуудыг СТОУС-ын дагуу бэлтгэх, үнэн зөв толилуулах ба залилан, алдааны улмаас үүсч болох материаллаг буруу илэрхийлэлгүй санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэх боломжийг бий болгоход шаардлагатай гэж удирдлагын тодорхойлсон дотоод хяналтуудад удирдлага хариуцлага хүлээнэ.

Банкны удирдлага нь санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэхдээ Банкны үйл ажиллагааг зогсоох эсвэл татан буулгахаар төлөвлөсөн эсвэл эдгээрээс өөр бодит сонголт байхгүйгээс бусад тохиолдолд санхүүгийн тайлангуудыг гаргахдаа удирдлага нь тасралтгүй байх зарчмын дагуу Банкны үйл ажиллагааг тасралтгүй явуулах чадварыг үнэлэх, боломжтой бол тасралтгүй байх зарчимтай холбоотой асуудлуудыг тодруулах, нягтлан бодох бүртгэлийн тасралтгүй байх суурийг хэрэглэх үүрэгтэй.

Засаглал хариуцсан этгээдүүд нь Банкны санхүүгийн тайлагналын үйл явцад хяналт тавих үүрэгтэй.

Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага

Залилан эсвэл алдаанаас үүссэн материаллаг буруу тайлагналуудаас санхүүгийн тайлан нь бүхэлдээ ангид эсэх талаарх үндэслэлтэй баталгаа олж авах, дүгнэлт бүхий аудиторын тайлан гаргах нь бидний зорилго юм.

Зохистой баталгаажуулалт гэдэг нь өндөр түвшний баталгаажуулалт боловч “АОУС”-ын дагуу хийгдсэн аудит нь оршин байгаа материаллаг буруу тайлагналуудыг байнга илрүүлнэ гэсэн баталгаа биш юм. Буруу тайлагналууд нь залилан эсвэл алдаанаас үүсч болох ба хэрэв тэдгээр нь дангаараа эсвэл нийтдээ санхүүгийн тайланд үндэслэн гаргасан хэрэглэгчдийн эдийн засгийн шийдвэрт нөлөөлөх магадлалтай бол материаллагт тооцогдоно.

ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Төрийн Банк ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдэд (үргэлжлэл)

Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага (үргэлжлэл)

“АОУС”-ын дагуу хийх аудитын үед бид мэргэжлийн үнэлэмж, мэргэжлийн үл итгэх зарчмыг баримтлан ажилладаг. Бид мөн:

- Залилан эсвэл алдааны улмаас үүсч болох санхүүгийн тайлангийн материаллаг буруу тайлагналуудын эрсдэлүүдийг таних, үнэлэх, тэдгээр эрсдэлд тохирох аудитын горимуудыг боловсруулах, гүйцэтгэх, өөрсдийн дүгнэлтэнд үндэслэл болохуйц хангалттай, зохистой аудитын нотолгоог олж авах. Залилан нь хуйвалдах, бичиг баримт хуурамчаар үйлдэх, санаатайгаар орхигдуулах, буруу мэдэгдэл хийх, дотоод хяналтыг зөрчих зэрэг үйлдлүүдтэй холбоотой байж болох тул залилангаас үүдэн гарсан материаллаг буруу тайлагналыг илрүүлэхгүй байх эрсдэл нь алдаанаас үүдэн гарсан буруу тайлагналыг ирүүлэхгүй байх эрсдэлээс өндөр байдаг.
- Банкны дотоод хяналтын үр нөлөөтэй байдалд дүгнэлт өгөх зорилгоор биш тухайн нөхцөл байдалд тохирохуйц аудитын горим боловсруулахын тулд аудитад хамааралтай дотоод хяналтын талаар ойлголт олж авах.
- Хэрэглэсэн нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогууд нь зохистой эсэх, удирдлагын зүгээс нягтлан бодох бүртгэлийн ойролцоолсон тооцооллууд, тэдгээрт холбогдох тодруулгууд нь үндэслэлттэй эсэхийг үнэлэх.
- Нягтлан бодох бүртгэлийн тасралтгүй байх зарчмыг удирдлага зохистой хэрэглэсэн эсэх, олж авсан аудитын нотолгоонд үндэслэн Банкны үйл ажиллагаагаа тасралтгүй явуулах чадамжид мэдэгдэхүйц эргэлзээ үүсгэж болох үйл явдал эсвэл нөхцөл байдалтай холбоотой материаллаг тодорхой бус байдал байгаа эсэхийг дүгнэх. Хэрэв материаллаг тодорхой бус байдал байна гэж дүгнэвэл, бид аудиторын тайландаа санхүүгийн тайлангийн холбогдох тодруулгыг хийж өгөх эсвэл ийм тодруулга хангалтгүй бол дүгнэлтээ өөрчлөх шаардлагатай болдог. Аудиторын тайлан гарах өдөр хүртэл олж авсан аудитын нотолгоонд үндэслэн бид дүгнэлтээ гаргадаг. Гэхдээ ирээдүйн үйл явдал эсвэл нөхцөл байдал Банкны тасралтгүй байх зарчмыг алдагдуулж болно.
- Санхүүгийн тайлангууд (үүнд тодруулгууд багтана)-ын ерөнхий толилуулга, бүтэц, агуулгыг үнэлэх мөн санхүүгийн тайлангууд нь зөв толилуулгын шаардлагыг хангахуйц байдлаар холбогдох ажил гүйлгээ, үйл явдлуудыг илэрхийлсэн эсэхийг үнэлэх.

Бид аудитын ажлын төлөвлөсөн хамрах хүрээ, цаг хугацаа, томоохон хэмжээний дутагдал болон аудитын явцад олж тогтоосон дотоод хяналтын томоохон доголдол зэргийг багтаасан асуудлуудыг засаглал хариуцсан этгээдүүдэд мэдэгддэг.

Бусад зүйл

Энэхүү тайланг өөр ямар нэгэн зорилгоор биш, Монгол Улсын "Компанийн тухай хууль"-ийн 94 дүгээр зүйлд заасны дагуу Банкны хувьцаа эзэмшигчдийн захиалгаар аудитыг гүйцэтгэн Банкны хувьцаа эзэмшигчдэд зориулан гаргалаа. Бид энэхүү тайлангийн агуулгын хүрээнд өөр аливаа нэг гуравдагч талын өмнө хариуцлага хүлээхгүй болно.

Ernst & Young Mongolia Audit LLC

ЭРНСТ ЭНД ЯНГ МОНГОЛИЯ АУДИТ ХХК

Мэргэшсэн нягтлан бодогчид

[Signature]
Гарын үсэг зурсан
Хабылхайрат Буланбай
Захирал

[Signature]

Баталсан
Адриан Чу
Партнер

Улаанбаатар хот, Монгол Улс
Огноо: 2020 оны 3-р сарын 13

ТӨРИЙН БАНК ХХК

**2019 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31-НИЙ ӨДРӨӨР ДУУСГАВАР БОЛСОН ЖИЛИЙН АШИГ, АЛДАГДАЛ
БА БУСАД ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ОРЛОГЫН ТАЙЛАН**

	Тодруул га	2019 мян.төг	2018 мян.төг
Үр ашигт хүүгийн аргачлалаар бодсон хүүгийн орлого	4	349,722,129	305,772,360
Бусад хүү болон түүнтэй адилтгах орлого	4	27,653,830	26,150,878
Хүү болон түүнтэй адилтгах зардал	5	(244,555,739)	(215,151,669)
Цэвэр хүүгийн орлого		132,820,220	116,771,569
Хураамж ба шимтгэлийн орлого	6	22,864,055	20,902,843
Хураамж ба шимтгэлийн зардал	6	(6,882,853)	(5,671,133)
Хураамж ба шимтгэлийн цэвэр орлого		15,981,202	15,231,710
Арилжааны цэвэр орлого	7	7,845,901	4,683,435
Үйл ажиллагааны бусад (зардал)/орлого	8	(3,797,175)	2,651,203
Үйл ажиллагааны нийт орлого		152,850,148	139,337,917
Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын сангийн зардал	9	(38,612,810)	(56,043,560)
Үйл ажиллагааны цэвэр орлого		114,237,338	83,294,357
Үйл ажиллагааны зардал	10	(91,553,470)	(81,291,808)
Татварын өмнөх ашиг		22,683,868	2,002,549
Орлогын албан татварын зардал	11.1	(2,411,221)	-
Тайлант жилийн ашиг		20,272,647	2,002,549
Бусад дэлгэрэнгүй орлого:			
<i>Дараагийн тайлант хугацаанд ашиг, алдагдлын тайлан руу дахин ангилагдах бусад дэлгэрэнгүй орлого – (татварын дараах):</i>			
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэлийн бодит үнэ цэнийн цэвэр өөрчлөлт	28	4,066,902	(499,440)
<i>Дараагийн тайлант хугацаанд ашиг, алдагдлын тайлан руу дахин ангилагдахгүй бусад дэлгэрэнгүй орлого – (татварын дараах):</i>			
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өмчийн хэрэгсэлийн дахин үнэлгээний алдагдал	28	-	1,564
Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээ	28	-	13,692,255
Нийгмийн хөгжлийн сангийн зарцуулалт	28	(139,407)	-
Бусад дэлгэрэнгүй орлого		3,927,495	13,194,379
Тайлант жилийн татварын дараах нийт дэлгэрэнгүй орлого		24,200,142	15,196,928

Хавсаргасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй нэг хэсэг болно.

ТӨРИЙН БАНК ХХК

2019 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31-НИЙ ӨДРӨӨРХ САНХҮҮГИЙН БАЙДЛЫН ТАЙЛАН

	Тодруулга	2019 оны 12 сарын 31 мян.төг	2018 оны 12 сарын 31 мян.төг	2018 оны 1 сарын 1 мян.төг
Хөрөнгө				
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах	12	380,259,480	278,629,947	269,869,390
Бусад банк ба санхүүгийн байгууллага дахь харилцах, хадгаламж	13	20,412,695	29,416,237	49,294,874
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл	14	5,419	4,225,997	282,957
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	15	1,740,834,868	1,774,539,428	1,414,343,702
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – борлуулахад бэлэн	16	91,138,292	7,541,630	5,139,949
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө	16	32,637,420	34,879,230	41,735,955
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл	17	881,734,414	753,197,724	473,730,889
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өмчийн хэрэгсэл	17	117,630	117,479	125,811
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэгсэл	17	–	7,742,974	7,712,502
Бусад хөрөнгө	18	23,261,229	6,713,114	6,522,293
Борлуулах зориулалттай хөрөнгө	19	5,416,432	1,966,138	–
Үндсэн хөрөнгө	20	112,512,697	102,640,378	82,858,961
Биет бус хөрөнгө	21	2,801,904	2,637,230	1,402,091
Ашиглах эрхтэй хөрөнгө	22	6,337,553	9,339,983	12,371,884
Нийт хөрөнгө		3,297,470,033	3,013,587,489	2,365,391,258
Өр төлбөр				
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	23	100,047,947	74,199,644	193,282,383
Репоз хэлцэл	24	–	229,761,662	7,722,342
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	25	2,575,230,812	2,075,197,512	1,573,467,532
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл	14	93,106	5,286	–
Зээлээр авсан эх үүсвэр	26	289,110,716	325,817,450	298,626,501
Бусад өр төлбөр	27	11,731,954	11,227,117	8,008,511
Түрээсийн өглөг	22	7,358,784	10,063,333	12,371,884
Орлогын татварын өр төлбөр	11.2	2,368,913	–	–
Хойшлогдсон татварын өр төлбөр	11.3	596,258	584,084	377,632
Нийт өр төлбөр		2,986,538,490	2,726,856,088	2,093,856,785
Банкны хувьцаа эзэмшигчидэд ногдох өөрийн хөрөнгө				
Энгийн хувьцаа	28	133,900,000	113,000,000	113,000,000
Бусад нөөц	28	28,256,859	25,117,327	12,274,948
Хоёрдогч өглөг	29	44,100,000	65,000,000	65,000,000
Хуримтлагсан ашиг		104,674,684	83,614,074	81,259,525
Нийт өөрийн хөрөнгө		310,931,543	286,731,401	271,534,473
Нийт өр төлбөр ба өөрийн хөрөнгө		3,297,470,033	3,013,587,489	2,365,391,258

Хавсаргасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн сэтгэлийн нэг хэсэг болно.

ТӨРИЙН БАНК ХХК

**2019 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31-НИЙ ӨДРӨӨР ДУУСГАВАР БОЛСОН ЖИЛИЙН
ӨМЧИЙН ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ТАЙЛАН**

	Энгийн хувьцаа мян.төг (Тод. 29)	Нөөцийн сан мян.төг (Тод. 28)	Хуримтлагдсан ашиг мян.төг	Хоёрдогч өглөг мян.төг (Тод. 29)	Нийт өөрийн хөрөнгө мян.төг
2018 оны 1 дүгээр сарын 1-ээр	113,000,000	12,274,948	81,259,525	65,000,000	271,534,473
Тайланг жилийн ашиг	-	-	2,002,549	-	2,002,549
Бусад дэлгэрэнгүй орлого	-	13,194,379	-	-	13,194,379
Нийт дэлгэрэнгүй орлого	-	13,194,379	2,002,549	-	15,196,928
Хэрэгжсэн дахин үнэлгээний нөөц	-	(352,000)	352,000	-	-
2018 оны 12 сарын 31 болон 2019 оны 1 сарын 1-ээр	113,000,000	25,117,327	83,614,074	65,000,000	286,731,401
Тайланг жилийн ашиг	-	-	20,272,647	-	20,272,647
Бусад дэлгэрэнгүй орлого	-	3,927,495	-	-	3,927,495
Нийт дэлгэрэнгүй орлого	-	3,927,495	20,272,647	-	24,200,142
Энгийн хувьцаанд хөрсөсөн хоёрдогч өглөг	20,900,000	-	-	(20,900,000)	-
Хэрэгжсэн дахин үнэлгээний нөөц	-	(787,963)	787,963	-	-
2019 оны 12 сарын 31-ээр	133,900,000	28,256,859	104,674,684	44,100,000	310,931,543

Хавсаргасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй нэг хэсэг болно.

ТӨРИЙН БАНК ХХК

**2019 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31-НИЙ ӨДРӨӨР ДУУСГАВАР БОЛСОН ЖИЛИЙН
МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН**

	Тодруулга	2019 мян.төг	2018 мян.төг
Үйл ажиллагааны мөнгөн гүйлгээ			
Татварын өмнөх ашиг		22,683,868	2,002,549
<i>Тохируулгууд:</i>			
Санхүүгийн деривативуудын бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт		4,308,398	(3,937,754)
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт		576,924	(2,063,329)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх хөрөнгө оруулалт борлуулсаны (олз)/гарз	8	(1,657,283)	14,786
Өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгийн эрсдэлийн сан	8	2,726,039	112,810
Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын сангийн зардал	9	38,612,810	56,043,560
Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл	10	8,534,095	6,727,665
Биет бус хөрөнгийн хорогдуулга	10	1,311,297	1,141,537
Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдэл	10	3,121,625	3,109,451
Үндсэн хөрөнгө данснаас хассаны гарз	10	180,138	640,648
Зээлээр авсан эх үүсвэрийн хүүгийн зардал	30	15,672,307	16,544,643
Түрээсийн өглөгийн хүүгийн зардал	5	1,440,949	1,861,843
Нийгмийн хөгжлийн сангийн царцуулалт	5	(139,407)	-
Санхүүгийн үйл ажиллагааны мөнгөн бус гүйлгээ		42,329	98,563
Ажлын капиталын өөрчлөлтийн өмнөх үйл ажиллагааны ашиг			
		97,414,089	82,296,972
<i>Үйл ажиллагааны хөрөнгө өр төлбөрийн өөрчлөлтүүд:</i>			
Монголбанк дахь заавал байлгах нөөц		(58,051,040)	(14,094,134)
Бусад банк, санхүүгийн байгууллага дахь харилцах, хадгаламж		19,941,356	(20,118,005)
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа		(798,259)	(415,700,444)
Бусад хөрөнгө		(23,256,066)	(522,858)
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө		(3,450,294)	(1,966,138)
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж		25,848,303	(119,082,739)
Репо хэлцэл		(229,761,662)	222,039,320
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж		500,033,300	501,729,980
Бусад өр төлбөр		504,837	3,424,952
Үйл ажиллагааны мөнгөн гүйлгээ		328,424,564	238,006,906
Орлогын албан татварын төлөлт	11	(42,308)	-
Түрээсийн өглөгийн хүүгийн хэсэгт хамаарах төлөлт	30	(1,440,949)	(1,861,843)
Зээлээр авсан эх үүсвэрт төлсөн хүү	30	(15,807,277)	(16,605,510)
Үйл ажиллагааны цэвэр мөнгөн гүйлгээ		311,134,030	219,539,553
Хөрөнгө оруулалтын мөнгөн гүйлгээ			
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт худалдан авалт		(1,849,012,448)	(1,745,713,522)
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт борлуулсны орлого		1,940,265,859	1,531,870,585
Биет бус хөрөнгө борлуулсны орлого		-	104,238
Үндсэн хөрөнгө худалдан авалт	20	(18,586,552)	(14,529,774)
Биет бус хөрөнгө худалдан авалт	21	(1,475,971)	(1,408,615)
Хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаа-с орсон/ (-нд зарцуулсан) цэвэр мөнгөн гүйлгээ		71,190,888	(229,677,088)
Санхүүгийн үйл ажиллагааны мөнгөн гүйлгээ			
Зээлээр татсан эх үүсвэр	30	660,439,636	1,236,499,358
Зээлээр татсан эх үүсвэрийн эргэн төлөлт	30	(697,053,729)	(1,209,346,105)
Түрээсийн өглөгийн үндсэн хэсэгт хамаарах төлөлт	30	(2,823,744)	(2,386,101)
Санхүүгийн үйл ажиллагаа (-нд зарцуулсан)/-с орсон цэвэр мөнгөн гүйлгээ		(39,437,837)	24,767,152

ТӨРИЙН БАНК ХХК

2019 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31-НИЙ ӨДРӨӨР ДУУСГАВАР БОЛСОН ЖИЛИЙН
МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

	Тодруулга	2019 мян.төг	2018 мян.төг
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн цэвэр өсөлт		342,887,081	14,629,617
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл		494,710,021	480,080,404
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл	30	<u>837,597,102</u>	<u>494,710,021</u>
Мөнгөн бус үйл ажиллагаанууд:			
Ашиглах эрхтэй хөрөнгө	22	119,195	77,550
Түрээсийн өглөг	22	(119,195)	(77,550)

Хавсаргасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй нэг хэсэг болно.

1. БАНКНЫ ТАЛААРХ МЭДЭЭЛЭЛ

Тус банк нь Монголбанкнаас (“МБ”) олгосон 26 тоот зөвшөөрлийн дагуу банк, санхүүгийн үндсэн үйлчилгээ үзүүлдэг. Тайлант жилийн хугацаа буюу 2019 онд Банкны үйл ажиллагаанд ямар нэг томоохон өөрчлөлт гараагүй.

Банк нь Монгол улсад бүртгэлтэй, тус улсын нутаг дэвсгэр дээр үйл ажиллагаа явуулдаг хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани юм. Банкны төв байрны албан ёсны хаяг нь Төрийн Банк ХХК-ийн байр, Бага тойруу-7/1, 1-р Хороо, Чингэлтэй дүүрэг, Улаанбаатар хот - 210644, Монгол Улс.

Банкны хувьцааны 36.52% -ийг Монгол улсын Сангийн яам болон 63.48% -ийг Монгол Улсын Хадгаламжийн Даатгалын Корпораци эзэмшдэг. Хадгаламжийн даатгалын корпорацийг Монгол Улсын Засгийн газар хянадаг аж ахуйн нэгж бөгөөд банкинд саналын эрхгүй.

Төрийн Банк ХХК нь 2020 оны 3 дугаар сарын 13-ны өдрийн Төлөөлөн Удирдах Зөвлөлийн шийдвэрээр Банкны 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн эцсийн санхүүгийн тайлангуудыг баталж, нийтэд мэдээлэхийг зөвшөөрсөн.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО

2.1 Тайлан бэлтгэх үндэслэл

Банкны санхүүгийн тайлангууд нь Нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартын зөвлөл (“НББОУСЗ”)–өөс баталж гаргасан Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартууд (“СТОУС”)–ын дагуу бэлтгэгдсэн болно.

Банк 2018 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх санхүүгийн тайлангуудыг 2018 оны 1 дүгээр сарын 1-ээс хэрэгжиж эхэлсэн СТОУС 9 Санхүүгийн хэрэгслийг Монголбанкны журмын дагуу хэрэгжүүлсэнээс бусдаар НББОУСЗ-өөс баталж гаргасан СТОУС-ын дагуу бэлтгэсэн болно.

Банк нь 2019 оны 12 дугаар сарын 31-нээр СТОУС 9-г анх хэрэгжүүлж эхэлсэн. Иймээс Банкны 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх санхүүгийн тайлангууд нь СТОУС-ын дагуу бэлтгэгдсэн анхны тайлан болно. Тодруулга 2.5-аас харна уу.

Санхүүгийн тайлангууд нь бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн болон өмчийн хэрэгсэл, бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хэрэгсэл, бодит үнэ цэнийн аргаар бүртгэгдэх үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл болон хөрөнгүүдээс бусад тохиолдолд түүхэн өртөгийн зарчимаар бэлтгэгдсэн болно. Санхүүгийн тайлан дахь дүнгүүдийг тодруулгад өөрөөр зааснаас бусад тохиолдолд мянгачилан, Банкны үйл ажиллагааг Монгол Улсын мөнгөн тэмдэгт болох Монгол төгрөгөөр тайлагнасан.

2.2 Санхүүгийн тайлангийн толилуулга

Банк нь санхүүгийн байдлын тайлангийн зүйлсийг хөрвөх чадварынх нь дарааллаар толилуулсан. Санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн дараах 12 сарын дотор (богино хугацаанд) ба 12 сараас хойшхи хугацаанд (урт хугацаанд) хүлээн авах эсвэл төлөх төлбөрийн талаарх шинжилгээг тодруулга 35-т толилуулсан.

Ирээдүйн үйл явдлаас хамааралгүйгээр хүлээн зөвшөөрсөн дүнгүүдийг цэвэршүүлэх хуулиар олгогдсон эрхтэй ба доорх бүх нөхцөлд цэвэр дүнгээр нь барагдуулах хандлагатай байгаа үед санхүүгийн хөрөнгө, санхүүгийн өр төлбөрүүдийг хооронд нь цэвэршүүлж, цэвэр дүнг санхүүгийн байдлын тайланд толилуулна. Үүнд:

- Бизнесийн хэвийн үйл ажиллагааны үед
- Чанаргүйдэл гарсан үед
- Банк эсвэл түүний хамтрагч талууд төлбөрийн чадваргүй болсон эсвэл дампуурсан үед.

Мастер цэвэршүүлэлтийн гэрээтэй үүсмэл хөрөнгө болон өр төлбөрийг зөвхөн чанаргүйдэл үүссэн үед биш дээрх бүх нөхцөлүүдэд цэвэршүүлэлтийн шаардлага хангаж байгаа үед зөвхөн цэвэр дүнгээр нь толилуулна.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.3 Батлагдсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байгаа стандартууд

Банкны санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэж гаргах өдрийн байдлаар батлагдаж гарсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байсан стандартуудын жагсаалтыг дор үзүүлэв. Банк энэхүү стандартуудыг хүчин төгөлдөр үйлчилж эхлэх өдрөөс мөрдөх хандлагатай байна.

СТОУС 17 Даатгалын гэрээ

2017 оны 5-р сард НББОУСЗ нь даатгалын гэрээний хүлээн зөвшөөрөлт, хэмжилт, тайлагнал болон толилуулгын зарчмуудыг тусгасан нягтлан бодох бүртгэлийн иж бүрэн шинэ стандарт болох СТОУС 17 Даатгалын гэрээг гаргасан. СТОУС 17 хүчин төгөлдөр болох хугацаанаасаа эхлэн СТОУС 4 Даатгалын гэрээ стандартыг орлоно. СТОУС 17 нь даатгалыг гаргаж буй аж ахуйн нэгжийн төрлөөс үл хамааран бүх төрлийн даатгалын гэрээнд (жишээлбэл, амь нас, шууд бус даатгал, дахин даатгал гэх мэт) мөн түүнчлэн тодорхой онцлог бүхий баталгаа болон санхүүгийн хэрэгслүүдийг хамаарна. СТОУС 17 нь 2021 оны 1-р сарын 1-ээс хойш буюу түүнээс хойшхи тайлагналын хугацаанд хүчин төгөлдөр болох бөгөөд харьцуулсан тоон үзүүлэлтүүд шаардагдана. Банкны санхүүгийн тайланд СТОУС 17 нь материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй гэж дүгнэж байна.

СТОУС 3 нэмэлт өөрчлөлт: Бизнесийн тодорхойлолт

2018 оны 10-р сард НББОУСЗ-өөс Бизнесийн нэгдлийн стандартын дагуу бизнесийн тодорхойлолтонд нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан нь худалдаж авсан үйл ажиллагаа болон хөрөнгүүд нь бизнес мөн эсэхийг тодорхойлоход аж ахуйн нэгжүүдэд туслах зорилготой юм. Бизнес гэж тодорхойлох шаардлагуудыг тодорхой болгож, зах зээлд оролцогчид алга болсон элементийг орлох чадвартай эсэх гэсэн үнэлгээг хасаж, худалдаж авсан үйл явц нь бодитой эсэхийг үнэлэх заавар нэмж, бизнес болон гарцын тодорхойлолтуудыг илүү нарийвчилан тодруулж, сонголтоор бодит үнэ цэнийн төвлөрлийн тестийг танилцуулсан. Нэмэлт өөрчлөлтүүдийн хамт шинэ жишээ тайлбаруудыг оруулсан болно.

Энэхүү нэмэлт өөрчлөлтүүд нь анх хэрэгжүүлж эхэлсэн өдрөөс буюу түүнээс хойш хийгдсэн гүйлгээ болон бусад үйл явдлуудад хамааралтай тул шилжилтийн өдөр Банкинд эдгээр өөрчлөлт нь нөлөөлөхгүй.

НББОУС 1, НББОУС 8 нэмэлт өөрчлөлт: “Материаллаг” тодорхойлолт

2018 оны 10-р сард НББОУСЗ нь НББОУС 1-ийн Санхүүгийн тайлангийн танилцуулга ба НББОУС 8-ийн Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлого, нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооны өөрчлөлт, алдаа зэрэгт нэмэлт өөрчлөлт оруулан, “материаллаг” гэсэн тодорхойлолтыг стандартуудад нийцүүлж, тодорхойлолтыг илүү тодруулж өгсөн.

Шинэ тодорхойлолтоор “тухайн мэдээлэлийг орхисон, буруу бичсэн эсвэл тодорхой бус орхисон тохиолдол нь санхүүгийн тайлангийн үндсэн хэрэглэгчдийн санхүүгийн тайланг үндэслэн гаргасан шийдвэрт нөлөөлөх бол уг мэдээлэл нь материаллаг гэж тусгажээ.

“Материаллаг” гэх тодорхойлолтонд оруулсан өөрчлөлт нь Банкны санхүүгийн тайланд материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй гэж үзэж байна.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Гадаад валютын ханшийн тэгшитгэл

Санхүүгийн тайлангууд нь Банкны үйл ажиллагааны мөнгөн тэмдэгт болох Монгол төгрөгөөр толилуулагдсан. Гадаад валютаар хийгдсэн ажил гүйлгээг тухайн ажил гүйлгээг хийсэн өдрийн спот ханшаар бүртгэдэг.

Гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн мөнгөн хөрөнгө ба өр төлбөрийг тайлагналын өдрийн спот ханшаар дахин хөрвүүлдэг. Арилжааны бус үйл ажиллагаанаас үүссэн ханшийн бүх зөрүүг ашиг, алдагдлын тайланд үйл ажиллагааны бусад орлого/зарлагаар хүлээн зөвшөөрнө.

Түүхэн өртгөөр илэрхийлэгдсэн мөнгөн бус зүйлийг хүлээн зөвшөөрөх өдрийн спот ханшаар хөрвүүлнэ.

Орлого хүлээн зөвшөөрөлт

Үр ашигт хүүгийн аргачлал

СТОУС 9-ийн дагуу хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдсэн санхүүгийн бүх хөрөнгүүдийн хүүгийн орлогыг үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан тодорхойлно. СТОУС-9-ийн дагуу бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгүүдийн хүүгийн орлогыг үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан тодорхойлно. Үр ашигт хүү гэдэг нь санхүүгийн хөрөнгө эсвэл өр төлбөрийн ирээдүйд орж ирэх мөнгөн урсгалуудыг хугацааных нь туршид эсвэл тохиромжтой гэж үзсэн богино хугацаанд дансны үнэ хүртэл нь дискаунтчилсан хүү юм.

Үр ашигт хүүг (цаашлаад, санхүүгийн хөрөнгийн хорогдуулсан өртгийг) үр ашигт хүүгийн салшгүй хэсэг болох худалдан авалтын хөнгөлөлт, урамшуулал, шимтгэл болон зардлыг оролцуулан тооцдог. Банк нь зээлийн нийт хугацааны турш тогтмол өгөөж хүртэнэ гэсэн хамгийн сайн тооцооллыг илэрхийлэх өгөөжийн хувиар хүүгийн орлогыг бүртгэдэг. Тиймээс өөр шатлалуудад тооцогдсон хүүгийн түвшнүүдийн нөлөөлөл болон бүтээгдэхүүний нийт хугацааны бусад шинж чанаруудыг (урьдчилж төлсөн төлбөр, нэмэгдүүлсэн хүү болон шимтгэлүүд) оролцуулан тооцдог.

Хэрэв санхүүгийн хөрөнгийн хүлээгдэж буй мөнгөн урсгал нь зээлийн эрсдэлээс бусад шалтгаанаар өөрчлөгдсөн бол ирээдүйд орж ирэх мөнгөн урсгалуудын өөрчлөлтийг анхны үр ашигт хүүгээр дискаунтчилан цаашлаад дансны үнийг тохируулна. Уг өөрчлөлт нь эерэг эсвэл сөрөг залруулгаар санхүүгийн байдлын тайланд тухайн санхүүгийн хөрөнгө эсвэл өр төлбөрийн дансны үнэд нөлөөлж үр ашигт хүүгийн аргаар тооцоолсон хүүгийн орлого/зардлыг нэмэгдүүлж эсвэл бууруулж болно.

Хөвөгч хүүтэй санхүүгийн хэрэгслийн хувьд үр ашигт хүүд өөрчлөлт оруулж буй зах зээлийн хүүгийн өөрчлөлтийн нөлөөг тооцоололд оруулахын тулд мөнгөн урсгалын тооцооллыг тогтмол хийх боловч санхүүгийн хэрэгсэл нь хамгийн анх үндсэн үнээрээ хүлээн зөвшөөрөгдсөн тохиолдолд ирээдүйн хүүгийн төлбөрүүдийн дахин тооцоолол нь хөрөнгө болон өр төлбөрийн дансны үнэд материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй болно.

Хүү болон түүнтэй адилтгах орлого/зардал

Цэвэр хүүгийн орлого болон зардлыг үр ашигт хүүгийн арга болон бусад аргыг ашиглан тооцдог. Эдгээрийг хүүгийн орлого болон зардлын аль алины хувьд харьцуулагдахуйц мэдээллийг харуулахын тулд орлогын тайланд тусад нь толилуулсан болно.

Банк нь зөвхөн дээр дурьсан санхүүгийн хэрэгслүүдийн хувьд үр ашигт хүүгийн аргаар хүүгийн орлого болон зардлыг тооцоолдог.

Бусад хүүгийн орлого болон зардалд үүсмэл санхүүгийн хэрэгслийн хедж хэлцлийн хүү болон бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэхээр хэмжигддэг бүх санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрүүдийн хүү (гэрээний хүүгийн хувь хэмжээгээр тооцдог худалдах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгөөс бусад) орно.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Орлого хүлээн зөвшөөрөлт (үргэлжлэл)

Хүү болон түүнтэй адилтгах орлого/зардал (үргэлжлэл)

Арилжааны зориулалттай санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн хүүгийн орлого болон зардал нь “Арилжааны цэвэр орлого”-д бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөр хүлээн зөвшөөрөгдсөн болно.

Банк нь үнэ цэнэ буурсан гэж үзсэнээс бусад санхүүгийн хөрөнгийн хүүгийн орлогыг үр ашигт хүүгийн аргаар уг санхүүгийн хөрөнгийн дансны үнээс тооцдог.

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнэ буурч (“Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнэ бууралт” тодруулгын дагуу), “3-р шатлал” –д орсон тохиолдолд Банк үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан санхүүгийн хөрөнгийн хорогдуулсан цэвэр өртгөөс хүүгийн орлогыг тооцно. Санхүүгийн хөрөнгө нь үнэ цэнийн бууралтад орохоо больсон (“Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнэ бууралт” тодруулгын дагуу) тохиолдолд хүүгийн орлогыг дансны үнээс тооцно.

Хураамж ба шимтгэлийн орлого

Банк нь өөрийн харилцагч нарт үзүүлдэг төрөл бүрийн үйлчилгээнээс хураамж, шимтгэлийн орлого олдог. Хураамж болон шимтгэлийн орлогыг Банк үзүүлсэн үйлчилгээний оронд хүлээн авах төлбөрийн дүнг тусгасан хэмжээгээр хүлээн зөвшөөрнө.

Гүйцэтгэлийн үүрэг, түүнчлэн тэдгээрийг биелүүлэх хугацааг гэрээ байгуулагдах үед тодорхойлно. Банкны орлого олох гэрээнд ихэвчлэн олон гүйцэтгэлийн үүрэг байдаггүй бөгөөд эдгээрийг доорх байдлаар тайлбарласан.

Банк үйлчлүүлэгчдэд үйлчилгээ үзүүлсэн тохиолдолд хүлээн авах төлбөрийг нэн даруй нэхэмжилдэг. Аль эсвэл хугацааны туршид үзүүлэх үйлчилгээний гэрээний хугацааны төгсгөлд нэхэмжлэхийг гаргадаг (доор өөрөөр заагаагүй бол).

Банк нь харилцагчид үйлчилгээ үзүүлэхээс өмнө үйлчилгээний хяналт нь Банкинд байдаг тул орлого хүлээн зөвшөөрөлтөд үндсэн үүрэг гүйцэтгэгч гэж дүгнэсэн.

Тодорхой хугацааны туршид үзүүлж байгаа үйлчилгээнүүдээс олсон хураамжийн орлого

Тодорхой хугацааны туршид үйлчилгээг үзүүлж олох орлогыг тэр хугацааны туршид нь хуримтлуулна. Эдгээр хураамжинд шимтгэлийн орлого, хөрөнгийн зохицуулалт, хамгаалалт, бусад зохицуулалт болон зөвлөгөөний хураамжууд орно.

Гүйлгээний үйл ажиллагаанаас олсон шимтгэлийн орлого

Хувьцаа эсвэл бусад үнэт цаас худалдан авах болон бизнес худалдан авах эсвэл зарах гэх мэт тодорхой хугацааны туршид үйлчилгээг үзүүлж олох орлогыг үндсэн гүйлгээ хийгдэж дууссан үед хүлээн зөвшөөрнө. Шимтгэлийн бүрэлдэхүүн хэсгийн төлбөрийг гүйцэтгэлийн зохих шалгуурыг биелүүлсний дараа хүлээн зөвшөөрнө.

Холбогдох санхүүгийн хэрэгслийн салшгүй хэсэг болох хураамжийн орлого

Банкны холбогдох санхүүгийн хэрэгслийн салшгүй хэсэг болох хураамжийн орлого нь: зээл олголтын шимтгэл, татан авагдах магадлалтай зээлүүд дээр зээлийн үйлчилгээний шимтгэл болон зээлтэй холбоотой бусад шимтгэлүүд орно. Эдгээр шимтгэл нь (өсөн нэмэгдэх аливаа зардлын хамт) зээлийн үр ашигт хүүгийн залруулга гэж хүүгийн орлогоор хүлээн зөвшөөрөгдөнө. Харин татан авахгүй нь ерөнхийдөө тодорхой болсон зээлүүдийн зээлийн үйлчилгээний шимтгэл нь хугацааны эцэст орлогоор хүлээн зөвшөөрөгдөнө.

Арилжааны цэвэр орлого

Арилжааны цэвэр орлогод арилжаалахад зориулагдсан санхүүгийн хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт, түүнтэй холбоотой хүүгийн орлого/зардал, ногдол ашиг багтана.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрийн цэвэр ашиг, алдагдал

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хэрэгслийн цэвэр ашиг эсвэл алдагдал СТОУС 9-т шаардсан эсвэл заасны дагуу эдийн засгийн хеджийн харилцаанд эрсдэлийн удирдлагын зорилгоор ашиглагддаг боловч хеджийн бүртгэлийн шаардлага хангахгүй арилжааны бус үүсмэл хэрэгслүүд, бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөр мөн түүнчлэн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх арилжааны бус хөрөнгүүдийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт, хүү болон гадаад валютын ханшийн зөрүүнүүд орно.

Хорогдуулсан өртгөөр эсвэл бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгүүдийн үл хүлээн зөвшөөрөлтөөс үүсэх цэвэр ашиг, алдагдал

Хорогдуулсан өртгөөр хэмжигдэх эсвэл бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгүүдийг үл хүлээн зөвшөөрөхөд үүсэх цэвэр ашиг, алдагдал нь хорогдуулсан өртгөөр хэмжигдэх эсвэл бодит үнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэх санхүүгийн хөрөнгүүдийг борлуулах эсвэл үл хүлээн зөвшөөлөх үеийн хүлээн авсан орлого болон дансны үнэ (үнэ цэнэ бууралт тооцсон) хоорондын зөрүүгээр тооцсон алдагдал (эсвэл ашиг)-аар хэмжигдэнэ.

Санхүүгийн хэрэгсэл - анхны хүлээн зөвшөөрөлт

Хүлээн зөвшөөрөх өдөр

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа, харилцагчдын харилцах болон хадгаламжаас бусад бүх санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийг анхлан хүлээн зөвшөөрөхдөө арилжаа хийсэн өдрөөр (Банк нь тухайн хэрэгслийн гэрээний нэг тал болсон өдөр) хүлээн зөвшөөрнө. Үүнд хэвийн нөхцөлтэй арилжаа буюу санхүүгийн хөрөнгө худалдан авах, худалдахад холбогдох хөрөнгийг зах зээлийн журам, хэлшлээр тогтоосон хугацаанд зайлшгүй шилжүүлэхийг шаарддаг арилжаа орно. Харилцагчдад олгосон зээл болон урьдчилгаа нь хөрөнгийг харилцагчдын дансанд шилжүүлсэн үед хүлээн зөвшөөрнө. Банк нь харилцагчдын харилцах, хадгаламжийг Банкинд шилжсэн үед хүлээн зөвшөөрнө.

Санхүүгийн хэрэгслийн анхны хэмжилт

Санхүүгийн хэрэгслийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн үеийн ангилал нь гэрээний нөхцөл болон бизнес загвар дээр үндэслэнэ. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрөөс бусад бүх санхүүгийн хэрэгслүүдийн анхны хэмжилт нь тэдгээрийн бодит үнэ цэнэ дээр гүйлгээний зардлыг нэмсэн дүн байна. Худалдааны авлагын анхны хэмжилт нь гүйлгээний дүнгээр байна. Санхүүгийн хэрэгслийн анхны хүлээн зөвшөөрсөн бодит үнэ цэнэ нь ажил гүйлгээний үнээс ялгаатай үед Банк дор дурьдсан “Эхний өдөр”-ийн ашиг ба алдагдал гэх бүртгэлийн аргачлалыг баримталдаг.

“Эхний өдөр”-ийн ашиг ба алдагдал

Ажил гүйлгээний үнэ нь бодит үнэ цэнээсээ ялгаатай бөгөөд бодит үнэ цэнэ нь зах зээлийн ажил гүйлгээнээс ажиглагдахуйц өгөгдөлд суурилсан үнэлгээний аргачлал ашигласан байвал Банк нь бодит үнэ цэнэ болон ажил гүйлгээний үнийн зөрүүг цэвэр арилжааны орлогоор хүлээн зөвшөөрнө. Зарим өгөгдөл нь ажиглагдахуйц мэдээлэлд суурилагагүй үнэлгээний загвараар тооцсон тохиолдолд ажил гүйлгээний үнэ болон бодит үнэ цэнийн зөрүүг зөвхөн орлого орж ирэх нь тодорхой болсон эсвэл санхүүгийн хэрэгслийг үл хүлээн зөвшөөрөх тохиолдолд л орлого зардалд хүлээн зөвшөөрнө.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хэрэгсэл - анхны хүлээн зөвшөөрөлт (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийг хэмжих ангилал

Банк өөрийн бүх хөрөнгийг бизнесийн загвар болон гэрээний нөхцөл дээр үндэслэн дараах аль нэгээр нь ангилна:

- Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх;
- Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэгдэх;
- Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх

Банк нь үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл болон арилжааны үнэт цаасны багцыг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгөөр ангилж хэмжнэ. Хэмжилт болон хүлээн зөвшөөрөлт нь орлого үр дүнгийн тайлангийн хэлбэлзлийг бууруулж байгаа нөхцөлд Банк нь санхүүгийн хэрэгслийг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх гэж тодорхойлж болно.

Зээлийн баталгаанаас бусад санхүүгийн өр төлбөрийг хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх эсвэл арилжаалах санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл эсвэл бодит үнэ цэнийн зорилгоор эзэмшиж байгаа бол бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэхээр ангилна.

Бодит үнэ цэнийн тодорхойлолт

Банк нь үнэлгээний аргачлалуудыг ашиглан санхүүгийн хэрэгслийн бодит үнэ цэнийг тодорхойлох, толилуулахдаа дараах түвшнийг хэрэглэдэг. Үүнд:

- **Түвшин 1- санхүүгийн хэрэгслүүд** - Үнэлгээнд ашиглагдсан өгөгдлүүд нь хэмжилтийн өдрөөрх бирж дээр бүртгэлтэй ижил төсөөтэй хөрөнгө болон өр төлбөрийн (залруулаагүй), идэвхитэй зах зээл дээрх үнэ. Банк нь хэмжээ болон төлбөрийн чадварын хувьд адил төсөөтэй хөрөнгө болон өр төлбөрийн санхүүгийн тайлангийн өдрөөр боломжтой, заавал болон хэрэгжих үнийн хангалттай арилжааны үйл ажиллагаатай байхыг идэвхтэй зах зээл гэж үзнэ.
- **Түвшин 2- санхүүгийн хэрэгслүүд** - Үнэлгээнд ашиглагдсан өгөгдлүүд нь, санхүүгийн хэрэгслийн амьдралын мөчлөгийн туршид боломжтой байх зах зээлийн бүх өгөгдлүүдээс шууд болон шууд бусаар үнэлгээнд ашигласан өгөгдлүүд юм. Эдгээр өгөгдлүүдийн дотор идэвхтэй зах зээл дээрх ижил төстэй хөрөнгө болон өр төлбөрийн үнэ, идэвхгүй зах зээл дээрх ижил төстэй хэрэгслийн үнэ болон үнэнээс өөр хүүгийн түвшин, огоожийн муруй, харгалзах хэлбэлзэл болон зээлийн эрсдэлийн үнэ гэх үзрэг ажиглагдахуйц өгөгдлүүд орно. Мөн түүнчлэн, тухайн хөрөнгийн нөхцөл байдал болон байршил мөн харьцуулах зүйлсийн аль нь үнэлэгдсэн хэрэгсэлтэй холбогдох зэргээс залруулга шаардлагатай байж болно. Гэвч ажиглагдахуйц бус өгөгдөл дээр үндэслэн нийт хэмжилтэнд чухал ач холбогдолтой дээрх залруулгыг хийсэн бол Банк нь хэрэгслүүдийг Түвшин 3-р ангилна.
- **Түвшин 3- санхүүгийн хэрэгслүүд** - Эдгээрт, хэмжилтийн бүхэлд нь чухад ач холбогдолтой, нэг болон түүнээс дээш ажиглагдахуйц бус өгөгдлүүд багтана.

Банк нь үнэлгээний техник болон хэрэгжүүлж буй аргачлалууд болон загварын тохируулгуудыг тогтмол шалгаж үздэг. Гэвч суурь загвар нь Банкны санхүүгийн хэрэгслийг үнэлэхтэй холбоотой бүх хүчин зүйлүүд болох зээлийн эрсдэл, өөрийн зээлийн болон/эсвэл санхүүжилтийн зардал зэргийг бүрэн дүүрэн хамруулж чадахгүй байх магадлалтай юм.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Бодит үнэ цэнийн тодорхойлолт (үргэлжлэл)

Иймд Банк нь бодит үнэ цэнээр хэмжигдэх санхүүгийн хэрэгсэлтэй холбоотой зээлийн эрсдэлийг тооцоолоход төрөл бүрийн техник хэрэглэдэг ба үүнд хөрөнгө тус бүрийн хувьд ашиглалтын хугацааны туршид холбогдох талд хүлээгдэж буй зээлийн эрсдэлийг багцад суурилсан аргачлалаар тооцох нь багтдаг бөгөөд энэ нь холбогдох талд хүлээгдэж буй барьцаагүй санхүүгийн хэрэгслийн зээлийн эрсдэлийг тусгахын тулд хийгддэг. Банк өөрийн зээлийн үнэ цэнийг зах зээлийн бодит өгөгдлүүдээс, тухайлбал, арилжаалагдсан өрийн хоёрдогч үнэ, анхдагч своп-т тархсан зээл болон арилжаалагдсан өр зэргээс тооцдог.

Тайлант хугацааны эцэс бүрт Банк нь санхүүгийн тайландаа тайлагнасан хөрөнгө, өр төлбөрийн хувьд түвшин хооронд хөдөлгөөн гарсан эсэхийг дахин нягталж үздэг.

Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр

Бусад Банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах хадгаламж, харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа болон хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд

Банк нь доорх нөхцлүүд хангагдсан тохиолдолд бусад Банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах хадгаламж, харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа болон бусад санхүүгийн хэрэгслүүдийг хорогдуулсан өртгөөр бүртгэхэд ангилна:

- Бизнесийн загварын зорилго нь гэрээнд заасан мөнгөн төлбөрийг цуглуулах зорилгоор санхүүгийн хөрөнгийг эзэмшиж байгаа
- Санхүүгийн хөрөнгүүдийн гэрээний нөхцөл нь тодорхой үеүүдэд үлдэгдлийн үндсэн төлбөр болон хүүгийн төлбөрийн мөнгөн гүйлгээг ихэсгэдэг.

Бусад Банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах хадгаламж, харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа болон хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд (үргэлжлэл)

Бизнесийн загварын тест

Эдгээр нөхцлүүдийн дэлгэрэнгүй нөхцлүүдийг дор үзүүлэв.

Банкны бизнес загвар нь хэрэгслийн түвшинд биш нийлмэл багцын түвшинд хянагддаг ба дараах ажиглагдахуйц хүчин зүйлсээс хамааран:

- Бизнес загварын (тухайн бизнес загварт хамаарагдах санхүүгийн хөрөнгө) гүйцэтгэлд нөлөөлж буй эрсдэл ба эдгээр эрсдэлийг хэрхэн хянах аргачлал
- Эдгээр хөрөнгүүдээс мөнгөн гүйлгээг өмнө нь хэрхэн хүлээн авч байсан туршлага
- Багцын гүйцэтгэлийг хэмжих болон тайлагнахад ашигласан хэмжигдэхүүнүүд
- Байгууллагын удирдлагуудад хэрхэн урамшуулал олгодог (санхүүгийн хөрөнгийн бодит үнэ цэнэ эсвэл гэрээний цуглуулсан мөнгөн урсгал дээр үндэслэдэг)
- Борлуулалтын хүлээгдэж буй давтамж, үнэ цэнэ ба хугацаа нь үнэлгээ хийхэд чухал хүчин зүйл болно

Бизнес загварын тест нь хамгийн боломжит хувилбар дээр үндэслэдэг ба 'хамгийн муу' эсвэл 'стресс' нөхцлүүдийг харгалзан үздэггүй. Хэрэв анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн дараах мөнгөн урсгал нь анхны таамагласан хүлээлтээс өөр байвал Банк тухайн бизнес загварт хамааралтай санхүүгийн хөрөнгийн ангиллыг солихгүй бөгөөд харин уг мэдээллийг шинээр санхүүгийн хөрөнгө худалдаж авах үед үнэлгээндээ оруулан үздэг.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр (үргэлжлэл)

Үндсэн төлбөр ба хүүгийн төлбөрийн шалгуур (ҮТХТ шалгуур)

Санхүүгийн хэрэгслийн ангилалын хоёр дахь шат бол Банк үндсэн төлбөр ба хүүгийн шалгуурын шаардлагыг хангаж буй эсэхийг тодорхойлохын тулд санхүүгийн хэрэгслийн гэрээний нөхцлийг дүгнэдэг.

Энэхүү шалгуурын хүрээнд ‘Үндсэн’ гэдэг нь анхны хүлээн зөвшөөрөх үеийн санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнэ бөгөөд санхүүгийн хөрөнгийн ашиглах хугацааны туршид өөрчлөгдөж болно (жишээ нь үндсэн төлбөрийн эргэн төлөлт эсвэл урамшуулал/хөнгөлөлтийн хорогдуулалт).

Зээлийн гэрээн дэх хүүгийн хамгийн гол элемент нь мөнгөний өнөөгийн үнэ цэнэ болон зээлийн эрсдэл байдаг. Үндсэн төлбөр ба хүүгийн төлбөрийн шалгуурын үнэлгээг хийхийн тулд Банк нь хүүгийн түвшнийг тогтоосон хугацаа гэх мэт холбогдох хүчин зүйлс, үнэлэмжийг авч үздэг.

Нөгөө талаас, эрсдэл үүрэх магадлал багатай гэрээний заалт эсхүл үндсэн зээлийн зохицуулалттай холбоогүй гэрээний мөнгөн гүйлгээний тогтворгүй байдал зэрэг нь зөвхөн үндсэн төлбөр болон хүүгийн төлбөрийн үлдэгдэл дүнгийн гэрээний мөнгөн гүйлгээнд нөлөөлөхгүй. Ийм тохиолдолд санхүүгийн хөрөнгийг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэнэ.

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэх үүсмэл санхүүгийн хэрэгслүүд

Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл нь санхүүгийн хэрэгсэл эсвэл бусад гэрээ байхын тулд доорх 3 шинж чанарыг бүгдийг агуулах шаардлагатай:

- Үнэ цэнэ нь тодорхой хүүгийн түвшин, санхүүгийн хэрэгслийн үнэ, өргөн хэрэглээний бараа бүтээгдэхүүний үнэ, валютын ханшийн өөрчлөлт, зээлжих зэрэглэл болон гэрээний холбогдох талын үүрэг хариуцлагад хамаарахгүй бусад хувьсагчийн өөрчлөлтөөс хамаардаг бол
- Анхны цэвэр хөрөнгө оруулалт шаарддаггүй эсвэл зах зээлийн хүчин зүйлсийн өөрчлөлтөнд ижил байдлаар хандахаар хүлээгдэж буй адил төсөөтэй гэрээнд шаардлагатайгаас бага анхны цэвэр хөрөнгө оруулалт шаарддаг бол
- Ирээдүйд төлөгдөхөөр бол

Банк нь төрөл бүрийн харилцагчидтай үүсмэл санхүүгийн хэрэгслийн хэлшлүүд хийдэг бөгөөд эдгээрт кросс своп, гадаад валютын болон хүүгийн форвард гэрээ хэлшлүүд зэрэг орно. Үүсмэл санхүүгийн хэрэгслүүдийг бодит үнэ цэнээр нь бүртгэдэг ба бодит үнэ цэнэ нь зерэг байгаа үед хөрөнгө, харин сөрөг байгаа үед өр төлбөр гэж бүртгэнэ. Үүсмэл санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг хэджийн нягтлан бодох бүртгэл хэрэглэж байгаагаас бусад үед “Арилжааны цэвэр орлого”-д бүртгэдэг.

Арилжаалах зориулалттай санхүүгийн хөрөнгө

Банк нь санхүүгийн хөрөнгийг арилжааны үйл ажиллагаагаар дамжуулан богино хугацаанд ашиг олох зорилгоор худалдаж авсан эсвэл багцаар нь удирдаж буй санхүүгийн хэрэгслийн багцын нэг хэсэг болгон арилжаалах зориулалттай гэж ангилдаг. Арилжаалах зориулалттай хөрөнгийг санхүүгийн байдлын тайланд бодит үнэ цэнээр нь хэмжин бүртгэдэг.

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг цэвэр арилжааны орлогод хүлээн зөвшөөрнө. Хүү, ногдол ашгийн орлого болон зардлыг гэрээний нөхцлийн дагуу, эсвэл төлбөр хийх эрх нь тогтоогдсон үед арилжааны цэвэр орлогод бүртгэнэ.

Энэ ангилалд зарах эсвэл богино хугацаанд эргүүлэн худалдаж авах зорилгоор өрийн болон өмчийн үнэт цааснууд багтсан болно.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр (үргэлжлэл)

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өмчийн хэрэгсэл

Анх хүлээн зөвшөөрсөний дараа, Банк НББОУС-32 санхүүгийн хэрэгсэл толилуулга болон арилжаалах зорилгоор эзэмшдэггүй өмчийн тодорхойлолтонд нийцсэн зарим өмчийн хэрэгслийг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэгдэх өмчийн хэрэгсэл рүү буцаах боломжгүйгээр ангилагна. Энэ ангилал нь хэрэгслийн түвшинд суурьлан тодорхойлогддог.

Энэ өмчийн хэрэгслийн олз гарзыг хэзээ ч ашиг алдагдлын тайланд бүртгэхгүй. Банк хүлээн авах орлогын санхүүгийн хэрэгсэлтэй холбоотой зардлыг нөхөн төлбөрт ашигласан тохиолдолд ашиг нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэгдэх бол бусад үед төлбөрийн эрх нь баталгаажсан тохиолдолд ногдол ашигийг бусад үйл ажиллагааны орлого гэж ашиг алдагдлаар хүлээн зөвшөөрнө. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх өмчийн хэрэгсэл нь үнэ цэнийн бууралтын үнэлгээнд хамаарахгүй.

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх өрийн хэрэгсэл

Банк нь өрийн хэрэгслийг доорх нөхцөлүүдийг хангасан тохиолдолд Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэлд ангилна:

- Бизнесийн загварын зорилгоор эзэмшиж байгаа санхүүгийн хэрэгсэл, гэрээний мөнгөн гүйлгээг цуглуулах болон борлуулах зорилгоор эзэмших
- Санхүүгийн хөрөнгийн гэрээний нөхцөл нь зөвхөн үндсэн төлбөр ба хүүгийн шалгуурын хангах

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл нь бодит үнэ цэнээр хэмжигдэх бөгөөд бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн олз, гарз нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэгдэнэ. Хүүгийн орлого болон гадаад валютын ханшийн олз, гарзыг хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн хөрөнгүүдийн адил ашиг, алдагдалд хүлээн зөвшөөрнө. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгслийн зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын тооцооллыг доорх тодруулгуудад тайлбарласан. Банк нь нэг төрлийн үнэт цааснаас нэгээс олныг эзэмшдэг бол эхэлж авсанаа эхэлж зарлагдахаар бүртгэнэ. Үл хүлээн зөвшөөрөх үед бусад орлогод хуримтлагдсан олз, гарз нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлангаас ашиг, алдагдлын тайлан руу дахин ангилагдана.

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө болон ор төлбөр

Энэ ангилал дах санхүүгийн хөрөнгө нь арилжаалах зорилгоор эзэмшээгүй бөгөөд анх хүлээн зөвшөөрөхдөө удирдлагаас тодорхойлогдсон эсвэл СТОУС-9-н дагуу заавал бодит үнэ цэнээр хэмжих шаардлагатай гэж тодорхойлсон.

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө нь санхүүгийн байдлын тайланд бодит үнэ цэнээр бүртгэгдэнэ. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэнэ. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгөд тодорхойлсон хэрэгслүүдээс олсон хүүгийн орлого эсвэл зардал нь үр ашигт хүүг ашиглан мөн хөнгөлөлт/урамшууллыг нь харгалзан дүнгээр тооцдог.

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгөөс олсон хүүгийн хэмжээг гэрээний хүүг ашиглан бүртгэнэ. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх өмчийн хэрэгслийн ногдол ашгийн орлогыг төлбөр хийх эрх тогтоогдсон үед үйл ажиллагааны бусад орлогод бүртгэнэ.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр (үргэлжлэл)*****Гаргасан өрийн хэрэгсэл ба зээлээр авсан санхүүжилт***

Анх хүлээн зөвшөөрсний дараа, зээллэгүүдийг дараагийн тайлант хугацаанд үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ. Хорогдуулсан өртгийг тооцохдоо зээл авах үеийн хөнгөлөлт, урамшуулал ба үр ашигт хүүгийн нэг салшгүй хэсэг болж буй зардлуудыг авч үзнэ.

Өр төлбөр ба өөрийн хөрөнгийн аль алиных нь элементүүдийг агуулсан нийлмэл санхүүгийн хэрэгслүүдийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг, хүлээн зөвшөөрөгдөх өдөр салгана.

Банк нь эдгээр үүсмэл бус санхүүгийн хэрэгслүүдийг бүртгэлд тусгахдаа, эхлээд тухайн хэрэгсэл нь нийлмэл эсэх талаар болон тухайн хэрэгслүүд болон бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг ИББОУС 32-н дагуу санхүүгийн өр төлбөр болон хөрөнгө эсвэл өөрийн хөрөнгө гэж ангилна. Банк нь санхүүгийн хэрэгслийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг дараах байдлаар хүлээн зөвшөөрнө: (а) Банкинд санхүүгийн өр төлбөр болж байвал, (б) Тухайн хэрэгслийг эзэмшигчид, хэрэгслийг Банкны өөрийн хөрөнгийн хэрэгсэлд хөрвөх бололцоо өгч байвал. Хөрвөх хэрэгслийн өр төлбөр болон өөрийн хөрөнгийн бүрэлдэхүүнүүдийн ангилал нь, тухайн хөрвөх нөхцөл нь зарим нэг эзэмшигчдийн хувьд эдийн засгийн давуу талтай байсан ч хөрвөх нөхцөл нь хэрэгжих эсэх болон түүний өөрчлөгдөх магадлалаас шалтгаалан өөрчлөгддөггүй. Хөрвөх санхүүгийн хэрэгслийн өөрийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийн бүртгэлийн дүнг хуваарилахдаа, өөрийн хөрөнгийн бүрэлдэхүүний дүн нь тухайн хэрэгслийн нийт бодит үнэ цэнээс өр төлбөрийн бүрэлдэхүүн гэж тусад нь тодорхойлсон дүнг хассанаас үлдсэн дүн байна. Нийлмэл санхүүгийн хэрэгсэлд агуулагдсан өөрийн хөрөнгийн бүрэлдэхүүнээс (өөрийн хөрөнгийн хөрвөх нөхцөл гэх мэт) бусад аливаа үүсмэл хэрэгслийн үнэ цэнэ нь (худалдан авах опцион гэх мэт) өр төлбөрийн бүрэлдэхүүнд багтана. Банк нь тухайн хэрэгслийн өөрийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн бүрэлдэхүүнүүдийг салгах гэж буй бол тухайн өр төлбөрт салгах шаардлагатай агуулагдсан үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл байгаа эсэхийг үнэлнэ. Банк нь агуулагч гэрээ болон дансдаас агуулагдсан үүсмэл санхүүгийн хэрэгслийг зөвхөн доорх нөхцөлд салгана:

- Агуулагдсан үүсмэл санхүүгийн хэрэгслийн эдийн засгийн болон эрсдэлийн шинж чанар нь агуулагч гэрээний эдийн засгийн болон эрсдэлийн шинж чанартай нягт холбоотой биш үед
- Агуулагдсан санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэлтэй ижил нөхцөлтэй салангид хэрэгсэл нь санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн тодорхойлолтыг хангаж буй тохиолдолд
- Холимог (нэгтгэсэн) хэрэгсэл нь бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь орлого, зарлагын дансанд бүртгэгдсэн өөрчлөлттэйгээ бодит үнэ цэнээрээ бүртгэгддэггүй (жишээ нь, бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь орлого зарлагын дансанд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө эсвэл өр төлбөрт агуулагдсан санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл)

Зээлээр авсан санхүүжилт нь эздийн өмчид хамаарах хоёрдогч өглөг тодруулга 29-т толилуулсаны дагуу хувьцаанд хөрвөх нөхцөлтэй болно.

Санхүүгийн баталгаа, аккредитив болон олгогдоогүй зээлийн амлалт

Банк нь санхүүгийн баталгаа, аккредитив болон зээлийн амлалт гаргадаг. Санхүүгийн баталгаа гаргаж өгсөний улмаас хүлээн авсан урамшууллыг санхүүгийн тайлангуудад анхлан бүртгэхдээ бодит үнэ цэнээр нь бүртгэнэ. Ийнхүү анхлан хүлээн зөвшөөрсний дараагийн тайлант үед баталгаа бүрт Банкны хүлээх хариуцлагыг хэмжихдээ анхлан хүлээн зөвшөөрсөн дүнгээс ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэсэн хуримтлагдсан хорогдлыг хассан дүн хоёрын аль өндрөөр нь хэмжинэ.

Хүлээн авсан урамшууллыг баталгааны хугацааны туршид ашиг, алдагдлын тайланд “Хураамж ба шимтгэлийн орлого”-оор хүлээн зөвшөөрнө.

Олгогдоогүй зээлийн амлалт болон аккредитив нь амлалт бөгөөд энэхүү амлалтын хугацаанд Банк нь урьдчилан тодорхойлсон нөхцөлтэй зээлийг харилцагчид олгох шаардлагатай. Санхүүгийн баталгааны гэрээнүүдийн адилаар тэдгээр гэрээнүүдэд “Зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдал”-ын шаардлагуудын дагуу сан байгуулна.

Санхүүгийн баталгаа, аккредитив болон ашиглагдаагүй зээлийн гэрээний үнэ цэнэ нь зах зээлд олгогдох зээлийн гэрээний нөхцөлтэй ижил байхаас гадна санхүүгийн байдлын тайланд тусгагдахгүй. Энэхүү санхүүгийн хэрэгслүүдийн нэрлэсэн үнэ болон үнэ цэнийн бууралтын хүлээгдэж буй алдагдал нь Тодруулга 31-д тусгагдсан.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр (үргэлжлэл)

Харилцагчдын харилцах, хадгаламж

Үүнд харилцагчдаас авсан харилцах, хугацаагүй, хугацаатай хадгаламж болон Банкны баталгааны эх үүсвэр хамаарна. Анхны хэмжилтийн дараа үед харилцагчдад өгөх өр төлбөрүүдийг үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ.

Бусад санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж

Бусад Банк, санхүүгийн байгууллагуудаас татсан төгрөгийн болон валютын хадгаламжууд болон дотоод гадаадын арилжааны Банкууд, Монголбанкны хугацаатай хадгаламжууд мөн хамаарна. Банк нь, харилцагчдийн харилцах хадгаламжийг мөнгөн хөрөнгө нь Банкинд шилжсэн үед хүлээн зөвшөөрдөг. Анхны хэмжилтийн дараа бусад Банкуудад өгөх өр төлбөрийг үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ.

Санхүүгийн хөрөнгийн дахин ангилал

Банк санхүүгийн хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрсөнөөс хойш бизнесийн шугам худалдан авах, дуусгах болон цуцлах онцгой нөхцөл байдлаас бусад нөхцөлд дахин ангилахгүй. Санхүүгийн өр төлбөр дахин ангилагддаггүй.

Санхүүгийн хөрөнгө үл хүлээн зөвшөөрөлт

Хугацаа болон нөхцөлд их хэмжээгээр өөрчлөлт орсонтой холбоотой үл хүлээн зөвшөөрөх

Харилцагчдад олгосон зээл гэх мэт санхүүгийн хөрөнгийг гэрээний нөхцөл нь шинэ зээл шиг болж өөрчлөгдөх үл хүлээн зөвшөөрнө. Үнэ цэнийн бууралт хүлээн зөвшөөрөөгүй тохиолдолд эдгээр хөрөнгийн хувьд зөрүүг нь үл хүлээн зөвшөөрөлтийн олз, гарзаар бүртгэнэ. Шинээр хүлээн зөвшөөрсөн зээл нь худалдаж авсан үүссэн үнэ цэнэ буурсан зээл биш бол уг зээл нь зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэх буй алдагдал тооцооллох үүднээс 1-р шатлалд ангилагдана.

Банк харилцагчид олгосон зээлийг үл хүлээн зөвшөөрөх эсэхийг үнэлэхдээ доорх нөхцөлүүдийг авч үздэг:

- зээлийн валют өөрчлөгдсөн
- өмчийн шинж чанар тодорхойлогдсон
- бизнесийн түнш өөрчлөгдсөн
- өөрчлөлтийн улмаас ҮГХТ-ийн шалгуурыг хангахгүй байх

Хэрвээ өөрчлөлт нь мөнгөн урсгалд мэдэгдэхүйц өөрчлөлт үзүүлээгүй бол энэ өөрчлөлтийг үл хүлээн зөвшөөрөх гэж авч үзэхгүй. Мөнгөн урсгалын өөрчлөлтийг анхны үр ашигт хүүгээр хорогдуулсан дүнд үндэслэн Банк үнэ цэнийн бууралтын алдагдал бүртгээгүй бол өөрчлөлтийг нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэнэ.

Их хэмжээний өөрчлөлтөөс бусад үед үл хүлээн зөвшөөрөх

Санхүүгийн хөрөнгө

Банк санхүүгийн хөрөнгийг (санхүүгийн хөрөнгийн хэсэг эсвэл хоорондоо төстэй нэг бүлэг санхүүгийн хөрөнгүүдийн хэсэг) тухайн хөрөнгөөс мөнгөн урсгал хүлээн авах эрх нь дууссан үед үл хүлээн зөвшөөрнө. Мөн Банк нь хөрөнгийг шилжүүлсэн бөгөөд шилжүүлэлт нь үл хүлээн зөвшөөрөх шаардлагыг хангаж байгаа нөхцөлд хөрөнгийг үл хүлээн зөвшөөрнө.

Дараах тохиолдолд санхүүгийн хөрөнгийг (санхүүгийн хөрөнгийн хэсэг эсвэл хоорондоо төсөөтэй нэг бүлэг санхүүгийн хөрөнгийн хэсэг) үл хүлээн зөвшөөрнө. Үүнд:

- Банк тухайн хөрөнгөөс мөнгөн урсгал хүлээн авах эрхээ шилжүүлсэн, эсвэл
- “Дамжуулан өнгөрөөх” хэлцлийн дагуу хүлээн авсан мөнгөө нийт дүнгээр нь удаан хугацаагаар саатуулалгүйгээр гуравдагч талд төлөх үүрэг хүлээсэн

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хөрөнгө үл хүлээн зөвшөөрөлт (үргэлжлэл)

Их хэмжээний өөрчлөлтөөс бусад үед үл хүлээн зөвшөөрөх (үргэлжлэл)

Санхүүгийн хөрөнгө (үргэлжлэл)

“Дамжуулан өнгөрөөх” хэлцэл нь Банк тухайн санхүүгийн хөрөнгөөс хүлээх гэрээний эрхээ хадгалж үлдэх бөгөөд (анхны хөрөнгө) доорх гурван нөхцөл биелж байх нөхцөлд гэрээний үүргийн дагуу тэдгээр хүлээн авсан мөнгөн урсгалыг нэг болон түүнээс дээш байгууллагад (эцсийн хүлээн авагчид) шилжүүлнэ:

- Хэрэв тухайн нэг байгууллагын зээлдүүлсэн дүн дээр зах зээлийн хүүгээр хуримтлагдсан хүүтэй хамт бүрэн авах эрхтэй богино хугацаат урьдчилгааг оруулалгүйгээр Банк нь эцсийн хүлээн авагчид анхны хөрөнгө нь дүйцэх хэмжээний мөнгөн урсгалыг цуглуулаагүй цагт ямар нэгэн төлбөр төлөх үүрэггүй болно;
- Банк нь эцсийн хүлээн авагчдаас үнэт цааснаас бусад нөхцөлөөр анхны хөрөнгийг зарах эсвэл барьцаалж болохгүй;
- Банк нь эцсийн хүлээн авагчдын өмнөөс цуглуулсан мөнгөн урсгалыг удаан хугацаагаар саатуулалгүйгээр шилжүүлэх үүрэгтэй

Дамжуулалтыг зөвхөн доорх нөхцлүүдээс хангасан тохиолдолд үл хүлээн зөвшөөрнө:

- Банк хөрөнгийн бараг бүх эрсдэл ба өгөөжийг шилжүүлсэн, эсвэл
- Банк тухайн хөрөнгөтэй холбоотой эрсдэл ба өгөөжийг шилжүүлээгүй болон хадгалж үлдээгүй боловч хөрөнгийн хяналтыг шилжүүлсэн.

Хэрвээ шилжүүлэгч холбогдолгүй гуравдагч этгээдэд хөрөнгийг бүхэлд нь зарах болон шилжүүлэхэд нэмэлт хязгаарлалтгүйгээр тухайн чадварыг эзэмшдэг гэж үзсэн үед Банк хяналтыг шилжүүлсэн гэж үзнэ.

Банк хөрөнгөөс мөнгө хүлээн авах эрхээ шилжүүлсэн эсвэл “дамжуулан өнгөрөөх” хэлцэл хийсэн боловч хөрөнгөтэй холбоотой ихэнхи эрсдэл, өгөөж болон хяналтыг шилжүүлээгүй тохиолдолд хөрөнгийг Банкны уг хөрөнгөд үргэлжлүүлэн оролцсоор байх хэмжээгээр нь хүлээн зөвшөөрнө. Энэ тохиолдолд Банк холбогдох өр төлбөрийг мөн хүлээн зөвшөөрнө. Шилжүүлсэн хөрөнгө ба холбогдох өр төлбөр Банкны хадгалж үлдсэн эрх, үүргийг тусган харуулсан сууриар хэмжинэ.

Энэхүү үргэлжилсэн оролцоо нь шилжүүлсэн хөрөнгийн баталгаа хэлбэртэй байвал оролцоог тус хөрөнгийн анхны бүртгэлийн дүн ба Банкны төлөх шаардлагатай болох хамгийн их дүнгийн аль багаар хэмжинэ.

Хэрэв шилжүүлсэн хөрөнгөд үргэлжилсэн оролцоо бичгээр эсвэл худалдан авах опцион (эсвэл аль аль нь) хэлбэрээр байвал, Банкны үргэлжилсэн оролцоо нь эргүүлэн худалдан авахад төлөх шаардлагатай дүнгээр хэмжигдэнэ. Хөрөнгөд бичгээр худалдан авах опцион заасан байгууллагын үргэлжилсэн оролцоо нь шилжүүлсэн хөрөнгийн бодит үнэ цэнэ болон нөхцөлийн хэрэгжих үнийн аль багаар хязгаарлагдана.

Санхүүгийн өр төлбөр

Санхүүгийн өр төлбөрийг төлөхөөс чөлөөлөгдсөн, өр төлбөр цуцлагдсан эсвэл хугацаа нь дууссан бол үл хүлээн зөвшөөрдөг. Хэрэв одоо байгаа санхүүгийн өр төлбөрийн зээлдүүлэгч нь хэвээрээ боловч ялгаатай нөхцөлтэй зээлийн гэрээгээр сольсон эсвэл одоо байгаа зээлийн нөхцөл эрс өөрчлөгдсөн бол эдгээр өөрчлөлт шинэчлэлтийг анхны санхүүгийн өр төлбөрийн үл хүлээн зөвшөөрөлт ба шинэ өр төлбөрийн хүлээн зөвшөөрөлт гэж үзнэ. Анхны санхүүгийн өр төлбөрийн бүртгэлийн дүн ба төлсөн дүн хоёрын зөрүүг дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт

“Зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдээс буй алдагдал (ЗҮЦХА)” аргын ерөнхий ойлголт

Банк “санхүүгийн хэрэгсэл” ангилалд хамаарах зээлийн үүрэг болон санхүүгийн баталгаа, бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдээгүй бусад өрийн хэрэгсэл болон бүх зээлд зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын сан бүртгэсэн. СТОУС-9-н дагуу өмчийн хэрэгсэл нь үнэ цэнийн бууралтанд орохгүй.

Зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдал нь хөрөнгийн ашиглалтын нийт хугацаанд үүсэх зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлаас хамаарна. Хэрвээ анх бүртгэснээс алдагдал нь мэдэгдэхүйц хэмжээгээр өссөн бол алдагдал нь 12 сарын хүлээгдэж буй алдагдлаас хамаарна. Зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц өөрчлөгдсөнийг хэмжих Банкны бодлого журмыг тодруулга 32-д тусгасан.

Ирээдүйн 12 сарын ЗҮЦХА нь нийт хугацааны ЗҮЦХА аргын нэг хэсэг байх бөгөөд тайлагналын өдрийн дараах 12 сард санхүүгийн хэрэгслийн чанаргүйдлийн магадлалын үр дүнгээр ЗҮЦХА-г илэрхийлнэ.

Санхүүгийн хэрэгслийн үндсэн багцаас шалтгаалан нийт хугацааны ЗҮЦХА болон ирээдүйн 12 сарын ЗҮЦХА-г тусгай болон бүлгийн үнэлгээгээр тооцоолно. Банк нь бүлэг санхүүгийн хөрөнгийг бүлгийн үнэлгээний аргаар хэмжинэ.

Банк нь үнэлгээ хийх журмыг тодорхойлсон бөгөөд тайлант үеийн эцэс бүрт санхүүгийн хэрэгслийн үлдэх хугацаанд үүсч болох эрсдэлийн өөрчлөлтийг харгалзан санхүүгийн хэрэгслийг анх бүртгэснээс хойш ЗҮЦХА-д мэдэгдэхүйц өссөн эсэхийг авч үзнэ.

Дээр дурьдсан процесс дээр тулгуурлан, доор дурдсанаар Банк зээлийг шатлал 1, шатлал 2, шатлал 3 гэж ангилсан:

- Шатлал 1: Зээлийг анх хүлээн зөвшөөрөх үед Банк нь 12 сарын ЗҮЦХА-г бүртгэнэ. Мөн шатлал 1-рүү үүсч болох эрсдэл нь буурсан шатлал 2-ын зээлүүд дахин ангилагдана.
- Шатлал 2: Анх хүлээн зөвшөөрсөн үеээс зээлийн үүсч болох эрсдэл ихэссэн үед Банк нь нийт хугацааны ЗҮЦХА-г бүртгэнэ. Мөн шатлал 2-рүү үүсч болох эрсдэл нь буурсан шатлал 3-ын зээлүүд дахин ангилагдана.
- Шатлал 3: Үнэ цэнийн бууралтанд орсон зээлүүд багтана. Банк нь нийт хугацааны турш ЗҮЦХА-г бүртгэнэ.

Банк нь санхүүгийн хөрөнгийг төлөгдөх нийт дүн эсвэл зарим хэсгийг төлөгдөх боломжгүй гэж үзвэл санхүүгийн хөрөнгийн дансны үнийг бууруулна. Үүнийг санхүүгийн хөрөнгийн (хэсэгчилсэн) үл хүлээн зөвшөөрөлт гэнэ.

ЗҮЦХА тооцоолол

Банк нь магадлалын-жигнэсэн гурван хувилбарыг үр ашигт хүүгээр хорогдуулсан хүлээгдэж буй мөнгөний дутагдлаар ЗҮЦХА-г тооцоолдог. Мөнгөний дутагдал нь гэрээний дагуух мөнгөн гүйлгээ болон эргэн төлөгдхөөр хүлээгдэж буй мөнгөн гүйлгээний зөрүү юм.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт (үргэлжлэл)

ЗҮЦХА тооцоолол (үргэлжлэл)

ЗҮЦХА тооцооллын механизм болон гол элементийн хамт доор үзүүлэв:

- Чанаргүйдлийн магадлал (ЧМ) – ЧМ нь өгөгдсөн цаг хугацаанд төлбөрийн чадваргүй болох магадлалаар тооцоолно. Хэрвээ хэрэгсэл нь өмнө нь үл хүлээн зөвшөөрч байгаагүй мөн харгалзах багцад үргэлжлүүлэн байгаа бол үнэлсэн хугацааны тодорхой хугацаанд нэг удаа алдагдал үүсэх боломжтой.
- Чанаргүйдэлд өртөх дүн (ЧӨД) нь тайлагналын дараах зээлийн хүлээгдэж буй өөрчлөлт, гэрээний дагуу үндсэн төлбөр болон хүүгийн эргэн төлөлт, зээлийн үүргийн хүрээнд нэмж олгосон дүн болон төлбөр хоцорсноор үүссэн хуримтлагдсан хүүг харгалзсан, ирээдүйн ЧӨД-ийн тооцоолдог.
- Алдагдалд хүргэх чанаргүйдэл (АХЧ)– Алдагдал хүргэх чанаргүйдэл гэдэг нь өгөгдсөн цаг хугацаанды туршид чанаргүйдлийн үеийн алдагдлын тооцоолол юм. Энэ нь гэрээний дагуу мөнгөн урсгал болон зээлдэгч хүлээн авахаар тооцоолсон дүн, барьцаа хөрөнгө борлуулсан дүнгийн нийлбэрийн зөрүүнээс тооцно.

ЗҮЦХА тооцоолох үед Банк 3 хувилбарийг авч үздэг (суурь, эерэг болон сөрөг). Эдгээр нь өөр өөр ЧМ, ЧӨД болон АХЧ-д хамаарагдана. Хамааралтай үед олон тооны хувилбарийг үнэлэхдээ алдагдал хүлээсэн зээл хэрхэн нөхөгдөх, зээлийн эргэн төлөгдөх магадлал болон барьцаа хөрөнгийн үнэ цэнэ эсвэл борлуулсанаар олж болох дүнгүүдийн нэгдэлийг авч үзнэ.

Үнэ цэнийн бууралтын зардал болон буцаалт нь санхүүгийн хөрөнгийн дансны үнийн өөрчлөлтийн ашиг алдагдлын тохируулгаас тусад нь бүртгэх болон толилуулна. ЗҮЦХА-ын аргыг доор хураангуйлав:

- Шатлал 1: Ирээдүйн 12 сарын ЗҮЦХА нь нийт хугацааны ЗҮЦХА загварын нэг хэсэг байх бөгөөд тайлагналын өдрийн дараах 12 сард санхүүгийн хэрэгслийн чанаргүйдлийн үр дүнгээр ЗҮЦХА-ыг илэрхийлнэ. Банк нь ирээдүйн 12 сарын ЗҮЦХА тайлагналын өдрөөс хойш 12 сарын дотор ЧМ-д үндэслэн тооцдог. ЧӨД-ийн урьдчилсан төсөөлөлд 12 сарын дотор хүлээгдэж буй ЧМ-ыг хэрэглэх бөгөөд хүлээгдэж буй АХЧ-аар үржүүлэгдэж анхны үр ашигт хүүтэй ойролцоо дүнгээр хорогдуулна. Энэхүү тооцооллыг дээр дурдсан гурван хувилбар тус бүрт авч үзнэ.
- Шатлал 2: Зээлийг анх олгосноос хойш тухайн зээлд зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлттэй байгаа нь тогтоогдсон зээлүүдэд Банк нь нийт хугацааны ЗҮЦХА-ын сан байгуулан бүртгэнэ. Санг байгуулахдаа дээрхийн адилаар хэд хэдэн хувилбарууд дээр үндэслэн тооцоолох боловч ЧМ болон АХЧ-ыг нь нийт хугацаанд тооцоолж гаргана. Хүлээгдэж буй мөнгөний дутагдал нь үр ашигт хүүтэй ойролцоо дүнгээр хорогдуулна.
- Шатлал 3: Үнэ цэнэ буурсан гэж үзсэн зээлийн хувьд, Банк нь нийт хугацааны ЗҮЦХА-ыг бүртгэнэ. Энэ аргачлал нь Шатлал 2-г ашигласантай ижил бөгөөд ЧМ-ыг 100% гэж үзнэ.
- Зээлийн үүрэг болон аккредитив Зээлийн үүрэгт нийт хугацааны ЗҮЦХА тооцоход, Банк нь ирээдүйд олгогдох зээлийн үүргийн дүнг тооцоолно. Зээл олгогдох тохиолдолд ЗҮЦХА нь магадлал жигнэсэн гурван хувилбараар хүлээгдэж буй мөнгөний дутагдлын өнөөгийн үнэ цэнээр тооцогдоно. Хүлээгдэж буй мөнгөний дутагдал нь хүлээгдэж буй үр ашигт хүүгээр хорогдуулсан байна.Зээлийн үүрэг болон аккредитивийн хувьд, ЗҮЦХА нь бусад өглөгт хүлээн зөвшөөрөгдөнө.
- Санхүүгийн баталгааны гэрээнүүд Банкны санхүүгийн баталгаа тус бүрийн үүрэг нь анх хүлээн зөвшөөрсөн дүнгээс ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрөгдсөн хуримтлагдсан хорогдол хассан дүн болон ЗҮЦХА сангийн аль ихээр нь хэмжигдэнэ. Банк нь ЗҮЦХА-г эзэмшигчид нөхөн олгох дүнгийн өнөөгийн үнэ цэнэ дээр үндэслэн тооцно. Эрсдлээр тохируулсан хүүгээр дутагдлыг хорогдуулна. Тооцоолол нь магадлалын-жигнэсэн гурван хувилбар дээр хийгдэнэ. Санхүүгийн баталгааны ЗҮЦХА нь бусад өглөгт хүлээн зөвшөөрөгдөнө.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт (үргэлжлэл)

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэх өрийн хэрэгсэл

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгслийн ЗҮЦХА нь санхүү байдлийн тайланд санхүүгийн хөрөнгийн дансны үнийг бууруулахгүй бөгөөд бодит үнэ цэнээр байна. Үүний оронд, хэрвээ хөрөнгө нь хорогдуулсан өртгөөр бүртгэсэн байсан бол үүсэх үнэ цэнийн бууралтыг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хуримтлагдсан үнэ цэнийн бууралтаар болон нөгөө талд ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэнэ. Бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэсэн хуримтлагдсан алдагдлыг хөрөнгийг үл хүлээн зөвшөөрөх үед ашиг, алдагдлын тайланд шилжүүлэн бүртгэнэ.

Кредит карт ба бусад зээлийн шугамууд

Банкны бүтээгдэхүүний санал нь олон төрлийн аж ахуйн буюу жижиглэнгийн зээлийн болон кредит картын хэрэгслийг багтаасан бөгөөд үүнд Банк нэг өдрийн өмнөх мэдэгдэлээр хэрэгслийг цуцлах, эсвэл бууруулах эрхтэй. Банк зээлийн алдагдлын эрсдэлийг гэрээний мэдэгдлийн хугацаагаар зөвхөн хязгаарладаггүй бөгөөд үүний оронд үйлчлүүлэгчдийн зан төлөв, чанаргүйдлийн магадлал болон цаашдын эрсдэлийг бууруулах журмыг харгалзан хугацааны туршид үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг тодорхойлон тооцдог. Банкны өмнөх туршлага болон банкны хүлээлт дээр үндэслэн эдгээр бүтээгдэхүүнүүдийн үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг тооцдог хугацаа нь зээлийн картын хувьд арван хоёр сар, зээлийн төлбөрийг хэтрүүлсэн тохиолдолд гучин зургаан сар байдаг. Эдгээр бүтээгдэхүүнүүдийн зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц ихэссэн эсэх талаар одоо байгаа үнэлгээ нь зээлийн бусад бүтээгдэхүүнтэй адил байна. Энэ нь харилцагчийн дотоод зээлийн зэрэглэлд суурилсан боловч хэрэглээний өөрчлөлт зэрэг чанарын хүчин зүйлүүдээс ихээхэн шалтгаалж байгаа. Зээлийн карт болон овердрафт-д үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдалыг дискаунтлахад ашигладаг зээлийн хүүгийн хэмжээ нь тухайн бүтээгдэхүүнүүдийн өртөж болзошгүй хугацааны туршид тооцогдох жилийн үр ашигт хүүгийн жилийн түвшинг үндэслэнэ. Энэхүү тооцоонд олон бүтээгдэхүүнүүд сар бүр бүрэн төлөгддөг тул хүү тооцоогүй болно.

Ирээдүйн мэдээлэл

ЗҮЦХА-ын загварт, Банк эдийн засгийн өгөгдлүүд дээр суурилсан ирээдүйн мэдээлэл дээр туулгуурладаг. Үүнд нь:

- Инфляц
- Эдийн засгийн өсөлт
- АНУ-н долларын ханш
- Зээлийн өсөлт
- Мөнгөний нийлүүлэлтийн өсөлт (M2)
- Хадгаламжийн хүүгийн түвшин (жигнэсэн дундаж ханш)
- Зээлийн хүүгийн түвшин (жигнэсэн дундаж ханш)

ЗҮЦХА-ын тооцоололд ашиглаж буй мэдээлэл нь санхүүгийн тайлангийн өдрөөрх зах зээлийн бүх шинж тэмдгийг агуулаагүй байх магадлалтай. Үүнийг шийдэхийн тулд, эдгээр ялгаа нь мэдэгдэхүйц материаллаг үед заримдаа түр тохируулга хийдэг.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт (үргэлжлэл)

Зээлийн сайжруулалт: Барьцаа хөрөнгийн үнэлгээ болон санхүүгийн баталгаа

Санхүүгийн хөрөнгийн эрсдэлийг бууруулах үүднээс, Банк нь боломжтой үедээ барьцаа хөрөнгийг ашигладаг. Барьцаа хөрөнгө нь төрөл бүрийн хэлбэрээр байдаг, жишээ нь: мөнгөн хөрөнгө, үнэт цаас, аккредитив болон баталгаа, үл хөдлөх хөрөнгө, авлага, бараа материал, бусад санхүүгийн бус хөрөнгө болон үр дүнгийн тооцооны гэрээ байна. Барьцаа хөрөнгийг эзэмшээгүй тохиолдолд Банкны санхүүгийн байдлын тайланд бүртгэхгүй.

Зээлийн сайжруулалтаас хүлээгдэж буй мөнгөн гүйлгээг, СТОУС-ын дагуу тусад нь хүлээн зөвшөөрөх шаардлагагүй бөгөөд өр төлбөрийн хэрэгслийн гэрээний нөхцлүүдийн салшгүй хэсэг гэж тооцогддог ба зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын хэмжилтэд оруулдаг. Үүний үндсэн дээр барьцаа хөрөнгийн бодит үнэ цэнэ нь үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын тооцоонд нөлөөлдөг. Барьцаа хөрөнгийг ерөнхийд нь хамгийн багадаа анх хүлээн зөвшөөрөхдөө болон хагас жилийн хугацаанд дахин үнэлдэг.

Боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор, Банк нь барьцаа хөрөнгийн зорилгоор эзэмшиж буй санхүүгийн хөрөнгийг үнэлэхдээ идэвхтэй зах зээлийн мэдээллийг ашигладаг. Идэвхтэй зах зээл байхгүй бусад санхүүгийн хөрөнгийг үнэлгээний аргийг ашиглан үнэлдэг. Санхүүгийн бус барьцаа хөрөнгийг (жишээ нь: үл хөдлөх хөрөнгө) ипотекийн зуучлагч буюу 3 дагч этгээдээс ирсэн мэдээлэлд эсвэл орон сууцны үнийн индексүүдэд үндэслэн үнэлнэ.

Барьцаалагдсан зээл нь зээлийн гэрээний нөхцөлд тусгагдсан эсвэл зээлийн салшгүй хэсэг болох ба зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын тооцоонд хамрагдсан болно.

Зээлийн гэрээний нөхцөлтэй холбоогүй баталгааг балансын гадуурх зүйл ангид салангид үзүүлэх бөгөөд үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын тооцооллыг хийдэг.

Хураан авсан барьцаа хөрөнгө

Хураан авсан барьцаа хөрөнгө нь уг хөрөнгийг бүртгэсэн өдрөөрх холбогдох зээлийн үлдэгдлийн хорогдуулсан өртөг болон бодит үнэ цэнээс борлуулах өртгийг хассан дүнгийн аль багаар анхлан хүлээн зөвшөөрдөг ба холбогдох зээл болон урьдчилгаа мөн тэдгээрийн үнэ цэнийн бууралтын санг балансын бүртгэлээс хасдаг. Дараагийн тайлант үеүдэд, хураан авсан барьцаа хөрөнгийг өртөг болон бодит үнэ цэнээс түүний борлуулахтай холбоотой гарах зардлыг хассан дүнгийн аль багаар бүртгэдэг ба эдгээр хөрөнгүүд нь тайланд бусад хөрөнгө хэсэгт тайлагнагддаг.

Данснаас хасах

Банк нь хөрөнгийн эргэн төлөлтийг зогсоосон үед санхүүгийн хөрөнгийг бүхэлд нь эсвэл хэсэгчлэн данснаас хасна. Хэрвээ данснаас хасах үнэ хуримтлагдсан алдагдлаас их тохиолдолд, зөрүүгээр нь алдагдлыг нэмэгдүүлж дараа нь дансны нийт үнийн дүнг бууруулна. Дараах үеийн эргэн төлөлтүүд нь зээлийн алдагдлын зардлыг бууруулна.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Гэрээний нөхцөлд өөрчлөлт орсон зээлүүд

Банк заримдаа барьцаа хөрөнгийг хураах гэхээсээ илүү зээлдэгчийн санхүүгийн хүндрэлийн улмаас зээлийн анхны нөхцөлд хөнгөлөлт, өөрчлөлт оруулдаг.

Зээлдэгчийн одоогийн эсвэл хүлээгдэж буй санхүүгийн хүндрэлээс үүдэн хөнгөлөлт, өөрчлөлтийг Банк хийж болно гэж үздэг бөгөөд зээлдэгч санхүүгийн хувьд хэвийн байсан бол Банк энэхүү хөнгөлөлт, өөрчлөлтийг зөвшөөрөхгүй болно. Санхүүгийн хүндрэлийг харуулсан үзүүлэлтүүд нь Гэрээг биелүүлээгүй байх эсвэл Зээлийн Эрсдэлийн хэлтэсээс гаргасан үзүүлэлтүүдээр тодорхойлогдоно. Энэхүү өөрчлөлтүүдэд төлбөрийн хугацааг сунгах, зээлийн шинэ нөхцлийг зөвшөөрөх зэрэг орно. Гэрээний нөхцөл өөрчлөгдсөний дараа аливаа үнэ цэнийн бууралтыг тооцохдоо өөрчлөлтөөс өмнө тооцоолсон анхны үр ашигт хүүг ашиглан хэмжинэ. Шинэчилсэн зээлийн ирээдүйн төлбөрийг үргэлжлэх боломжтой гэдгийг хянах нь Банкны бодлого юм.

Зээлийг дахин тохируулж, өөрчилсөн боловч хүлээн зөвшөөрөөгүй тохиолдолд зээлийн эрсдэл ихээхэн хэмжээгээр нэмэгдсэн гэж үздэг тул зээлийг 2-р шатанд ангилдаг. Хөрөнгө нь 2-р шатанд ангилагдсаны дараа зөвхөн дараах шалгууруудыг хангаж байж төрөлд ангилагдах боломжтой:

- Бүх зээлүүд нь хэвийн байх ёстой
- Шинэчлэсэн төлбөрийн эргэн төлөлтийн хуваарийн дагуу зургаан сарын хугацаанд тогтмол төлбөрийг хийж байсан байх
- Үйлчлүүлэгч хугацаа нь 30 хоногоос хэтэрсэн ямар ч гэрээ байгуулаагүй байх

Шинэчлэгдсэн буюу Өөрчлөлт орсон хөрөнгийн талаархи мэдээллийг 32-р тодруулгад тусгасан болно.

Бэлэн мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгө

Мөнгөн гүйлгээний тайланд зааснаар бэлэн мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгөд касс дахь мөнгө, Монголбанкин дахь хязгаарлалтгүй харилцах данс, Засгийн газрын үнэт цаас болон бусад Банкин дахь харилцах ба 3 сар түүнээс бага хугацаатай хадгаламжууд орно.

Төв Банкинд байршуулсан, заавал байлгах нөөцийн үлдэгдэл

Монголбанкинд байршуулсан, заавал байлгах нөөцийн үлдэгдлийг хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх бөгөөд Банкны өдөр тутмын үйл ажиллагааг санхүүжүүлэхэд ашиглах боломжгүй, заавал байлгах нөөцийн хүүгүү хадгаламж тул үүнийг мөнгөн гүйлгээний тайланд дахь мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгөд оруулахгүй.

Буцаан худалдан авах хэлцлүүд

Ирээдүйд тодорхой заасан хугацаанд буцаан худалдан авах нөхцөлтэй хэлцэл (“репо”)-ийн дор худалдсан үнэт цаасыг санхүүгийн байдлын тайлангаас үл хүлээн зөвшөөрөхгүй. Учир нь Банк эзэмшилтэй холбоотой ихэнхи эрсдэлийг хүлээж, өгөөжийг хүртэж байна. Санхүүгийн байдлын тайланд хүлээн авсан бэлэн мөнгөө хөрөнгөөр, репо хэлцлийн хуримтлагдсан хүүг өр төлбөрөөр тус тус тусгах ба энэ нь Банкинд олгосон зээл гэсэн эдийн засгийн утга агуулгыг илэрхийлнэ. Борлуулсан ба ирээдүйд буцаан худалдан авах үнийн зөрүүг хүүгийн зардал гэж үзэж үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан гэрээний хугацааны турш хуримтлуулна. Нөгөө тал нь үнэт цаасыг худалдах эсвэл дахин барьцаалах эрхтэй бол, Банк нь тухайн үнэт цаасуудыг санхүүгийн байдлын тайландаа борлуулахад бэлэн барьцаанд тавьсан санхүүгийн хөрөнгө эсвэл борлуулахад бэлэн барьцаанд тавьсан санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын аль тохиромжтой ангилалд үлдээнэ.

Эсрэгээрээ, буцаан худалдах хэлцэл (“урвуу репо”)-ийн дор худалдан авсан үнэт цааснуудыг санхүүгийн байдлын тайланд хүлээн зөвшөөрдөггүй. Төлсөн мөнгөө хуримтлуулсан хүүгийн хамт тайлан тэнцэлд “Зээлсэн үнэт цаас ба урвуу буцаан худалдан авах хэлцлүүдийн бэлэн мөнгөөрх барьцаа” гэж тусгах ба энэ нь Банкнаас авсан зээл гэсэн эдийн засгийн утга агуулгыг илэрхийлнэ. Худалдан авсан ба буцаан худалдах үнийн зөрүүг “Хүү болон түүнтэй адилтгах орлого” гэж бүртгэх ба үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан гэрээний хугацааны турш хуримтлуулна.

Хэрэв буцаан худалдах хэлцлээр худалдан авсан үнэт цаасыг гуравдагч талд худалдсан бол үнэт цаасыг буцаан огох үүргийг “Худалдах зорилгоор эзэмшиж буй санхүүгийн ор толбор” гэж бүртгэх ба бодит үнэ цэнээр нь хэмжиж, бодит үнэ цэнийн аливаа олз эсвэл гарзыг “Арилжааны цэвэр орлого” д бүртгэнэ.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Үнэт цаасны зээллэгүүд ба өр төлбөр

Үнэт цаасны зээллэг, зээлийн гүйлгээг ихэвчлэн үнэт цаас эсвэл бэлэн мөнгөөр барьцаалдаг. Үнэт цаасыг гэрээт этгээдэд шилжүүлэхдээ өмчлөлийн эрсдэл, өгөөжийг шилжүүлсэн тохиолдолд зөвхөн санхүүгийн байдлын тайланд тусгадаг. Барьцаалах хэлбэрээр урьдчилж авсан эсвэл хүлээн авсан бэлэн мөнгө нь хөрөнгө, өр төлбөр хэлбэрээр бүртгэгддэг.

Зээл авсан үнэт цаасыг дараа нь гуравдагч этгээдэд худалдахаас бусад тохиолдолд санхүүгийн байдлын тайланд хүлээн зөвшөөрөхгүй бөгөөд энэ тохиолдолд үнэт цаасыг буцааж өгөх үүргийг арилжих зориулалттай санхүүгийн өр төлбөр дотор богино хугацааны борлуулалт хэлбэрээр бүртгэгдэх бөгөөд бодит үнэ цэнийг нь ашиг алдагдалтай нь үнэлж цэвэр арилжаанаас олсон орлогод тайлагнана.

Борлуулах зориулалттай эргэлтийн бус хөрөнгө

Банк нь эргэлтийн бус хөрөнгийг борлуулах зориулалттай гэж ангилж, тэдгээрийн дансны үнэ үндсэндээ үргэлжлүүлэн ашиглах замаар бус харин борлуулалтын гүйлгээний үр дүнд эргэн төлөгдөх болно. Борлуулах зориулалттай гэж ангилсан эргэлтийн бус хөрөнгө нь борлуулах үнээс зардал хасагдсан дүн эсвэл бүртгэлийн үний аль багаар хэмжигддэг. Борлуулах зардал гэдэг нь санхүүгийн зардал, орлогын албан татварын зардлыг оруулалгүйгээр хөрөнгийг захиран зарцуулахтай шууд холбоотой нэмэлт зардал юм.

Борлуулалтын ангилалд хамаарах шалгуурыг зөвхөн зарах магадлал өндөртэй бөгөөд тухайн хөрөнгийг одоогийн нөхцөлд шууд зарах боломжтой тохиолдолд л тооцно. Борлуулалтыг хийхэд шаардагдах арга хэмжээ нь цуцлагдахад мэдэгдэхүйц өөрчлөлт гарах эсвэл зарах шийдвэрийг буцаах магадлал багатай байх ёстой. Менежмент нь хөрөнгөө зарах төлөвлөгөөг, ангилал хийгдсэн өдрөөс хойш нэг жилийн дотор борлуулж дуусахаар хийсэн байх юм.

Борлуулах зориулалттай гэж ангилсны дараа үндсэн хөрөнгийн элэгдэл тооцохгүй. Борлуулах зориулалттай гэж ангилагдсан хөрөнгийг санхүүгийн байдлын тайланд эргэлтийн хөрөнгөд тусад нь харуулна. Нэмэлт тодруулгыг 19-р тодруулгад өгсөн болно.

Түрээс

Банк нь гэрээ байгуулагдах үед түрээсийн шинж чанар агуулсан эсэхийг үнэлдэг. Өөрөөр хэлбэл гэрээнд тодорхойлогдож байгаа хөрөнгийг хэсэг хугацааны турш ашиглан хянах эрхийг шилжүүлсэн болно.

Банк - түрээслэгч

Банк нь богино хугацаатай түрээс эсвэл бага өртөгтэй хөрөнгийг түрээслэхээс бусад тохиолдолд бүх түрээсийг хүлээн зөвшөөрөх, хэмжих нэг аргыг ашигладаг. Банк нь түрээсийг төлөх түрээсийн өр төлбөрийг болон хөрөнгийг ашиглах эрхийг хүлээн зөвшөөрдөг.

Ашиглах эрхийн хөрөнгө

Банк нь ашиглах эрхийн хөрөнгийг түрээсийн өдрөөс эхлэн хүлээн зөвшөөрдөг (жишээлбэл, үндсэн хөрөнгийг ашиглах боломжтой болсон өдөр). Ашиглах эрхийн хөрөнгийг хуримтлагдсан элэгдэл, үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хасч өртгөөр нь хэмжиж, түрээсийн өр төлбөрийг дахин үнэлэхэд тохируулна. Ашиглах эрхийн хөрөнгийн өртөгт түрээсийн өр төлбөр, хүлээн авсан түрээсийн эхний өртөг, түрээсийн урамшууллыг авалгүйгээр эхлэхээс өмнө хийсэн түрээсийн төлбөр орно. Ашиглах эрхийн эд хөрөнгийг түрээсийн хугацаанд шулуун шугамын дагуу элэгдэлд оруулдаг. Ашиглах эрх нь 22-р тодруулгад тусгагдсан бөгөөд Банкны бодлогын дагуу үнэ цэнийн бууралтад орно.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Түрээс (үргэлжлэл)***Түрээсийн өр төлбөр*

Түрээсийн эхлэх өдөр Банк нь түрээсийн хугацаанд хийгдэх түрээсийн төлбөрийн өнөөгийн үнэ цэнээр хэмжсэн түрээсийн өр төлбөрийг хүлээн зөвшөөрнө. Түрээсийн төлбөрт тогтмол төлбөр (түрээсийн урамшууллыг аваагүй), индекс эсвэл хувь хэмжээнээс хамаарах хувьсах түрээсийн төлбөрүүд, үлдэгдэл үнийн баталгааны дагуу төлөх хүлээгдэж буй төлбөрүүд орно. Индекс эсвэл хувь хэмжээнээс хамааралгүй хувьсах түрээсийн төлбөрийг төлбөрийг өдөөх үйл явдал, нөхцөл байдлын үеийн зардал гэж хүлээн зөвшөөрнө.

Банк - түрээслүүлэгч

Түрээсийн хөрөнгийн бүх эрсдэл ба өгөөжийн их хэмжээгээр шилжүүлээгүй түрээсийг үйл ажиллагааны түрээс гэж ангилдаг. Түрээсийн орлого нь түрээсийн хугацааны туршид шулуун шугамын аргаар ашиг алдагдлын тайлангийн бусад орлогод хүлээн зөвшөөрөгдөнө. Үйл ажиллагааны түрээсийг тохиролцох, зохицуулахтай холбоотой анхны шууд зардлыг түрээсэлсэн хөрөнгийн дансанд нэмж, түрээсийн хугацаанд орлоготой адил зарчмаар бүртгэнэ. Болзошгүй түрээсийн орлогыг тухайн хугацаанд бусад орлогод хүлээн зөвшөөрнө.

Үндсэн хөрөнгө болон ашиглах эрхтэй хөрөнгө

Үндсэн хөрөнгийг хуримтлагдсан элэгдэл, үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хасч тооцсон өртгөөр бүртгэнэ. Хүлээгдэж буй ашиглалтын хугацааны өөрчлөлтийг тооцохдоо, нөхөн төлбөрийн хугацаа, аргачлалыг өөрчлөх замаар тооцно. Ашиглах эрхтэй хөрөнгийг санхүүгийн байдлын тайланд хөрөнгө, тоног төхөөрөмжөөс тусад нь харуулав. Ашиглах эрхтэй хөрөнгийг түрээсийн хугацаанд шулуун шугамын дагуу элэгдэлдүүлнэ.

Үндсэн хөрөнгийн элэгдлийг тухайн хөрөнгийн ашиглалтын хугацааны туршид шулуун шугамын аргаар тооцно:

Барилга	40 жил
Компьютер	3 жил
Оффисын тавилга, тоног төхөөрөмж	10 жил
Тээврийн хэрэгсэл	10 жил

Үйлчлүүлэгчээс шилжсэн эд хөрөнгө, тоног төхөөрөмжийг хяналтандаа авсан өдрөөс эхлэн бодит үнэ цэнээр нь хэмждэг.

Барилгыг дараагийн тайлант хугацаанд хуримтлагдсан элэгдэл болон үнэлгээ хийсэн өдөр хүлээн зөвшөөрсөн үнэ цэнийн бууралтыг хассан дүнгээр хэмжинэ. Дахин үнэлж буй хөрөнгийн дансны үнийг бодит үнэ цэнээс материаллаг байдлаар зөрүүгүй байлгах давтамжтайгаар хөрөнгийн үнэлгээг хийнэ.

Барилгыг дахин үнэлэх давтамж нь үнэлж буй тэдгээрийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөс хамаарна. Үнэлж буй хөрөнгийн бодит үнэ цэнэ нь бүртгэлийн дүнгээсээ материаллаг хэмжээгээр зөрж буй үед цаашдын дахин үнэлгээ шаардлагатай. Зарим барилгын бодит үнэ цэнэ нь их хэмжээгээр, хувьсан өөрчлөгддөг тул жил бүр үнэлэх шаардлагатай байдаг. Бодит үнэ цэнэ нь бага хэмжээгээр өөрчлөгддөг барилгын хувьд тогтмол үндсэн хөрөнгийн үнэлгээ шаардлагагүй. Үүний оронд гурав эсвэл таван жил тутам үнэлэх шаардлагатай.

Үндсэн хөрөнгө дахин үнэлснээс үүссэн нэмэгдлийг эздийн өмчийн тайлангийн үндсэн хөрөнгө дахин үнэлсний нэмэгдэл хэсэгт тайлагнана. Хэрэв үндсэн хөрөнгийг өмнө нь дахин үнэлээд дахин үнэлгээний бууралтыг орлого үр дүнгийн тайланд тусгасан байсан хөрөнгийг дахин үнэлснээр нэмэгдэл бүртгэхээр байвал өмнөх тайлант хугацаанд хүлээн зөвшөөрсөн зардлыг буцааж орлого үр дүнгийн тайланд тайлагнаж болно.

Хөрөнгийн үнэлгээний илүүдэлээс хуримтлагдсан ашиг руу шилжүүлгийг дахин үнэлэгдсэн хөрөнгийн илүүдэл элэгдэлтэй тэнцэх хэмжээний дүнтэй хийнэ. Нэмж дурдвал, дахин үнэлгээний өдөр хуримтлагдсан элэгдлийг хөрөнгийн дансны нийт дүнгээс хасч, цэвэр дүнг хөрөнгийн дахин үнэлэгдсэн дүнгээр буцаана. Борлуулсан тохиолдолд, зарагдаж буй тодорхой хөрөнгөтэй холбоотой дахин үнэлгээний үлдэгдлийг хуримтлагдсан ашиг руу шилжүүлнэ.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Үндсэн хөрөнгө болон ашиглах эрхтэй хөрөнгө (үргэлжлэл)

Үндсэн хөрөнгийг худалдан борлуулах үед эсвэл түүний ашиглалт, борлуулалтаас ирээдүйд эдийн засгийн үр ашгийн хүлээлт үгүй болсон үед үл хүлээн зөвшөөрнө. Үндсэн хөрөнгийн борлуулалтын цэвэр орлого (борлуулсанаас олсон орлого болон хөрөнгийн дансны үнийн зөрүүгээр тооцно), дансны цэвэр үнэ хоёрын зөрүүг орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

Үндсэн хөрөнгийн үлдэх өртөг, ашиглалтын хугацаа, элэгдүүлэх аргыг санхүүгийн жилийн эцэс бүрт хянаж үздэг ба зохистой үед залруулж тохируулдаг.

Дуусаагүй барилгын өртөгт барилгын материал болон бусад холбогдох нэмэлт зардал орох ба үнэ цэнийн бууралтыг хассан дүнгээр бүртгэгддэг. Дуусаагүй барилгын ажил дуусч ашиглалтанд орох хүртэл элэгдэл тооцогддоггүй.

Биет бус хөрөнгө

Банкны биет бус хөрөнгөд компьютерийн програм хангамж, лиценз болон газар ашиглах эрх орно.

Зөвхөн биет бус хөрөнгийн өртгийг зохистойгоор хэмжиж болох ба хүлээгдэж буй эдийн засгийн ирээдүйн өгөөж Банкинд орж ирэх нь магадлалтай болсон үед биет бус хөрөнгийг хүлээн зөвшөөрнө. Тусд нь авсан биет бус хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрөхдөө өртгөөр нь бүртгэдэг. Бизнесийн нэгдлийн үед олж эзэмшсэн биет бус хөрөнгийн өртөг нь олж эзэмшсэн өдрийн бодит үнэ цэнэ байна. Анх хүлээн зөвшөөрсний дараа, биет бус хөрөнгийг хуримтлагдсан хорогдуулалт болон үнэ цэнэ бууралтын алдагдлыг хассан өртгөөр нь тайланд тусгадаг.

Банк газар ашиглах эрхүүдээ санхүүгийн түрээстэй ижил байдлаар авч үзэн анхлан хүлээн зөвшөөрөхдөө Банкны хөрөнгөд бодит үнэ цэнээр нь бүртгэдэг. 2003 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй Монгол Улсын Газрын Тухай хуулиар Монгол Улсад бүртгэлтэй аж ахуйн нэгжүүд газар ашиглах эрх эзэмших хууль ёсны эрхзүйн орчин үүссэн.

Хувь хүн болон албан байгууллагуудаас худалдан авсан газар ашиглах эрхүүдийг анхлан бодит үнэ цэнээр нь хүлээн зөвшөөрдөг. Банк жил бүр Засгийн газарт, газар ашиглах эрхийн төлбөр төлдөг бөгөөд тэр нь материаллаг бус хэмжээтэй юм.

Биет бус хөрөнгийн ашиглалтын хугацаа нь тодорхой эсвэл тодорхой бус эсэхийг үнэлнэ. Ашиглалтын тодорхой хугацаатай биет бус хөрөнгийг эдийн засгийн үр ашигтай хугацааны туршид нь хорогдуулна. Ашиглалтын тодорхой хугацаатай биет бус хөрөнгийн хорогдуулах хугацаа болон аргыг хамгийн багадаа санхүүгийн жил бүрийн эцэст хянаж үздэг. Хүлээгдэж буй ашиглалтын хугацаа эсвэл хүлээгдэж буй ирээдүйн үр өгөөжийн хэв загварт орсон өөрчлөлтийг хорогдуулалтын хугацаа эсвэл аргын аль тохиромжтойг нь өөрчлөх замаар бүртгэлд тусгах ба уг өөрчлөлтийг нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллын өөрчлөлт гэж үзнэ. Хязгаарлагдмал хугацаатай биет бус хөрөнгийн хорогдуулалтын зардлыг орлогын тайланд биет бус хөрөнгийн үүрэгтэй нь нийцсэн зардлын бүлэгт хүлээн зөвшөөрнө. Газар ашиглах эрхийн хугацаа тодорхойгүй бөгөөд тайлант жил бүр үнэ цэнийн бууралтанд орсон эсэхийг үнэлдэг.

Биет бус хөрөнгийн өртгийг дараах ойролцоогоор тооцоолсон ашиглалтын хугацааны туршид, шулуун шугамын аргыг ашиглан, үлдэх өртөг хүртэл нь хорогдуулна. Үүнд:

Компьютерийн програм хангамж (Банкны үндсэн програм хангамж)	2-10 жил
Програм хангамж, лиценз	1-3 жил

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)****Санхүүгийн бус хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт**

Хөрөнгө нь үнэ цэнийн бууралтад орсон байж болох шинж тэмдэг байгаа эсэхийг Банк тайлант хугацаа тутамд шалгаж үздэг. Хэрэв тийм шинж тэмдэг илэрсэн эсвэл жилд нэг удаа хийдэг хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын тестийг хийж гүйцэтгэх үед Банк нь хөрөнгөөс цуглуулан авах боломжтой дүнг тооцож үздэг. Цуглуулан авах дүн нь хөрөнгийн эсвэл бэлэн мөнгө бий болгогч нэгжийн бодит үнэ цэнэ (борлуулалтын зардлыг хасаж тооцсон) ба ашиглалтын өртөг хоёрын аль өндөр нь байна. Цуглуулан авах боломжтой дүнг тооцохдоо хөрөнгө нь бусад бүлэг хөрөнгийн хамт эсвэл хамааралтай байдлаар мөнгөн урсгал бий болгодоггүй бол хөрөнгө тус бүрээр тооцоолно. Хөрөнгийн эсвэл бэлэн мөнгө бий болгогч нэгжийн дансны дүн нь цуглуулан авах дүнгээс илүү байгаа үед хөрөнгийг үнэ цэнийн бууралтад орсон гэж үзэн цуглуулан авах дүн хүртэл нь бууруулж бүртгэнэ.

Ашиглалтын үнийг үнэлэхдээ, тооцоолсон ирээдүйн мөнгөн урсгалыг мөнгөний цаг хугацааны үнэ цэнэ ба хөрөнгөд харгалзах эрсдэлүүдийн талаарх өнөөгийн зах зээлийн үнэлгээнүүдийг тусгасан татварын өмнөх хөнгөлөлтийн хувь хэмжээгээр бууруулан өнөөгийн үнэ цэнийг олно. Борлуулалтын зардлыг хассаны дараах бодит үнэ цэнийг тодорхойлохдоо тохиромжтой үнэлгээний загварыг ашиглан тооцоолно. Үнэлгээний үржүүлэгч, нийтэд хувьцаагаа зардаг охин компанийн хөрөнгийн бирж дээрх хувьцааны үнэ эсвэл бодит үнэ цэнийн бусад үзүүлэлтүүдээр эдгээр тооцооллыг хэмжиж болно. Тасралтгүй үйл ажиллагааны үнэ цэнийн бууралтын алдагдал нь орлого үр дүнгийн тайланд тайлагнана. Зөвхөн дахин үнэлгээгээр үнэлэгдсэн өмч хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын алдагдалыг хөрөнгийн дүнтэй нийцүүлэн дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

Гүүдвиллээс бусад хөрөнгүүд дээр, тайлагналын өдөр бүр өмнө хүлээн зөвшөөрсөн үнэ цэнийн бууралтын алдагдал арилсан эсвэл буурсан эсэх талаар ямар нэгэн шинж тэмдэг байгаа эсэх талаар үнэлгээг хийдэг. Хэрэв тийм шинж тэмдэг илэрсэн Банк нь тухайн хөрөнгийн эсвэл бэлэн мөнгө бий болгогч нэгжийн нөхөн төлөгдөх дүнг ойролцоогоор тооцож үзнэ. Хамгийн сүүлд үнэ цэнийн бууралтыг хүлээн зөвшөөрснөөс хойш хөрөнгийн цуглуулан авах дүнг тодорхойлоход ашигласан тооцооллуудад өөрчлөлт гарсан тохиолдолд л өмнө хүлээн зөвшөөрсөн үнэ цэнийн бууралтыг буцаана. Буцаалт нь хязгаартай байх ба ингэснээр хөрөнгийн бүртгэлийн дүн нь цуглуулан авах дүн ба өмнөх жилүүдэд хөрөнгийн үнэ цэнийн алдагдлыг хүлээн зөвшөөрөөгүй байсан бол байх ёстой байсан бүртгэлийн цэвэр дүнгээс (элэгдлийг хассан цэвэр дүнгээс) хэтрэхгүй байна. Хөрөнгө нь дахин үнэлсэн дүнтэй адил байгаа тохиолдолд дахин үнэлгээний нэмэгдэлээр тооцогдох бөгөөд бусад тохиолдолд дээр дурьдсан буцаалтуудыг ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

Хязгааргүй хугацаатай биет бус хөрөнгийг жил бүр эсвэл дансны үнэ нь бодит үнэ цэнээс бага байх шинж илэрсэн тухай бүрт мөнгө бий болгогч нэгжийн түвшинд үнэ цэнийн бууралт байгаа эсэхийг шалгадаг.

Нөөц

Банкинд өнгөрсөн үйл явдлын үр дүнд үүссэн өнөөгийн үүрэг (хуулийн эсвэл ёс зүйн) байгаа энэхүү үүргээ биелүүлэхэд эдийн засгийн өгөөж агуулсан баялгийг зарцуулах нь тодорхой болсон ба үүргийн дүнг бодитойгоор ойролцоолон тооцоолох боломжтой үед нөөцийг хүлээн зөвшөөрнө. Мөнгөний цаг хугацааны үнэ цэнэ материаллаг нөлөөтэй байх үед Банк нь тухайн өглөгтэй холбогдох хүүгийн түвшинг татварын өмнөх түвшинд тохируулж дискаунтлах замаар нөөцийн хэмжээг тодорхойлно. Аливаа нэг нөөцтэй холбоотой зардлыг ашиг, алдагдлаар аливаа нөхөн төлбөрийг хассан цэвэр дүнгээр нь бусад үйл ажиллагааны зардалд толилуулна.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Ажиллагсадын тэтгэмж

Богино хугацаат тэтгэмж

Цалин ба түүнтэй холбогдох бусад зардлуудыг Банкны ажилчдаас холбогдох үйлчилгээг үзүүлсэн тухайн жилд нь зардалд тусгана. Ажилтнуудад ээлжийн амралт зэрэг богино хугацааны чөлөөтэй үед нөхөн олговрыг ажилласан жилийг нь харгалзан олгодог бөгөөд өвчтэй байх хугацааны нөхөн олговрыг цаг тухайд нь олгодог.

Заавал төлөх даатгалын шимтгэлүүд

Монгол улсын холбогдох хууль, тогтоомжид заасны дагуу Монгол улсад үйл ажиллагаа явуулж байгаа компаниуд нь Монгол улсын эрүүл мэнд, нийгмийн даатгалын санд шимтгэл төлнө. Эдгээр шимтгэлийг гарсан хугацаанд нь ашиг, алдагдлын тайланд зардлаар хүлээн зөвшөөрнө.

Татвар

Тайлант хугацааны орлогын албан татвар

Одоогийн болон өмнөх тайлант хугацааны өнөөгийн албан татварын хөрөнгө ба өр төлбөрийг татварын байгууллагаас буцаан авахаар хүлээж байгаа эсвэл татварын байгууллагад төлөх дүнгээр хэмжинэ. Энэ дүнг тооцоолоход хэрэглэсэн татварын хувь хэмжээ, татварын хуулиуд нь санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн байдлаар Банкны үйл ажиллагаагаа явуулж буй улсад хүчин төгөлдөр үйлчилж байсан.

Эздийн өмч ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлангийн зүйлтэй холбоотой тайлант хугацааны орлогын албан татвар нь ашиг алдагдлын тайланд бус эздийн өмч эсвэл бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд тухайлан хүлээн зөвшөөрөгдөнө. Удирдлага нь татварын тайланд тусгасан өөрийн байр суурийг үе үе үнэлж, тайлбар тодруулга шаардлагатай холбогдох татварын зохицуулалтыг харгалзан үздэг.

Хойшлуулсан татвар

Хойшлуулсан орлогын албан татварыг тайлагналын өдрийн байдлаарх хөрөнгө, өр төлбөрийн татварын суурь, тэдгээрийн санхүүгийн бүртгэлийн дүн хоёрын хооронд түр зөрүүний дүнгээс тайлан тэнцлийн аргыг хэрэглэн тооцдог.

Дараахаас бусад бүх түр зөрүүнүүд дээр хойшлуулсан орлогын албан татварын өр төлбөрийг хүлээн зөвшөөрнө. Үүнд:

- Хэрэв хойшлуулсан орлогын албан татварын өр төлбөр нь гүүдвиллээс эсвэл бизнесийн нэгдлийн үеийн бус гүйлгээнээс үүссэн ба гүйлгээ хийх үед нягтлан бодох бүртгэлийн ашиг ба татвар ногдох ашгийн аль алинд нөлөө үзүүлэхгүй хөрөнгө, өр төлбөрийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтөөс үүссэн бол
- Охин компанид оруулсан хөрөнгө оруулалт, хамтарсан компани дахь ашиг сонирхолтой холбоотой татвар ногдох түр зөрүүнүүдийн хувьд, үүссэн түр зөрүүний буцаалт нь ойрын ирээдүйд арилахгүй ба түр зөрүүг ашиглаж болох татвар ногдох ашиг олох магадлалгүй байгаа бол

Хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгийн бүртгэлийн дүнг санхүүгийн байдлын тайлангийн өдөр бүр хянаж үздэг ба энэхүү хоронгийг бүхэлд нь эсвэл хэсэгчлэн ашиглахад хангалттай хэмжээний татвар ногдох орлого орж ирэх магадлал буурах үед уг бүртгэлийн дүнг бууруулна. Үл хүлээн зөвшөөрсөн хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгийг санхүүгийн байдлын тайлангийн өдөр бүр дахин үнэлж үздэг ба хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгийг ашиглахыг зөвшөөрсөн татвар ногдох орлого ирээдүйд орж ирэх магадлалтай болсон үед хүлээн зөвшөөрнө. Хөрөнгийг олж авах эсвэл өр төлбөрийг барагдуулах тэр тайлант хугацаанд хэрэглэгдэнэ гэж хүлээж байгаа (тайлант жилийн эцсийн өдрийн байдлаар хүчин төгөлдөр үйлчилж байсан татварын хувь хэмжээ, татварын хуулиуд дээр үндэслэн) татварын хувь хэмжээгээр хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгө, өр төлбөрийг хэмжинэ.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Татвар (үргэлжлэл)

Хойшлуулсан татвар (үргэлжлэл)

Борлуулахад бэлэн хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн дахин үнэлгээ, гадаад валютын ханшийн тэгшитгэл болон мөнгөн гүйлгээний хейджийн өөрчлөлттэй холбоотой бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд тусгагдсан татвараас бусад хойшлогдсон татвар ба орлогын албан татвар нь орлогын тайланд орлогын албан татварын буцаан авалт эсвэл зардлаар хүлээн зөвшөөрөгдөнө. Энэ нь дараагаар бусад дэлгэрэнгүй орлогоос (БДО) орлогын тайлан руу холбогдох хойшлуулсан ашиг алдагдлын хамт дахин ангилагдана. Мөн Банк нь, өөрийн хөрөнгө гэж ангилсан санхүүгийн хэрэгслүүдтэй холбоотой зардал, төлбөрийн татварын үр дагаварыг өөрийн хөрөнгө гэж шууд хүлээн зөвшөөрнө.

Банк нь хойшлогдсон татварын хөрөнгө ба өр төлбөрийг хооронд нь цэвэршүүлэн тайлагнах хуулиар олгогдсон эрхтэй ба тооцоог цэвэр дүнгээр барагдуулах зорилготой бол цэвэршүүлэн тайлагнаж болно.

Өөрийн хөрөнгө ба энгийн хувьцааны ноогдол ашиг

Энгийн хувьцааг өөрийн хөрөнгөд ангилна. Өөрийн хөрөнгийн гүйлгээтэй холбоотой гүйлгээний зардлыг татвар суутгасан дүнгээр нь өөрийн хөрөнгөөс хасна. Өөрийн хөрөнгийн гүйлгээний өртөгт зөвхөн өөрийн хөрөнгийн гүйлгээнд шууд холбоотой гадны нэмэгдүүлсэн өртгөөс бусад өртгийг оруулахгүй.

Энгийн хувьцааны ногдол ашгийг өр төлбөр гэж хүлээн зөвшөөрөх ба Банкны хувьцаа эзэмшигчид баталсан үед өөрийн хөрөнгөөс хасна. Хугацааны дундуурх ногдол ашгийг зарласан, Банк буцаах аргагүй болсон үед өөрийн хөрөнгөөс хасна.

Бусад нөөц

Банкны санхүүгийн байдлын тайлан дээрх өөрийн хөрөнгөд бүртгэгдсэн бусад нөөцөд дараах нөөцүүд орно. Үүнд:

Хөрөнгийн дахин үнэлгээний нөөц

Банкны барилга болон газар дахин үнэлсэнээс үүссэн нэмэгдлийг бүртгэдэг нөөцийн сан

Бодит үнэ цэнийн нөөц

Бодит үнэ цэнийн нөөц нь орлого -д ангилагдсан өрийн хэрэгслийн бодит үнийн хуримтлагдсан цэвэр өөрчлөлт, хүлээгдэж буй алдагдалыг хассан дүнгээр, хувьцааны хэрэгслийн бодит үнийн хуримтлагдсан цэвэр өөрчлөлтөөс бүрдэнэ.

Нийгмийн хөгжлийн сан

Удирдлагын шийдвэрээр хуримтлагдсан орлогын тодорхой хувийг Банкны ажилчдын нийгэм, эдийн засгийн хэрэгцээг хангахад зарцуулагддаг сан юм.

Эрсдэлийн сангийн нөөцүүд

Банк нь урьдчилан тооцоолоогүй эрсдлээс урьдчилан сэргийлэхийн тулд нөөцийг байгуулдаг. Удирдлагын шийдвэрээр хуваарилагдаагүй үлдсэн орлогын тодорхой хэсгийг эдгээр нөөцөд шилжүүлдэг.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.4 НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ БОДЛОГУУД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Холбоотой талуудын ажил гүйлгээ

Холбоотой талууд гэдэгт Банктай дараах байдлаар холбогдсон аж ахуйн нэгж болон хувь хүн орно. Үүнд:

- (а) Банктай дараах байдлаар холбогдсон хувь хүн эсвэл тухайн хувь хүний ойрын төрөл садан:
  - (i) Банкинд дангаараа эсвэл хамтран хяналт тогтоосон;
  - (ii) Банкинд томоохон нөлөөлөлтэй эсвэл;
  - (iii) Банкны гол удирдах албан тушаалтнуудын нэг.

- (б) Дараах нөхцлүүдийн аль нэг нь биелсэн тохиолдолд аж ахуйн нэгж нь Банкинд хамааралтай болно. Үүнд:
  - (i) Аж ахуйн нэгж болон Банкны нэг ижил Группийн гишүүд байх (толгой компани, охин компани болон нөгөө охин компани тус бүр нь бусадтайгаа холбоотой).
  - (ii) Нэг аж ахуйн нэгж нь нөгөө аж ахуйн нэгжийн хараат компани эсвэл хамтын хэлэлцээрт компани (эсвэл нөгөө аж ахуйн нэгж нь гишүүн болох Банкны хараат компани эсвэл хамтарсан хэлэлцээрт компани).
  - (iii) Аль аль аж ахуйн нэгж нь нэг ижил гуравдагч этгээдийн хамтарсан хэлэлцээрт компаниуд.
  - (iv) Нэг аж ахуйн нэгж нь гуравдагч аж ахуйн нэгжийн хамтарсан хэлэлцээрт компани бөгөөд нөгөө этгээд нь гуравдагч аж ахуйн нэгжийн хараат компани.
  - (v) Аж ахуйн нэгж нь Банкны эсвэл Банктай холбоотой аж ахуйн нэгжийн ажиллагсдыг урамшуулах зорилгоор ажил эрхлэлтийн дараах тэтгэмж олгодог. Хэрвээ Банк нь уг хөтөлбөрийг хэрэгжүүлдэг бол дэмжлэг хүртэж буй ажиллагсад нь мөн Банктай холбоотой тал болно.
  - (vi) Аж ахуйн нэгжийг (а)-д тодорхойлсон хувь хүн дангаараа эсвэл хамтран хяналт тогтоодог.
  - (vii) (а)(i)-д тодорхойлсон хувь хүн нь аж ахуйн нэгжид томоохон нөлөөлөлтэй эсвэл уг аж ахуйн нэгжийн (эсвэл аж ахуйн нэгжийн толгой компанийн) гол удирдах албан тушаалтнуудын нэг.
  - (viii) Аж ахуйн нэгж нь эсвэл Банкны аль нэг гишүүн эсвэл Банкны толгой компанид гол удирдах албан тушаалтай.

Холбоотой талуудын боломжит бүх хамаарлыг харгалзахдаа зөвхөн хуулийн хэлбэрийг биш хамаарлын мөн чанарыг чухалчлан анхаарсан болно. Холбоотой талуудтай хийсэн бүх материаллаг ажил гүйлгээ болон үлдэгдлийг санхүүгийн тайлангийн холбогдох тодруулгуудад тодруулсан бөгөөд дэлгэрэнгүйг тодруулга 34-с харна уу.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.5 СТОУС-н анхлан хэрэгжүүлэлт

2019 оны 12-р сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн санхүүгийн тайлан нь СТОУС-ын дагуу бүрэн бэлтгэсэн анхны тайлан юм. 2018 оны 12-р сарын 31-ний өдөр дуусгавар болсон жилийн хугацаанд Банк санхүүгийн тайлангаа Монголбанк (МБ) -ны журмын дагуу өөрчлөлт оруулсан СТОУС-ийн дагуу гаргасан.

Иймд Банк нь Нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогуудад дурдсанчлан 2019 оны 12-р сарын 31-ний өдрөөр СТОУС-ыг хэрэгжүүлэн 2018 оны 12-р сарын 31-ний өдрийн харьцуулсан санхүүгийн тайланг хамт бэлтгэв. Санхүүгийн тайланг бэлтгэхдээ Банкны СТОУС-д шилжсэн өдөр буюу 2018 оны 1-р сарын 1-ний байдлаар Банкны санхүүгийн байдлын эхлэлтийн тайланг бэлтгэсэн болно. Үүгээр Банк нь Монголбанк (МБ) -ны журмын дагуу өөрчлөлт оруулсан СТОУС-ын дагуу бэлтгэсэн 2018 оны 1-р сарын 1-ний өдөр болон 2018 оны 12-р сарын 31-ний өдрийн байдлаарх санхүүгийн тайлангуудыг залруулан дахин толиллуулсан болохыг илтгэж байна.

СТОУС-н чөлөөлөлтүүд

СТОУС 1 нь анхлан СТОУС-ын тайлагнахаар шаардсан тодорхой заалтуудын буцаан хэрэгжүүлэхээс чөлөөллөгдөх боломжийг олгодог. Банк дараахь чөлөөлөлтүүдийг хэрэгжүүлсэн:

- Банк нь 2018 оны 1-р сарын 1-ний өдрөөр хүчин төгөлдөр байсан бүх гэрээнүүдийг ашиглан түрээс мөн эсэхийг тодорхойлсон
- Түрээсийн өглөг нь 2018 оны 1-р сарын 1-нээрх түрээслэгчийн зээлийн өсөн нэмэгдэх хүүгийн түвшинг ашиглан тооцсон хүлээгдэж буй түрээсийн төлбөрүүдийн өнөөгийн үнэ цэнэ байна. Ашиглах эрхтэй хөрөнгө нь 2018 оны 1-р сарын 1-нээс өмнө санхүүгийн байдлын тайланд хүлээн зөвшөөрөгдсөн түрээстэй холбогдон гарсан хуримтлагдсан түрээсийн төлбөр эсвэл урьдчилгаа төлбөрөөр тохируулагдсан түрээсийн өглөгтэй тэнцүү хэмжигдсэн. СТОУС-н хэрэгжилтийн өдрөөс хойш 12 сарын дотор цуцлагдах түрээсийн нөхцөлтэй болон суурь хөрөнгө нь бага үнэ цэнтэй түрээсүүдийн төлбөрүүдийг түрээсийн хугацааны турш шулуун шугамын аргаар эсвэл өөр сууриар зардалд хүлээн зөвшөөрсөн.
- Банк нь 2018 оны 1 сарын 1-ны өдрөөрх нөхцөл байдал ба баримт дээр тулгуурлан өмчийн хэрэгсэлд оруулсан хөрөнгө оруулалтуудыг (хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй өмчийн хэрэгсэл мөн орно) бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өмчийн хэрэгсэл гэж нэрлэсэн.

ТӨРИЙН БАНК ХХК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2019 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.5 СТОУС-н анхлан хэрэгжүүлэлт (үргэлжлэл)

Санхүүгийн байдлын тайлангийн тохируулга - 2018 оны 1 сарын 1-ээр (СТОУС-т шилжсэн өдөр):

мянган төгрөгөөр	Тод	МБ журмын дагуух СТОУС -аар	Дахин ангилал	Дахин хэмжилт	СТОУС-аарх дүн
Хөрөнгө					
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах Банк ба санхүүгийн байгууллага дахь харилцах хадгаламж	(a)	269,922,019		(52,629)	269,869,390
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл		49,304,129		(9,255)	49,294,874
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	(h)	282,957			282,957
Санхүүгийн хэрэгсэл - Борлуулахад бэлэн		1,399,758,870		14,584,832	1,414,343,702
<i>Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө-д</i>	(b)	426,570,369	(426,776,190)	205,821	-
<i>Арилжаалахаар эзэмшиж буй санхүүгийн хөрөнгө-д</i>	(c)		(41,735,955)	205,821	
<i>Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл -д</i>	(d)		(5,139,949)		
<i>Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх өмчийн хэрэгсэл -д</i>	(e)		(379,774,475)		
<i>Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – дуусгавар хугацаа хүртэл эзэмших</i>			(125,811)		
<i>Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл -д</i>	(d)	93,956,414	(93,956,414)	-	-
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт - барьцаанд буй дуусгавар хугацаа хүртэл эзэмших		7,760,816	(7,760,816)	-	-
<i>Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэгсэл -д</i>	(f)		(7,760,816)		
Арилжаалахаар эзэмшиж буй санхүүгийн хөрөнгө		-	5,139,949	-	5,139,949
<i>Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – борлуулахад бэлэн -ээс</i>	(c)		5,139,949		
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө		-	41,735,955	-	41,735,955
<i>Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – борлуулахад бэлэн -ээс</i>	(b)		41,735,955		
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл		-	473,730,889	-	473,730,889
<i>Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – борлуулахад бэлэн -ээс</i>	(d)		379,774,475		
<i>Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – дуусгавар хугацаа хүртэл эзэмших-ээс</i>	(d)		93,956,414		
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх өмчийн хэрэгсэл		-	125,811	-	125,811
<i>Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – борлуулахад бэлэн -ээс</i>	(e)		125,811		
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэгсэл		-	7,760,816	(48,314)	7,712,502

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.5 СТОУС-н анхлан хэрэгжүүлэлт (үргэлжлэл)

СТОУС-н чөлөөлөлтүүд (үргэлжлэл)

мянган төгрөгөөр	Тод	МБ журмын дагуух СТОУС -аар	Дахин ангилал	Дахин хэмжилт	СТОУС-аарх дүн
<i>Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт - барьцаанд буй дуусгавар хугацаа хүртэл эзэмших- ээс</i>					
	(f)		7,760,816	(48,314)	
Бусад хөрөнгө		6,522,293			6,522,293
Үндсэн хөрөнгө		82,858,961			82,858,961
Биет бус хөрөнгө		1,402,091			1,402,091
Ашиглах эрхтэй хөрөнгө	(j)	–		12,371,884	12,371,884
Нийт хөрөнгө		2,338,338,919	–	27,052,339	2,365,391,258
Өр төлбөр					
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж		193,282,383			193,282,383
Репо хэлцэл		7,722,342			7,722,342
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	(g)	1,567,195,225	6,272,307		1,573,467,532
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл		–			–
Зээлээр авсан эх үүсвэр	(g)	304,898,808	(6,272,307)		298,626,501
Бусад өр төлбөр		8,008,511			8,008,511
Түрээсийн өглөг	(j)	–		12,371,884	12,371,884
Хойшлогдсон татварын өр төлбөр		377,632		–	377,632
Нийт өр төлбөр		2,081,484,901	–	12,371,884	2,093,856,785
Эзэмшигчдийн өмч					
Энгийн хувьцаа		113,000,000			113,000,000
Бусад нөөц	(i)	15,243,886		(2,968,938)	12,274,948
Хоёрдогч өглөг		65,000,000			65,000,000
Хуримтлагсан ашиг	(i)	63,610,132		17,649,393	81,259,525
Нийт өөрийн хөрөнгө		256,854,018	–	14,680,455	271,534,473
Нийт өр төлбөр ба эзэмшигчдийн өмч		2,338,338,919	–	27,052,339	2,365,391,258

ТӨРИЙН БАНК ХХК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2019 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.5 СТОУС-н анхлан хэрэгжүүлэлт (үргэлжлэл)

Санхүүгийн байдлын тайлангийн тохируулга - 2018 оны 12 сарын 31-ээр

мянган төгрөгөөр	Тод	МБ журмын дагуух СТОУС -аар	Дахин ангилал	Дахин хэмжилт	СТОУС-аарх дүн
Санхүүгийн хөрөнгө					
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах Банк ба санхүүгийн байгууллага дахь харилцах хадгаламж	(a)	278,688,430		(58,483)	278,629,947
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл		29,416,237			29,416,237
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	(h)	4,225,997			4,225,997
Санхүүгийн хэрэгсэл - Борлуулахад бэлэнээс		1,753,343,924		21,195,504	1,774,539,428
		562,429,870	(562,561,451)	131,581	-
<i>Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө-д</i>					
Арилжаалахаар эзэмшиж буй санхүүгийн хөрөнгө-д	(b)		(34,879,230)	131,581	
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл -д	(c)		(7,192,310)		
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл -д	(d)		(520,372,432)		
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх өмчийн хэрэгсэл -д	(e)		(117,479)		
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт - барьцаанд буй борлуулахад бэлэн		153,892,396	(153,892,396)	-	-
<i>Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл -д</i>					
Арилжаалахаар эзэмшиж буй санхүүгийн хөрөнгө-д	(d)		(153,543,076)		
	(c)		(349,320)		
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – дуусгавар хугацаа хүртэл эзэмших		87,043,032	(87,043,032)	-	-
<i>Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэгсэл -д</i>					
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл -д	(f)		(7,760,816)		
Арилжаалахаар эзэмшиж буй санхүүгийн хөрөнгө	(d)		(79,282,216)		
		-	7,541,630	-	7,541,630
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – борлуулахад бэлэн -ээс	(e)		7,192,310		
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – барьцаанд буй борлуулахад бэлэн -ээс	(c)		349,320		
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө		-	34,879,230	-	34,879,230
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – борлуулахад бэлэн -ээс	(b)		34,879,230		
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл		-	753,197,724		753,197,724
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – борлуулахад бэлэн -ээс	(d)		520,372,432		
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – барьцаанд буй борлуулахад бэлэн -ээс	(d)		153,543,076		
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – дуусгавар хугацаа хүртэл эзэмших-ээс	(d)		79,282,216		
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх өмчийн хэрэгсэл		-	117,479	-	117,479
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – борлуулахад бэлэн -ээс	(e)		117,479		

ТӨРИЙН БАНК ХХК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2019 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.5 СТОУС-н анхлан хэрэгжүүлэлт (үргэлжлэл)

СТОУС-н чөлөөлөлтүүд (үргэлжлэл)

мянган төгрөгөөр	Тод	МБ журмын дагуух СТОУС -аар	Дахин ангилал	Дахин хэмжилт	СТОУС-аарх дүн
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэгсэл		-	7,760,816	(17,842)	7,742,974
<i>Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт - барьцаанд буй дуусгавар хугацаа хүртэл эзэмших-ээс</i>					
	(f)		7,760,816	(17,842)	
Бусад хөрөнгө		13,665,601		(6,952,487)	6,713,114
Үндсэн хөрөнгө		102,640,378			102,640,378
Биет бус хөрөнгө		2,637,230			2,637,230
Ашиглах эрхтэй хөрөнгө	(f)	-		9,339,983	9,339,983
Борлуулах зорилготой хөрөнгө		1,966,138			1,966,138
Нийт хөрөнгө		2,989,949,233	-	23,638,256	3,013,587,489
Өр төлбөр					
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж		74,199,644			74,199,644
Репо хэлцэл		229,761,662			229,761,662
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	(g)	2,064,090,542	11,106,970		2,075,197,512
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл		5,286			5,286
Зээлээр авсан эх үүсвэр	(g)	336,924,420	(11,106,970)		325,817,450
Бусад өр төлбөр		11,227,117			11,227,117
Түрээсийн өглөг	(j)	-		10,063,333	10,063,333
Хойшлогдсон татварын өр төлбөр		584,084		-	584,084
Нийт өр төлбөр		2,716,792,755	-	10,063,333	2,726,856,088
Эзэмшигчдийн өмч					
Энгийн хувьцаа		113,000,000			113,000,000
Бусад нөөц	(i)	29,589,886		(4,472,559)	25,117,327
Хоёрдогч өглөг		65,000,000			65,000,000
Хуримтлагсан ашиг	(i)	65,566,592		18,047,482	83,614,074
Нийт өөрийн хөрөнгө		273,156,478	-	13,574,923	286,731,401
Нийт өр төлбөр ба эзэмшигчдийн өмч		2,989,949,233	-	23,638,256	3,013,587,489

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.5 СТОУС-н анхлан хэрэгжүүлэлт (үргэлжлэл)

2018 оны 12 сарын 31-ээр ашиг алдагдал болон бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлангийн тохируулга

<i>мянган төгрөгөөр</i>	Тод	МБ журмын дагуух СТОУС-аар*	Дахин ангилал- СТОУС 9	Дахин хэмжилт- СТОУС 16	СТОУС-аарх дүн
Хүүгийн орлого	(i)	325,079,610	6,843,628		331,923,238
Хүү болон түүнтэй адилтгах зардал	(i)	(213,289,825)		(1,861,844)	(215,151,669)
Цэвэр хүүгийн орлого		111,789,785	6,843,628	(1,861,844)	116,771,569
Хураамж ба шимтгэлийн орлого		20,902,843			20,902,843
Хураамж ба шимтгэлийн зардал		(5,671,133)			(5,671,133)
Шимтгэл, хураамжийн цэвэр орлого		15,231,710	-	-	15,231,710
Арилжааны цэвэр орлого	(i)	2,771,420	1,912,015		4,683,435
Үйл ажиллагааны бусад (зардал)/орлого	(i)	2,665,989	(14,786)		2,651,203
Үйл ажиллагааны цэвэр орлого		132,458,904	8,740,857	(1,861,844)	139,337,917
Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын сангийн зардал	(i)	(48,424,142)	(7,619,418)		(56,043,560)
Үйл ажиллагааны цэвэр орлого		84,034,762	1,121,439	(1,861,844)	83,294,357
Үйл ажиллагааны зардал	(i)	(82,430,302)		1,138,494	(81,291,808)
Татварын өмнөх ашиг		1,604,460	1,121,439	(723,350)	2,002,549
Орлогын албан татварын зардал		-			-
Тайлант жилийн ашиг		1,604,460	1,121,439	(723,350)	2,002,549
Бусад дэлгэрэнгүй орлого:					
<i>Дараагийн тайлант хугацаанд ашиг, алдагдлын тайлан руу дахин ангилагдах бусад дэлгэрэнгүй орлого – (татварын дараах):</i>					
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх борлуулахад бэлэн ба өрийн хэрэгсэлийн цэвэр өөрчлөлт	(i)	1,005,745	(1,505,185)		(499,440)
<i>Дараагийн тайлант хугацаанд ашиг, алдагдлын тайлан руу дахин ангилагдахгүй бусад дэлгэрэнгүй орлого – (татварын дараах):</i>					
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өмчийн хэрэгсэлийн дахин үнэлгээний алдагдал		-	1,564		1,564
Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээ		13,692,255			13,692,255
Бусад дэлгэрэнгүй орлого		14,698,000	(1,503,621)	-	13,194,379
Татварын дараах нийт дэлгэрэнгүй орлого		16,302,460	(382,182)	(723,350)	15,196,928

* Харьцуулсан үзүүлэлтүүдийг дахин ангилсан. Энэ нь санхүүгийн үр дүнд ямар нэг нөлөөлөлгүй.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.5 СТОУС-н анхлан хэрэгжүүлэлт (үргэлжлэл)

2018 оны 12 сарын 31-ээр ашиг алдагдал болон бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлангийн болон 2018 оны 12 сарын 31-ээр ба 2018 оны 1 сарын 1-ээрх санхүүгийн байдлын тайлангийн тохируулгын тодруулгууд

- (a) Монголбанкинд байршуулсан харилцах дансанд зайлшгүй байлгах нөөцийн дүн багтдаг бөгөөд Банк өдөр тутмын үйл ажиллагаандаа ашиглах боломжгүй байдаг. Зайлшгүй байлгах нөөцийн ЗҮЦХА-ын хэмжээг дансны үлдэгдэлээс тооцсон.
- (b) Банк нь энгийн ипотекийн зээлээр баталгаажсан бонд (ИЗББ)-ын төлбөр нь ҮТХТ шалгуурыг хангаагүй тул бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө гэж ангилсан. Банк нь давуу эрхтэй ипотекийн зээлээр баталгаажсан баталгаажсан үнэт цаасыг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг ба алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө гэж ангилах хувилбарыг сонгосон.
- (c) Банк нь өмнөх борлуулахад бэлэн хөрөнгийн багцынхаа тодорхой хэсгийг (барьцаанд байгаа борлуулахад бэлэн хөрөнгө оруулалт зэргийг оролцуулан) арилжаалах зорилгоор эзэмшиж буй санхүүгийн хөрөнгө гэж ангилсан. Эдгээр хөрөнгө оруулалтуудад хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй өмчийн хэрэгсэл, бүртгэлгүй аж ахуй нэгжийн гаргасан үнэт цаас, бүртгэлтэй МИК бонд зэрэг багтдаг. Банк нь эдгээр санхүүгийн хөрөнгийг борлуулж бэлэн мөнгөний урсгалыг бий болгох зорилготой эзэмшдэг. Банк нь эдгээр хөрөнгийн бодит үнэ цэнэ дээр үндэслэн шийдвэр гаргадаг бөгөөд бодит үнэ цэнээр борлуулах тал дээр анхаардаг. Гэрээний дагуу мөнгөн урсгал цуглуулах нь уг бизнесийн загварын гол зорилго биш юм.
- (d) СТОУС 9-ын дагуу бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэлт өмнө нь Монголбанкнаас тохируулсан СТОУС-ын дагуу дуусгавар хугацаа хүртэл эзэмших эсвэл борлуулахад бэлэн ангилалд байсан хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй Төв банкны үнэт цаасууд, засгийн газрын бонд, үнэт цаасууд болон хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй засгийн газрын бонд болон бусад бонд багтана. Банкны 2018 оны 1-р сарын 1-ний өдрөөр үнэлгээн дээр үндэслэн, эдгээр санхүүгийн хэрэгслүүд гэрээний төлбөрүүдийг цуглуулах болон санхүүгийн хөрөнгийг борлуулах бизнесийн загварт хамаардаг гэж үзсэн тул СТОУС 9-р ийн дагуу бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгслүүд гэж ангилсан.
- (e) Банк нь хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй борлуулахад бэлэн өмчийн хэрэгсэлүүдийг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх хөрөнгө оруулалт болгон өөрчлөхөөр сонгов.
- (f) Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэгсэлт өмнө нь дуусгавар хугацаа хүртэл эзэмших ангилалд байсан хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй Хөгжлийн Банкны бонд орсон. Энэхүү бондыг Банк нь гэрээнд заасан мөнгөн төлбөрийг цуглуулан авах зорилгоор эзэмшдэг бөгөөд гэрээний нөхцөл нь тодорхой заасан өдрүүдэд үндсэн төлбөр болон хүүгийн төлбөрөөс бүрдсэн мөнгөн гүйлгээг бий болгодог.
- (g) Банк өмнө нь МБ-ны тохируулсан СТОУС-ын дагуу харилцагчийн баталгааны эх үүсвэрийг зээлээр авсан эх үүсвэр гэж ангилж байсан ба харилцагчдын харилцах, хадгаламжын болгон ангилсан.
- (h) Харилцагчдад олгосон зээл, урьдчилгаа-д МИК-д зарахаар төлөвлөж буй төслийн ипотекийн зээлийн багц багтдаг. Банкны зорилго нь тогтсон схемийн дагуу МИК-г эдгээр зээлийн багцыг шилжүүлж, оронд нь ИЗББ авах юм. Тиймээс СТОУС 9-ыг анх хэрэгжүүлсэн өдрөөр буюу 2018 оны 1-р сарын 1-ний байдлаар 79,083 сая төгрөг, 2018 оны 12-р сарын 31-ний өдрийн байдлаар 60,147 сая төгрөгийн зээл ба урьдчилгааг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг алдагдлын тайланд бүртгэгдэх хөрөнгөрүү ангилсан.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.5 СТОУС-н анхлан хэрэгжүүлэлт (үргэлжлэл)

2018 оны 12 сарын 31-ээр ашиг алдагдал болон бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлангийн болон 2018 оны 12 сарын 31-ээр ба 2018 оны 1 сарын 1-ээрх санхүүгийн байдлын тайлангийн тохируулгын тодруулгууд (үргэлжлэл)

(i) СТОУС -н шилжилтээс хуримтлагдсан ашиг болон сангуудад нөлөөлсөн нөлөөг доорх хүснэгтээс харна уу:

	Дүн 2018 оны 1 сарын 1 мян.төг	СТОУС 9-Дахин хэмжилт мян.төг	СТОУС 16- Дахин хэмжилт	Дүн 2018 оны 12 сарын 31 мян.төг
Бусад нөөц				
Монголбанкны журмын дагуух СТОУС -аар илэрхийлэгдсэн	15,243,886			29,589,886
Борлуулахад бэлэн хөрөнгөөс бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг алдагдлын тайланд бүртгэгдэх хөрөнгөрүү шилжсэн өмчийн хэрэгсэл	(3,393,840)	(1,857,109)	–	(5,250,949)
СТОУС 9-н дагуу хүлээн зөвшөөрсөн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх өрийн хэрэгсэлийн ЗҮЦХА	424,902	353,488	–	778,390
Бодит үнэ цэнийн нөөц-д цэвэр нөлөө	(2,968,938)	(1,503,621)	–	(4,472,559)
СТОУС-аар илэрхийлэгдсэн дүн	12,274,948			25,117,327
Хуримтлагдсан ашиг				
Монголбанкны журмын дагуух СТОУС-аар илэрхийлэгдсэн	63,610,132			65,566,592
СТОУС 9-н дагуу хүлээн зөвшөөрсөн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх өрийн хэрэгсэлээс бусад хэрэгсэлүүдийн ЗҮЦХА	12,081,711	2,285,302	–	14,367,013
Хүлээн зөвшөөрсөн балансын гадуурх хүүгийн орлого	2,598,744	4,285,003		6,883,747
СТОУС 9-н дагуу хүлээн зөвшөөрсөн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх өрийн хэрэгсэлийн ЗҮЦХА	(424,902)	(353,488)	–	(778,390)
СТОУС 9-н дагуу хүлээн зөвшөөрсөн бусад хөрөнгийн ЗҮЦХА	–	(6,952,487)	–	(6,952,487)
Борлуулахад бэлэн хөрөнгөөс бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг алдагдлын тайланд бүртгэгдэх хөрөнгөрүү шилжсэн өмчийн хэрэгсэл	3,393,840	1,857,109	–	5,250,949
СТОУС 16-г хэрэгжүүлсэний нөлөө	–	–	(723,350)	(723,350)
Хуримтлагдсан ашиг-т цэвэр нөлөө	17,649,393	1,121,439	(723,350)	18,047,482
СТОУС-аар илэрхийлэгдсэн дүн	81,259,525			83,614,074

(j) Банк нь зарим салбарынхаа оффисын талбайг түрээслэдэг ба СТОУС 16 хэрэгжүүлж эхлэхээс өмнө бүх түрээсийг эхэлсэн өдрөөр нь үйл ажиллагааны түрээс гэж ангилдаг байсан. СТОУС 16-ийн хэрэгжилтээр банк нь богино хугацаат болон бага үнэ цэнэтэй хөрөнгийн түрээсүүдээс бусад бүх түрээсийг хүлээн зөвшөөрөх, хэмжих нэг аргыг ашигласан. Мөн боломжит практикийн ач холбогдолтой аргуудыг авч ашигласан ба үүнд:

- Нэг ижил шинж чанар бүхий түрээсүүдэд нэг хүүг ашигласан
- Стандартын анхны хэрэгжилтийн өмнөх өдрөөс өмнө төлбөрийн үүрэгтэй байсан түрээсийг тооцоололд оруулсан
- Стандартын анхны хэрэгжилтийн өдрөөс хойш 12 сарын хугацаанд цуцлагдах бол богино хугацаат түрээс гэж үзсэн
- Стандартын анхны хэрэгжилтийн өдрөөрх ашиглах эрхтэй хөрөнгийн өртгийн тооцооллоос шууд хамаарах зардлын дүнг хассан
- Стандартын дагуу түрээс гэж ангилахдаа тухайн түрээсийн гэрээг ирээдүйд сунгах эсвэл цуцлагдах толовлогоо байгаа зэрэг мэдээллийг ашигласан.

2. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН БОДЛОГО (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2.5 СТОУС-н анхлан хэрэгжүүлэлт (үргэлжлэл)

2018 оны 12 сарын 31-ээр ашиг алдагдал болон бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлангийн болон 2018 оны 12 сарын 31-ээр ба 2018 оны 1 сарын 1-ээрх санхүүгийн байдлын тайлангийн тохируулгын тодруулгууд (үргэлжлэл)

- (j) Хэрэгжилтийн үр дүнд 2018 оны 1-р сарын 1-нээрх ашиглах эрхтэй хөрөнгө болон түрээсийн өглөгийг тус бүр 12,371,884 мян.төг дүнгээр хүлээн зөвшөөрч санхүүгийн байлын тайланд тусад нь тайлагнасан ба 2018 оны 1-р сарын 1-нээрх хуримтлагдсан ашгийн дүн болон банкны өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээний харьцаанд ямар нэгэн нөлөө үзүүлээгүй болно. Гэхдээ СТОУС 16 хэрэгжилтээр 2018 оны 12-р сарын 31-нээрх элэгдэл болон хүүгийн зардлын дүн 723 сая.төг нэмэгдсэн.

3. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ ҮНЭЛЭМЖ, ТООЦООЛОЛ БОЛОН ТӨСӨӨЛЛҮҮД

Санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэх ажил нь санхүүгийн тайлангийн өдрийн байдлаарх орлого, зардал, хөрөнгө ба өр төлбөр дээр үнэлэмж, ойролцоолсон тооцоолол, төсөөлөл хийх ба тэдгээрийн дагалдах тодруулгууд болон болзошгүй өр төлбөр дээр тодруулга хийхийг удирдлагаас шаарддаг. Эдгээр тооцоолол, төсөөллүүдийн тодорхойгүй байдал нь ирээдүйд хөрөнгө ба өр төлбөрийн бүртгэлийн дүнд материаллаг залруулга хийхэд хүргэж болно. Банкны нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг хэрэглэх явцдаа удирдлага нь санхүүгийн тайлангуудад хүлээн зөвшөөрсөн дүнгүүдийг тодорхойлохдоо тайлагналын өдрөөр хөрөнгө өр төлбөрийн дансны үнэд дараачын санхүүгийн жилд ноцтой материаллаг залруулга орж болохуйц ирээдүйн болон бусад чухал эх үүсвэрээс гарч болохуйц тооцооллын тодорхой бус байдлыг харгалзан үзэж дараах үнэлэмж, ойролцоолсон тооцоолуудыг хэрэглэдэг.

Ирээдүйн хөгжлийн талаархи одоо байгаа нөхцөл байдал, таамаглал нь Банкны хяналтаас гадуур нөхцөл байдлаас шалтгаалан өөрчлөгдөж болох ба хэзээ болох тухай таамаглалд тусгагдсан байдаг. Нэгдсэн санхүүгийн тайланд хүлээн зөвшөөрсөн дүн, удирдлагын нягт нямбай үнэлгээтэй хамгийн их нөлөө үзүүлсэн зүйлсийг холбогдох шүүмж / тооцоотой харьцуулж дор харуулав.

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт

СТОУС-9 дагуу бүх санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтыг тооцоход Банкны удирдлагын үнэлэмж шаардагддаг. Ялангуяа ирээдүйн мөнгөн урсгалын дүн болон хугацаа, барьцаа хөрөнгийн үнэлгээг тодорхойлох шаардлагатай байдаг. Эдгээр тооцоолол нь хэд хэдэн хүчин зүйлээс шалтгаалан өөрчлөгдөх бөгөөд эдгээрийн өөрчлөлт нь өөр өөр түвшний үнэ цэнийн бууралтын сан байгуулахад хүргэдэг.

Банкны зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын (ЗҮЦХА) тооцоолол нь хувьсах өгөгдөл болон тэдгээрийн харилцан хамаарлыг сонгоход ашигласан олон төсөөллүүдээс бүрдсэн цогц загварын үр дүн юм. ЗҮЦХА загварын элементүүд нь доорх нягтлан бодох бүртгэлийн үнэлэмж болон тооцооллыг шингээсэн байна:

- Тус тусын үнэлгээ бүрт ашиглах чанаргүйдлийн магадлалыг (ЧМ) тодорхойлдог Банкны дотоод зээлийн үнэлгээний загвар
- Банкны шатлалын үнэлгээ
- Банкны санхүүгийн хөрөнгийн зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц хэмжээгээр ихэссэн байна гэж үнэлэх шалгуур үзүүлэлтүүд болон санхүүгийн хөрөнгүүдийн нөөц санг нийт хугацааны ЗҮЦХА болон чанарын үнэлгээ ашиглан тооцно
- ЗҮЦХА нь бүлгийн үнэлгээгээр тооцоологддог бол санхүүгийн хөрөнгийн сегментчлэл
- Өгөгдлүүдийн сонголт болон томъёонуудыг ашиглан ЗҮЦХА загварын хөгжүүлэлт
- Макро эдийн засгийн өгөгдлүүдийн харилцан холбоо хамаарлыг тодорхойлох болон эдгээрийн чанаргүйдлийн магадал (ЧМ), чанаргүйдэлд өртөх дүн (ЧӨД), алдагдалд хүргэх чанаргүйдэлд (АХЧ) үзүүлэх нөлөө зэрэг
- ЗҮЦХА загварт ирээдүйг чиглэсэн макро эдийн засгийн хувилбаруудаас сонгох, тэдгээрийн жигнэсэн дундаж магадлалыг тодорхойлох, эдийн засгийн өгөгдлүүдийг гаргах

Банк нь бодит алдагдал хүлээсэн дүн дээрээ үндэслэн өөрийн загварыг жил бүр үнэлэж, шаардлагатай бол залруулж байх журамтай.

3. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ ҮНЭЛЭМЖ, ТООЦООЛОЛ, ТӨСӨӨЛЛҮҮД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**Санхүүгийн хэрэгслийн бодит үнэ цэнэ**

Ердийн хэлцэлийн үед үндсэн (эсвэл хамгийн ашигтай) зах зээл дээр хөрөнгө борлуулахад эсвэл өр төлбөрийг шилжүүлэхэд төлөх шууд ажиглах боломжтой эсвэл үнэлгээний бусад аргыг ашигласан эсэхээс үл хамааран зах зээлийн одоогийн нөхцлийн дагуу хэмжилтийн өдрөөрх үнийн дүн нь (өөрөөр хэлбэл гарах үнэ нь) санхүүгийн хэрэгслийн бодит үнэ болно. Санхүүгийн байдлын тайланд бүртгэгдсэн санхүүгийн хөрөнгө болон санхүүгийн өр төлбөрийн бодит үнэ цэнэ нь идэвхтэй зах зээл дээр байхгүй үед тоон загваруудыг ашиглах төрөл бүрийн үнэлгээний аргаар тодорхойлно. Эдгээр загваруудын өгөгдлийг ажиглах боломжтой зах зээлийн мэдээллээс авах бөгөөд мэдээлэл байхгүй үед үнэ цэнийг тодорхойлохын тулд үнэлэмж ашиглана. Үнэлэмж, тооцооллууд нь төлбөрийн чадвар болон (өөрийн болон харилцагч талын) зээлийн эрсдэлийн загвар өгөгдлүүд, санхүүжилтийн дүнгийн залруулга, харилцан хамаарал болон тогтворгүй байдлыг авч үзнэ. Бодит үнэ цэнэ тодорхойлох талаар дэлгэрэнгүй мэдээллийг тодруулга 33-ыг харна уу.

Хөрөнгийн дахин үнэлгээ

Банк нь өөрийн газар болон барилгыг дахин үнэлгээгээр хэмжиж, бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэдэг. 2018 онд Банк нь хөрөнгийн үнэлгээний хараат бус компанитай гэрээ байгуулж Банкны газар болон барилгуудыг үнэлүүлсэн. Үнэлгээнд харьцуулсан үнэ болон орлогын аргыг зах зээлд суурилан байршил, барилгын чанар, нөхцөл зэрэг тодорхой зах зээлийн хүчин зүйлүүдээр тохируулан ашигласан. Зах зээлд суурилсан мэдээлэл байхгүй үед (байршил хол гэх мэтчилэн) ижил төстэй барилгыг дахин босгох зардалтай дүйцүүлж үнэлсэн. 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар удирдлага нь барилгын бодит үнэ цэнэ нь бүртгэлийн дүнгээсээ материаллаг хэмжээнд өөрчлөгдөөгүй гэж үзсэн байна. Уг үнэлгээнд тухайн хөрөнгөтэй холбоотой удирдлагын үнэлэмж, туршлага болон төсөөллийг шаарддаг. Дэлгэрэнгүйг тодруулга 33-д толилуулсан.

Хойшлогдсон татварын хөрөнгө

Хойшлогдсон татварын хөрөнгийг ашиглаагүй бүх татварын алдагдлуудын хувьд уг татварын алдагдлыг шилжүүлэн ашиглаж болох татвар ногдох ашиг олох боломжтой хэмжээгээр хүлээн зөвшөөрнө. Хүлээн зөвшөөрөх хойшлогдсон татварын хөрөнгийн дүнг тодорхойлоход удирдлагын томоохон үнэлэмж шаарддаг ба энэ нь боломжит хугацаа, ирээдүйн татвар ногдох ашиг болон ирээдүйн татварын төлөвлөлтөд үндэслэдэг.

Сангууд болон болзошгүй өр төлбөр

Банк нь шүүхийн зарга маргааны эрсдэл нь үйл ажиллагааны нэг хэсэг байх хууль эрх зүйн зохицуулалтын орчинд үйл ажиллагаагаа явуулдаг. Үүнээс үүдэн, Банк Монгол Улсад өөрийн ердийн үйл ажиллагааны явцад үүсэх төрөл бүрийн шүүхийн болон арбитрын хэрэгт оролцох магадлалтай юм.

Банк нь аливаа шүүхийн маргаантай хэргээс үүсэх магадлалтай хохирлын хэмжээг зохистойгоор тооцоолж түүнд ногдох үнэ цэнийн бууралтын санг тухай бүрт нь байгуулдаг. Хохирол үүсэх магадлалтай ч хохирлын хэмжээг зохистойгоор үнэлэх боломжгүй тохиолдолд Банк болзошгүй өр төлбөрөөр толилуулдаг. Гэсэн хэдий ч Банк дээрх тооцоолуудыг маргаантай хэрэг тус бүрээр толилуулах нь тухайн хэргийн үр дүнд сөргөөр нөлөөлж болзошгүй гэж үзвэл санхүүгийн тайландаа хэрэг тус бүрээр нь дэлгэрэнгүй толилуулдаггүй.

Банк нь учирч болох алдагдлын хэмжээ, үүсэх магадлалын болон тодорхой бус байдлыг харгалзан мэргэжлийн зөвлөгөө авах, хэргийн үе шат болон адил төсөөтэй хэргийн түүхэн баримтууд цуглуулах зэрэг арга хэмжээг авч ажилладаг. Эдгээр тооцооллыг хийхэд ихээхэн үнэлэмж шаарддаг. Үнэ цэнийн бууралтын сан болон бусад болзошгүй өр төлбөрийн талаарх дэлгэрэнгүйг тодруулга 31-ээс үзнэ үү.

Түрээсийн гэрээг шинэчлэх, цуцлах сонголт бүхий түрээсийн хугацааг тодорхойлох (Банк түрээслэгч үед)

Банк нь түрээсийн үл цуцлагдах хугацааг тодорхойлохдоо хэрэв тухайн түрээсийг үргэлжлүүлэх үндэслэлтэй гэж үзвэл сунгагдах боломжтой бүх хугацаа эсвэл тухайн түрээсийг цуцлах үндэслэл байгаа бол мөн цуцлах хүртэл хугацааг оруулсан.

Банкны хувьд хэд хэдэн цуцлагдах болон сунгагдах нөхцөлтэй түрээсийн гэрээтэй. Банк тухайн түрээсийн гэрээг дахин сунгах эсвэл цуцлах үндэслэл бүхий шалтгаан байгаа зэрэг үнэлэмжийг ашигласан. Өөрөөр хэлбэл тухайн түрээсийг сунгах эсвэл цуцлахад нөлөөлж чадахуйц эдийн засгийн хөшүүрэг бүрдүүлэх бүхий л хүчин зүйлийг авч үзсэн.

Стандартын хэрэгжилтийн одроос хойш, Банк нь түрээсийг сунгах эсвэл цуцлах сонголтгоо хэрэгжүүлэх эсвэл хэрэгжүүлэх чадваргүй болоход хүргэх бусад мэдэгдэхүйц үйл явдал, нөхцөл байдлын өөрчлөлтүүд банкны хяналтанд байгаа эсэхийг дахин үнэлнэ. (Жишээлбэл, гол түрээсийн хөрөнгийг сайжруулах, засах ажиллагаа эсвэл түрээсэлсэн хөрөнгийг өөрт тохируулж өөрчлөх.)

3. НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ГОЛ ҮНЭЛЭМЖ, ТООЦООЛОЛ, ТӨСӨӨЛЛҮҮД (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**Зээлийн өсөн нэмэгдэх хүүг тодорхойлох нь**

Банкны зүгээс түрээсийн нуугдмал хүүгийн түвшинг шууд тодорхойлох боломжгүй тул түрээсийн өглөгийн тооцоололдоо зээлийн өсөн нэмэгдэх хүүгийн түвшинг ашигласан. Зээлийн өсөн нэмэгдэх хүүгийн түвшин гэдэг нь ижил эдийн засгийн орчинд ижил үнэ цэнэ бүхий ашиглах эрхтэй хөрөнгийг худалдаж авахад шаардагдах эх үүсвэрийг ижил нөхцөлтэй, ижил үнэт цаасаар санхүүжүүлэхэд төлөх хүүгийн түвшин байна.

Тиймээс зээлийн өсөн нэмэгдэх хүүгийн түвшин нь банкны зүгээс төлөгдөх хүү гэж ойлгогдох ба хэрэв тооцоололд ашиглагдах ажиглагдахуйц хувь хэмжээ байхгүй бол түрээсийн нөхцөл ба хугацаанд тохируулан залруулга хийх хэрэгтэй байдаг. Банк зээлийн өсөн нэмэгдэх хүүгийн түвшинг тодорхойлохдоо ашиглаж болохуйц мэдээлэл (жишээ нь зах зээлийн хүү)-үүдийг оруулсан ба мөн аж ахуйн нэгжийн онцлогоос хамааран тохируулга хийхийг шаарддаг (жишээ нь зээлжих зэрэг эсвэл түрээсийн нөхцөл ба хугацаанд тохируулах).

4. ХҮҮ БОЛОН ТҮҮНТЭЙ АДИЛТГАХ ОРЛОГО

	2019 мян.төг	2018 мян.төг
<i>Үр ашигт хүүгийн аргачлалаар бодсон хүүгийн орлого</i>		
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	272,021,734	242,731,201
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл	64,323,864	52,379,759
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах	11,054,180	8,779,170
Свопын хүүгийн орлого	1,346,399	–
Бусад банк ба санхүүгийн байгууллага дахь харилцах, хадгаламж	532,332	1,381,209
Урвуу репо хэлцэл	335,385	192,381
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэгсэл	108,235	308,640
	349,722,129	305,772,360
<i>Бусад хүү болон түүнтэй адилтгах орлого</i>		
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл	3,190,251	3,051,505
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	24,463,579	23,099,373
	27,653,830	26,150,878

2019 онд бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдсэн өрийн хэрэгслийн болон хорогдуулсан өртөгтэй засгийн газрын бондоос авсан хүүгийн орлого 5,766,309 мянган төгрөг, ба 108,235 мянган төгрөг (2018: 11,532,526 мянган төгрөг, 308,640 мянган төгрөг) тус тус орсон байна.

5. ХҮҮ БОЛОН ТҮҮНТЭЙ АДИЛТГАХ ЗАРДАЛ

	2019 мян.төг	2018 мян.төг
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	216,857,242	180,610,346
Зээлээр авсан эх үүсвэр	15,672,307	16,544,643
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	7,269,135	13,063,404
Репо хэлцэл	1,773,788	2,400,362
Свопын хүүгийн зардал	1,542,318	671,071
Түрээсийн өглөгийн хүүгийн зардал (Тодруулга 22)	1,440,949	1,861,843
	244,555,739	215,151,669

6. ХУРААМЖ БА ШИМТГЭЛИЙН ОРЛОГО

	2019 мян.төг	2018 мян.төг
Хураамж ба шимтгэлийн орлого		
Дансны үйлчилгээний шимтгэл, хураамж	10,959,456	10,768,825
Картын үйлчилгээний шимтгэл, хураамж	7,527,571	6,729,395
Мобайл үйлчилгээний шимтгэл, хураамж	2,881,971	1,942,700
Зээлтэй холбоотой үйлчилгээний шимтгэл, хураамж	896,193	931,710
Мөнгөн гуйвуулга үйлчилгээний орлого	575,220	530,073
Бусад үйлчилгээний орлого	23,644	140
	<u>22,864,055</u>	<u>20,902,843</u>
Хураамж ба шимтгэлийн зардал		
Банкны үйлчилгээний хураамж	4,111,600	3,248,837
Картын гүйлгээний хураамж	2,514,317	2,171,547
Бусад шимтгэлийн зардал	256,936	250,749
	<u>6,882,853</u>	<u>5,671,133</u>
	<u>15,981,202</u>	<u>15,231,710</u>

7. АРИЛЖААНЫ ЦЭВЭР ОРЛОГО

	2019 мян.төг	2018 мян.төг
Гадаад валютын цэвэр орлого	7,203,144	2,753,145
Өрийн үнэт цаас	655,797	40,120
Хувьцаа	(13,040)	1,890,170
	<u>7,845,901</u>	<u>4,683,435</u>

Өмчийн үнэт цаасны орлогод өмчийн үнэт цаасны бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтүүд орно. Өрийн үнэт цаасны орлогод өрийн үнэт цаасны үнэт цаасыг худалдан авах, худалдах арилжааны үр дүн, тэдгээрийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтүүд болон холбогдох хүүгийн орлого, зардал орно. Гадаад валютын орлогод спот форвард болон бусад санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийн хэлцлээс бий болсон ашиг алдагдлууд орно.

8. ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ БУСАД ЗАРДАЛ БОЛОН ОРЛОГО

	2019 мян.төг	2018 мян.төг
Гадаад валютын арилжааны бус (гарз)/олз, цэвэр	(3,546,562)	1,617,105
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх хөрөнгө оруулалт борлуулсаны олз/(гарз)	1,657,283	(14,786)
Хураан авсан хөрөнгийн эрсдэлийн санг буцаасны олз (Тодруулга 18)	(2,726,039)	(112,810)
Бусад	818,143	1,161,694
	<u>(3,797,175)</u>	<u>2,651,203</u>

ТӨРИЙН БАНК ХХК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2019 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

9. САНХҮҮГИЙ ХӨРӨНГИЙН ҮНЭ ЦЭНИЙН БУУРАЛТЫН АЛДАГДАЛ

Тайлант жилд ашиг алдагдлын тайланд бүртгэгдсэн санхүүгийн хэрэгслийн ЗҮЦХА-н нэмэгдэл болон буцаалт:

2019	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах (Тодруулга 12)	4,348	–	–	4,348
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (Тодруулга 15)	2,533,514	(577,363)	32,546,668	34,502,819
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өмчийн хэрэгсэл (Тодруулга 17)	(17,842)	–	–	(17,842)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл (Тодруулга 28)	141,573	–	–	141,573
Бусад хөрөнгө (Тодруулга 18)	3,981,912	–	–	3,981,912
	6,643,505	(577,363)	32,546,668	38,612,810

2018	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах (Тодруулга 12)	5,854	–	–	5,854
Бусад банк дахь харилцах, хадгаламж (Тодруулга 13)	(9,255)	–	–	(9,255)
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (Тодруулга 15)	(2,946,995)	1,585,108	56,866,605	55,504,718
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өмчийн хэрэгсэл (Тодруулга 17)	(30,472)	–	–	(30,472)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл (Тодруулга 28)	353,488	–	–	353,488
Бусад хөрөнгө (Тодруулга 18)	219,227	–	–	219,227
	(2,408,153)	1,585,108	56,866,605	56,043,560

10. ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЗАРДАЛ

	2019 мян.төг	2018 мян.төг
Цалин, хөлс ба урамшуулал	45,670,921	40,674,971
Нийгмийн даатгалын шимтгэл	5,757,012	4,868,739
Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл (Тодруулга 17)	8,534,095	6,727,665
Даатгалын хураамж	5,066,946	4,031,224
Харилцаа холбооны зардал	3,802,254	3,312,296
Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдэл (Тодруулга 22)	3,121,625	3,109,451
Зар сурталчилгаа, маркетингийн зардал	2,249,156	2,177,360
Ашиглалтын зардал	1,937,780	1,681,285
Бичиг хэргийн зардал	1,843,609	1,816,944
Харуул хамгаалалтын зардал	1,607,504	1,584,468
Биет бус хөрөнгийн хорогдуулга (Тодруулга 21)	1,311,297	1,141,537
Албан томилолтын зардал	1,023,701	865,395
Тээврийн зардал	931,949	782,084
Аудит болон мэргэжлийн үйлчилгээний зардал	1,202,637	654,815
Түрээсийн зардал	560,280	402,555
Үндсэн хөрөнгө данснаас хассаны гарз	180,138	640,648
Бусад шимтгэл, хураамж	6,752,566	6,820,371
	<u>91,553,470</u>	<u>81,291,808</u>

11. ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАР

11.1 Орлогын албан татварын зардал

2019 болон 2018 онуудын 12 дугаар сарын 31-нээр дуусгавар болсон орлогын албан татварын зардлын бүрэлдэхүүнд:

	2019 мян.төг	2018 мян.төг
Тайлант жилийн татвар:		
Тайлант жилийн орлогын үр дүнд ногдох орлогын албан татвар	<u>2,411,221</u>	–
	<u>2,411,221</u>	–

Банк нь санхүүгийн тайланд орлогын дүнг орлогын татварын хуульд заасан чөлөөлөгдөх эсвэл үл чөлөөлөгдөх зүйлүүдээр залруулсан дүнг үндэслэн орлогын татварын зардлыг тооцдог. Банк 3 тэрбум төгрөг хүртэл ашгаас 10%-ийн, 3 тэрбумаас дээш төгрөгийн ашгаас 25%-ийн орлогын албан татвар төлдөг. Засгийн Газрын бондын хүүгийн орлогод орлогын татвар тооцохгүй. Харилцагчидад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралт орлогын татварын зорилгоор хасагдах зардал болно.

11. ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАР (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

11.1 Орлогын албан татварын зардал (үргэлжлэл)

Татварын өмнөх ашгаас хуулиар тогтоосон хувь хэмжээгээр тооцож гаргасан орлогын татварын зардлыг Банкинд хүчин төгөлдөр үйлчлэх орлогын татварын хувь хэмжээгээр тооцож гаргасан орлогын татварын зардалд 2019 болон 2018 оны 12 дугаар сарын 31-нээр хэрхэн тохируулсныг дараах байдлаар үзүүлэв. Үүнд:

	2019 мян.төг	2018 мян.төг
Татварын өмнөх ашиг	22,683,868	2,002,549
25%-ийн орлогын албан татвар (2018 онд 10%)	5,670,967	200,255
Татвар ногдох орлогоос хасагдахгүй зардал	1,733,464	786,291
Татварын шилжүүлэгдэх алдагдлын ашиглалтын нөлөө	(3,044,217)	-
Татвараас чөлөөлөгдөх орлого	(1,468,636)	(1,544,125)
Бага хувийн татвар ногдох орлогын нөлөө	(450,000)	-
Татвараас чөлөөлөгдөх орлогын нөлөө	(31,382)	-
Тусгай хувь хэмжээгээр татвар ногдох орлогын нөлөө	1,025	-
Хүлээн зөвшөөрөөгүй хойшлогдсон татварын хөдөлгөөний нөлөө	-	557,579
Татварын зардал	<u>2,411,221</u>	<u>-</u>

2019 онд ногдох үр ашигт татварын хувь хэмжээ нь 10.6% (2018: тэг). байсан.

2019 оны 12 сарын 31-ний өдрийг хүртэл урагшлуулж бас ашигласан татварын зардалын дүн нь 2018 онд 4,251 сая төгрөг, 2017 онд 8,087 сая төгрөг тус тус байсан. Банк эдгээр татварын алдагдалаас үүдэлтэй хойшлогдсон татварын хөрөнгийг өмнөх жилүүдэд бүртгээгүй. Учир нь Банк уг хойшлуулсан татварын зардалыг ашиглахуйц татвар ногдох орлоготой ажиллах эсэх нь тодорхой бус байсан.

11.2 Орлогын албан татварын өглөг

	2019 мян.төг	2018 мян.төг
1 сарын 1-ээрх орлогын татварын өглөг	-	-
Тайлант жилийн орлогын татварын зардал	2,411,221	-
Төлсөн татвар	(42,308)	-
12 сарын 31-ээрх орлогын татварын өглөг	<u>2,368,913</u>	<u>-</u>

11.3 Хойшлогдсон татвар

	2019 мян.төг	2018 мян.төг
Хойшлогдсон татварын өр төлбөр		
1-р сарын 1-нээр	(584,084)	(377,632)
Бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн (Тодруулга 28)	(12,174)	(206,452)
12-р сарын 31-нээр	<u>(596,258)</u>	<u>(584,084)</u>

	2019 мян.төг	2018 мян.төг
Хойшлогдсон татварын өр төлбөр		
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн болон өмчийн хэрэгсэл (Тодруулга 17)	<u>(596,258)</u>	<u>(584,084)</u>

12. БЭЛЭН МӨНГӨ БА МОНГОЛБАНК ДАХЬ ХАРИЛЦАХ

	2019 мян.төг	2018 мян.төг	2018 оны 1 сарын 1 мян.төг
Бэлэн мөнгө	57,400,530	44,671,555	52,324,613
Монголбанкин дахь харилцах	267,908,219	234,016,875	217,597,406
Монголбанкин дахь овернайт хадгаламж	55,013,562	–	–
Нийт дүн	380,322,311	278,688,430	269,922,019
Хасах нь: Монголбанкинд байршуулсан бэлэн мөнгөний үнэ цэнийн бууралтын сан	(62,831)	(58,483)	(52,629)
Монголбанкин дахь цэвэр мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө	380,259,480	278,629,947	269,869,390

Монголбанкнаас тавигддаг шаардлагын дагуу Монголбанкинд харилцах данс байршуулдаг. Монголбанкинд байршуулах бэлэн мөнгөний заавал байлгах нөөцийн үлдэгдэл нь хоёр (2) долоо хоногийн татан төвлөрүүлсэн эх үүсвэрийн дундаж үлдэгдлийн 9.0% -аас багагүй байдаг. 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банкны заавал байлгах шаардлагатай хоёр (2) долоо хоногийн дундаж нөөцийн хэмжээ төгрөгөөр 261,783 сая төгрөг (2018 онд 192,325 сая төгрөг) ба гадаад валютаар 28,983 сая төгрөг (2018 онд 40,389 сая төгрөг) байсан.

Монголбанкинд байршуулсан бэлэн мөнгөний заавал байлгах нөөцийн үнэ цэнийн бууралтын сан

Доорх хүснэгтэд 12 сарын ЧМ-ын хүрээ болон жилийн эцсийн ангиллын Банкны дотоод зээлийн үнэлгээний систем дээр үндэслэсэн зээлийн чанар, зээлийн эрсдэлийн хамгийн их хэмжээг харуулав. Оруулсан дүн нь ЗҮЦХА -ын нийт нөөц юм. Банкны дотоод үнэлгээний систем, үнэ цэнийн бууралтын үнэлгээ ба хэмжилтийн талаархи дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 32-д тайлбарласан болно.

2019 оны 12 сарын 31	12 сар ЧМ шатлал	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Дотоодын үнэлгээ					
АА- аас АА зэрэгтэй	0.002 - 0.022%	–	–	–	–
Ваа- аас Ва зэрэгтэй	0.108 - 0.519%	–	–	–	–
В зэрэгтэй	2.495%	322,921,781	–	–	322,921,781
Саа-ээс С зэрэгтэй	11.997%	–	–	–	–
Үнэлэгдээгүй	–	57,400,530	–	–	57,400,530
Нийт		380,322,311	–	–	380,322,311
2018.12.31-нээр	12 сар ЧМ шатлал	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Дотоодын үнэлгээ					
АА- аас АА зэрэгтэй	0.001 - 0.019%	–	–	–	–
Ваа- аас Ва зэрэгтэй	0.10 - 0.524%	–	–	–	–
В зэрэгтэй	2.732%	234,016,875	–	–	234,016,875
Саа-ээс С зэрэгтэй	14.249%	–	–	–	–
Үнэлэгдээгүй	–	44,671,555	–	–	44,671,555
Нийт		278,688,430	–	–	278,688,430

ТӨРИЙН БАНК ХХК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2019 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

12. БЭЛЭН МӨНГӨ БА МОНГОЛБАНК ДАХЬ ХАРИЛЦАХ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Монголбанкинд байршуулах бэлэн мөнгөний заавал байлгах нөөцийн үнэ цэнийн бууралтын сан

2019 болон 2018 оны 12 сарын 31-ээрх дансны үнэ болон ЗҮЦХА-н сангийн тохируулгыг доорх хүснэгтээс харна уу:

2019 оны 12 сарын 31	Шатлал 1	
	Нийт дүн мян.төг	ЗҮЦХА мян.төг
2019 оны 1 дүгээр сарын 1-ээр	278,688,430	58,483
Нэмэгдсэн	31,089,968,605	4,348
Хасагдсан	(30,992,164,196)	–
Хуримтлагдсан хүүгийн авлага	899,814	–
Валютын ханшны тохируулга	2,929,658	–
2019 оны 12 сарын 31	380,322,311	62,831

2018 оны 12 сарын 31	Шатлал 1	
	Нийт дүн мян.төг	ЗҮЦХА мян.төг
2018 оны 1 дүгээр сарын 1-ээр	269,922,019	52,629
Нэмэгдсэн	38,578,572,372	5,854
Хасагдсан	(38,575,705,035)	–
Хуримтлагдсан хүүгийн авлага	636,207	–
Валютын ханшны тохируулга	5,262,867	–
2018 оны 12 сарын 31-ээр	278,688,430	58,483

13. БУСАД БАНК БА САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГА ДАХЬ ХАРИЛЦАХ, ХАДГАЛАМЖ

	2019 мян.төг	2018 мян.төг	2018 оны 1 сарын 1 мян.төг
Гадаадын банк ба санхүүгийн байгууллага дахь харилцах, хадгаламж	13,438,410	7,522,744	9,058,410
Гадаадын банк ба санхүүгийн байгууллага дахь репо хэлцэлийн барьцаа	–	20,418,005	–
Гадаадын банк ба санхүүгийн байгууллага дахь олон улсын төлбөрийн картны барьцаа	476,649	–	–
Дотоодын банк, санхүүгийн байгууллага дахь харилцах, хадгаламж	6,497,636	1,475,488	40,245,719
Нийт дүн	20,412,695	29,416,237	49,304,129
Хасах нь: үнэ цэнийн бууралтын сан	–	–	(9,255)
Бусад банк ба санхүүгийн байгууллага дахь харилцах, хадгаламжийн дүн	20,412,695	29,416,237	49,294,874

Бусад банк санхүүгийн байгууллага дахь харилцах, хадгаламж нь дотоодын болон гадаадын санхүүгийн байгууллага дахь дотоод болон гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн харилцах болон хадгаламжийн дансуудыг хэлнэ.

14. ҮҮСМЭЛ САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГСЛҮҮД

Доорх хүснэгтэнд хөрөнгө, өр төлбөр болон нэрлэсэн үнийг үүсмэл санхүүгийн хэрэгслийн бодит үнэ цэнээр харууллаа. Нэрлэсэн үнэ нь нийт дүнгээрээ үүсмэл санхүүгийн хэрэгслийн суурь үнэт цаасны дүн байх бөгөөд суурь хүү эсвэл хүүгийн индексээс шалтгаалан үүсмэл санхүүгийн хэрэгслийн үнэлгээнд өөрчлөлт орно. Нэрлэсэн үнэ нь жилийн эцсийн байдлаарх гүйлгээний дүнг харуулах боловч зах зээлийн эрсдэл эсвэл зээлийн эрсдэлийн алийг нь ч илэрхийлэхгүй.

	Нэрлэсэн үнэ мян.төг	Бодит үнэ	
		Хөрөнгө мян.төг	Өр төлбөр мян.төг
Своп			
2019	9,952,797	5,419	(93,106)
2018	66,317,135	4,225,997	(5,286)
2018 оны 1 дүгээр сарын 1-ээр	24,396,400	282,957	–

Үүсмэл санхүүгийн хэрэгслийн хувьд анхны хөрөнгө оруулалт бага байх буюу эсвэл огт шаардагдахгүй. Хэдий тийм боловч эдгээр санхүүгийн хэрэгслүүд нь ихэвчлэн хөшүүргийн зэргийг өндөрсгөх бөгөөд нилээн тогтворгүй байдаг. Үүсмэл санхүүгийн хэрэгслүүдийн хэлшлийн хөрөнгө, түвшин, индексийн үнэлгээний бага хэмжээний өөрчлөлт нь ч банкны ашиг, алдагдалд томоохон нөлөө үзүүлж болзошгүй.

Банк нь үүсмэл санхүүгийн хэрэгслүүдийн гэрээний эрсдэлд өртөх дүнг банкны зах зээлийн эрсдэлийн удирдлагын хүрээнд хянадаг. Эрсдэлийн удирдлагийн стратеги мөн хэрхэн эрсдэлийг удирдахыг тодруулга 32-д харуулав.

15. ХАРИЛЦАГЧДАД ОЛГОСОН ЗЭЭЛ БА УРЬДЧИЛГАА

	2019 мян.төг	2018 мян.төг	2018 оны 1 сарын 1 мян.төг
Бизнесийн зээл	454,263,255	382,047,819	379,077,128
Орон сууцны зээл	153,839,073	135,980,744	149,040,708
Хэрэглээний зээл	966,815,667	1,151,328,912	728,663,043
Хөдөө аж ахуйн зээл	233,871,439	157,160,364	134,977,112
	1,808,789,434	1,826,517,839	1,391,757,991
Үнэ цэнийн бууралтын сан	(146,584,599)	(112,125,786)	(56,497,636)
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх цэвэр харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	1,662,204,835	1,714,392,053	1,335,260,355
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	78,630,033	60,147,375	79,083,347
Нийт харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	1,740,834,868	1,774,539,428	1,414,343,702

15. ХАРИЛЦАГЧДАД ОЛГОСОН ЗЭЭЛ БА УРЬДЧИЛГАА(ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан

	Бизнесийн мян.төг	Орон сууцны мян.төг	Хэрэглээний мян.төг	Хөдөө аж ахуйн мян.төг	Нийт мян.төг
2019 оны 1-р сарын 1-нээр	101,890,016	3,890,342	5,970,652	374,776	112,125,786
Нэмэгдсэн	4,052,273	147,604	43,527	4,220	4,247,624
Хасагдсан	(11,150,350)	(616,221)	(2,329,949)	(179,427)	(14,275,947)
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн нөлөө	21,402,511	2,636,303	3,443,336	47,770	27,529,920
Тооцооллын өөрчлөлт	14,304,150	1,876,640	803,366	17,066	17,001,222
Тайлант хугацааны цэвэр зардал/(буцаалт) (Тодруулга 9)	28,608,584	4,044,326	1,960,280	(110,371)	34,502,819
Данснаас хассан дүн	(9,896)	-	(104,983)	-	(114,879)
Валютын ханш болон бусад тохируулга	57,937	2,323	10,613	-	70,873
2019 оны 12 сарын 31	130,546,641	7,936,991	7,836,562	264,405	146,584,599
2018 оны 1 дүгээр сарын 1-ээр	46,236,233	5,226,139	4,705,742	329,522	56,497,636
Нэмэгдсэн	668,039	44,006	621,416	41,215	1,374,676
Хасагдсан	(4,990,485)	(1,901,217)	(1,309,569)	(94,971)	(8,296,242)
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн нөлөө	41,690,290	(52,993)	900,607	31,201	42,569,105
Тооцооллын өөрчлөлт	18,142,990	568,389	1,077,991	67,809	19,857,179
Тайлант хугацааны цэвэр зардал/(буцаалт) (Тодруулга 9)	55,510,834	(1,341,815)	1,290,445	45,254	55,504,718
Данснаас хассан дүн	-	-	(51,518)	-	(51,518)
Валютын ханш болон бусад тохируулга	142,949	6,018	25,983	-	174,950
2018 оны 12 сарын 31-ээр	101,890,016	3,890,342	5,970,652	374,776	112,125,786

15. ХАРИЛЦАГЧДАД ОЛГОСОН ЗЭЭЛ БА УРЬДЧИЛГАА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

Бизнесийн зээл

Доорх хүснэгтэд Банкны дотоодын зээлийн үнэлгээний систем, жилийн эцсийн ангилал дээр тулгуурлаж зээлийн чанарыг багц болон сангийн хөдөлгөөнөөр илэрхийлж харуулсан болно. Үүнд үнэ цэнийн бууралтын санг оруулаагүй бодит хэмжээг тусгасан. Банкны дотоод үнэлгээний системийн талаар болон ЗҮЦХА-ыг тусгай болон бүлгийн үнэлгээгээр хэрхэн үнэлэхийг тодруулга 32-д дэлгэрэнгүй тайлбарласан.

2019 оны 12 сарын 31

Дотоодын үнэлгээ	12 сар ЧМ шатлал	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Маш сайн	0.01 - 21.78%	249,666,048	16,671,056	6,564,617	272,901,721
Сайн	1.36 - 22.27%	–	2,777,605	480,358	3,257,963
Хэвийн бус	100%	–	–	2,464,818	2,464,818
Эргэлзээтэй	100%	–	–	5,498,016	5,498,016
Муу	100%	–	–	16,974,224	16,974,224
Тусгай үнэлгээгээр үнэ цэнэ буурсан	100%	–	–	153,166,513	153,166,513
Нийт		249,666,048	19,448,661	185,148,546	454,263,255

2018 оны 12 сарын 31

Дотоодын үнэлгээ	12 сар ЧМ шатлал	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Маш сайн	0.005 - 76.32%	183,044,580	21,459,860	–	204,504,440
Сайн	8.12 - 100%	–	7,199,154	6,589,045	13,788,199
Хэвийн бус	100%	–	–	4,046,927	4,046,927
Эргэлзээтэй	100%	–	–	3,049,723	3,049,723
Муу	100%	–	–	9,710,746	9,710,746
Тусгай үнэлгээгээр үнэ цэнэ буурсан	100%	–	–	146,947,784	146,947,784
Нийт		183,044,580	28,659,014	170,344,225	382,047,819

15. ХАРИЛЦАГЧДАД ОЛГОСОН ЗЭЭЛ БА УРЬДЧИЛГАА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

Бизнесийн зээл (үргэлжлэл)

Дансны үнийн өөрчлөлт болон ЗҮЦХА-н тохируулга:

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Нийт дүн				
2019 оны 1 сарын 1	183,044,580	28,659,014	170,344,225	382,047,819
Нэмэгдсэн	265,208,345	–	–	265,208,345
Хасагдсан	(164,595,065)	(4,914,352)	(28,295,144)	(197,804,561)
Шатлал 1-рүү шилжсэн	8,529,079	(6,948,612)	(1,580,467)	–
Шатлал 2-руу шилжсэн	(42,327,804)	42,327,804	–	–
Шатлал 3-руу шилжсэн	(9,537,694)	(26,215,858)	35,753,552	–
Хуримтлагдсан хүүгийн авлага	596,096	361,196	58,559	1,015,851
Данснаас хассан дүн	–	–	(9,896)	(9,896)
Валютын ханш болон бусад тохируулга	8,748,511	(13,820,531)	8,877,717	3,805,697
2019 оны 12 сарын 31	249,666,048	19,448,661	185,148,546	454,263,255

ЗҮЦХА-н сан

2019 оны 1 сарын 1	915,367	6,505,148	94,469,501	101,890,016
Нэмэгдсэн	4,052,273	–	–	4,052,273
Хасагдсан	(392,544)	(2,288,261)	(8,469,545)	(11,150,350)
Шатлал 1-рүү шилжсэн	158,552	(1,209)	(157,343)	–
Шатлал 2-руу шилжсэн	(71,699)	654,244	(582,545)	–
Шатлал 3-руу шилжсэн	(339,372)	(4,071,425)	4,410,797	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн нөлөө	(158,527)	4,158,535	17,402,503	21,402,511
Тооцооллын өөрчлөлт	–	3,329	14,300,821	14,304,150
Тайланг жилд байгуулсан	3,248,683	(1,544,787)	26,904,688	28,608,584
Данснаас хассан дүн	–	–	(9,896)	(9,896)
Валютын ханш болон бусад тохируулга	–	4,124	53,813	57,937
2019 оны 12 сарын 31	4,164,050	4,964,485	121,418,106	130,546,641

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Нийт дүн				
2018 оны 1 сарын 1	234,666,673	60,379,903	84,030,552	379,077,128
Нэмэгдсэн	141,859,431	–	–	141,859,431
Хасагдсан	(125,071,746)	(8,816,792)	(10,928,823)	(144,817,361)
Шатлал 1-рүү шилжсэн	35,335,996	(10,013,499)	(25,322,497)	–
Шатлал 2-руу шилжсэн	(58,341,112)	58,341,112	–	–
Шатлал 3-руу шилжсэн	(20,270,003)	(106,520,228)	126,790,231	–
Хуримтлагдсан хүүгийн авлага	(973,642)	(573,925)	6,540,321	4,992,754
Валютын ханш болон бусад тохируулга	(24,161,017)	35,862,443	(10,765,559)	935,867
2018 оны 12 сарын 31	183,044,580	28,659,014	170,344,225	382,047,819

ЗҮЦХА-н сан

2018 оны 1 сарын 1	4,082,300	5,136,241	37,017,692	46,236,233
Нэмэгдсэн	668,039	–	–	668,039
Хасагдсан	(1,279,342)	(99,546)	(3,611,597)	(4,990,485)
Шатлал 1-рүү шилжсэн	806,825	(462)	(806,363)	–
Шатлал 2-руу шилжсэн	(1,514,528)	1,908,383	(393,855)	–
Шатлал 3-руу шилжсэн	(1,183,863)	(5,049,681)	6,233,544	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн нөлөө	(770,641)	4,450,306	38,010,625	41,690,290
Тооцооллын өөрчлөлт	7,982	145,262	17,989,746	18,142,990
Тайланг жилд байгуулсан	(3,265,528)	1,354,262	57,422,100	55,510,834
Валютын ханш болон бусад тохируулга	98,595	14,645	29,709	142,949
2018 оны 12 сарын 31	915,367	6,505,148	94,469,501	101,890,016

15. ХАРИЛЦАГЧДАД ОЛГОСОН ЗЭЭЛ БА УРЬДЧИЛГАА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

Орон сууцны зээл

Доорх хүснэгтэд Банкны дотоодын зээлийн үнэлгээний систем, жилийн эцсийн ангилал дээр тулгуурлаж зээлийн чанарыг багц болон сангийн хөдөлгөөнөөр илэрхийлж харуулсан болно. Үүнд үнэ цэнийн бууралтын санг оруулаагүй бодит хэмжээг тусгасан. Банкны дотоод үнэлгээний системийн талаар болон ЗҮЦХА-ыг тусгай болон бүлгийн үнэлгээгээр хэрхэн үнэлэхийг тодруулга 32-д дэлгэрэнгүй тайлбарласан.

2019 оны 12 сарын 31

Дотоодын үнэлгээ	12 сар ЧМ шатлал	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Маш сайн	0.01 - 31.72%	142,266,305	2,025,546	–	144,291,851
Сайн	0.01 - 28.81%	–	2,026,492	–	2,026,492
Хэвийн бус	100%	–	–	921,067	921,067
Эргэлзээтэй	100%	–	–	760,554	760,554
Муу	100%	–	–	5,839,109	5,839,109
Тусгай үнэлгээгээр үнэ цэнэ буурсан	100%	–	–	–	–
Нийт		142,266,305	4,052,038	7,520,730	153,839,073

2018 оны 12 сарын 31

Дотоодын үнэлгээ	12 сар ЧМ шатлал	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Маш сайн	0.002 - 74.44%	128,143,395	733,073	–	128,876,468
Сайн	0.002 - 74.44%	–	1,066,260	–	1,066,260
Хэвийн бус	100%	–	–	315,784	315,784
Эргэлзээтэй	100%	–	–	133,003	133,003
Муу	100%	–	–	5,589,229	5,589,229
Тусгай үнэлгээгээр үнэ цэнэ буурсан	100%	–	–	–	–
Нийт		128,143,395	1,799,333	6,038,016	135,980,744

15. ХАРИЛЦАГЧДАД ОЛГОСОН ЗЭЭЛ БА УРЬДЧИЛГАА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

Орон сууцны зээл (үргэлжлэл)

Дансны үнийн өөрчлөлт болон ЗҮЦХА-н тохируулга:

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Нийт дүн				
2019 оны 1 сарын 1	128,143,395	1,799,333	6,038,016	135,980,744
Нэмэгдсэн	41,630,623	–	–	41,630,623
Хасагдсан	(23,495,053)	(213,913)	(617,676)	(24,326,642)
Шатлал 1-рүү шилжсэн	2,160,796	(1,848,985)	(311,811)	–
Шатлал 2-руу шилжсэн	(4,654,854)	4,654,854	–	–
Шатлал 3-руу шилжсэн	(2,081,977)	(1,312,377)	3,394,354	–
Хуримтлагдсан хүүгийн авлага	50,295	70,823	(95,944)	25,174
Валютын ханш болон бусад тохируулга	513,080	902,303	(886,209)	529,174
2019 оны 12 сарын 31	142,266,305	4,052,038	7,520,730	153,839,073

ҮЦХА-н сан				
2019 оны 1 сарын 1	116,846	436,041	3,337,455	3,890,342
Нэмэгдсэн	147,604	–	–	147,604
Хасагдсан	(70,241)	(2,817)	(543,163)	(616,221)
Шатлал 1-рүү шилжсэн	41,708	(3,433)	(38,275)	–
Шатлал 2-руу шилжсэн	(1,880)	1,880	–	–
Шатлал 3-руу шилжсэн	(8,977)	(98,670)	107,647	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн нөлөө	(15,408)	726,529	1,925,182	2,636,303
Тооцооллын өөрчлөлт	–	26	1,876,614	1,876,640
Тайланг жилд байгуулсан	92,806	623,515	3,328,005	4,044,326
Валютын ханш болон бусад тохируулга	945	474	904	2,323
2019 оны 12 сарын 31	210,597	1,060,030	6,666,364	7,936,991

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Нийт дүн				
2018 оны 1 сарын 1	141,104,642	1,681,221	6,254,845	149,040,708
Нэмэгдсэн	11,141,780	–	–	11,141,780
Хасагдсан	(19,902,909)	(247,189)	(429,770)	(20,579,868)
Шатлал 1-рүү шилжсэн	2,394,562	(2,062,471)	(332,091)	–
Шатлал 2-руу шилжсэн	(2,408,946)	2,408,946	–	–
Шатлал 3-руу шилжсэн	(700)	(1,085,878)	1,086,578	–
Хуримтлагдсан хүүгийн авлага	(57,781)	6,491	99,880	48,590
Валютын ханш болон бусад тохируулга	(4,127,253)	1,098,213	(641,426)	(3,670,466)
2018 оны 12 сарын 31	128,143,395	1,799,333	6,038,016	135,980,744

ҮЦХА-н сан				
2018 оны 1 сарын 1	123,692	247,603	4,854,844	5,226,139
Нэмэгдсэн	44,006	–	–	44,006
Хасагдсан	(59,052)	(775)	(1,841,390)	(1,901,217)
Шатлал 1-рүү шилжсэн	282,674	(3,998)	(278,676)	–
Шатлал 2-руу шилжсэн	(4,056)	4,056	–	–
Шатлал 3-руу шилжсэн	(513)	(242,581)	243,094	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн нөлөө	(281,401)	101,809	126,599	(52,993)
Тооцооллын өөрчлөлт	7,533	329,927	230,929	568,389
Тайланг жилд байгуулсан	(10,809)	188,438	(1,519,444)	(1,341,815)
Валютын ханш болон бусад тохируулга	3,963	–	2,055	6,018
2018 оны 12 сарын 31	116,846	436,041	3,337,455	3,890,342

15. ХАРИЛЦАГЧДАД ОЛГОСОН ЗЭЭЛ БА УРЬДЧИЛГАА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

Хэрэглээний зээл

Доорх хүснэгтэд Банкны дотоодын зээлийн үнэлгээний систем, жилийн эцсийн ангилал дээр тулгуурлаж зээлийн чанарыг багц болон сангийн хөдөлгөөнөөр илэрхийлж харуулсан болно. Үүнд үнэ цэнийн бууралтын санг оруулаагүй бодит хэмжээг тусгасан. Банкны дотоод үнэлгээний системийн талаар болон ЗҮЦХА-ыг тусгай болон бүлгийн үнэлгээгээр хэрхэн үнэлэхийг тодруулга 32-д дэлгэрэнгүй тайлбарласан.

2019 оны 12 сарын 31

Дотоодын үнэлгээ	12 сар ЧМ шатлал	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Маш сайн	0.00 - 19.21%	947,738,971	207,559	–	947,946,530
Сайн	0.41 - 18.22%	–	7,328,955	11,517	7,340,472
Хэвийн бус	100%	–	–	2,936,716	2,936,716
Эргэлзээтэй	100%	–	–	3,216,464	3,216,464
Муу	100%	–	–	5,375,485	5,375,485
Тусгай үнэлгээгээр үнэ цэнэ буурсан	100%	–	–	–	–
Нийт		947,738,971	7,536,514	11,540,182	966,815,667

2018 оны 12 сарын 31

Дотоодын үнэлгээ	12 сар ЧМ шатлал	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Маш сайн	0.06 - 100%	1,142,473,860	610,200	133,622	1,143,217,682
Сайн	1.5 - 100%	–	2,113,748	3,740	2,117,488
Хэвийн бус	100%	–	–	858,171	858,171
Эргэлзээтэй	100%	–	–	891,293	891,293
Муу	100%	–	–	4,244,278	4,244,278
Тусгай үнэлгээгээр үнэ цэнэ буурсан	100%	–	–	–	–
Нийт		1,142,473,860	2,723,948	6,131,104	1,151,328,912

15. ХАРИЛЦАГЧДАД ОЛГОСОН ЗЭЭЛ БА УРЬДЧИЛГАА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

Хэрэглээний зээл (үргэлжлэл)

Дансны үнийн өөрчлөлт болон ЗҮЦХА-н тохируулга:

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Нийт дүн				
2019 оны 1 сарын 1	1,142,473,860	2,723,948	6,131,104	1,151,328,912
Нэмэгдсэн	777,078,033	–	–	777,078,033
Хасагдсан	(951,188,897)	(9,826,776)	(1,843,660)	(962,859,333)
Шатлал 1-рүү шилжсэн	60,233,353	(59,703,603)	(529,750)	–
Шатлал 2-руу шилжсэн	(79,998,365)	79,998,365	–	–
Шатлал 3-руу шилжсэн	(1,605,254)	(6,409,933)	8,015,187	–
Хуримтлагдсан хүүгийн авлага	(865,787)	107,637	142,008	(616,142)
Данснаас хассан дүн	–	–	(104,983)	(104,983)
Валютын ханш болон бусад тохируулга	1,612,028	646,876	(269,724)	1,989,180
2019 оны 12 сарын 31	947,738,971	7,536,514	11,540,182	966,815,667

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
ҮЦХА-н сан				
2019 оны 1 сарын 1	907,956	164,705	4,897,991	5,970,652
Нэмэгдсэн	43,527	–	–	43,527
Хасагдсан	(761,135)	(48,840)	(1,519,974)	(2,329,949)
Шатлал 1-рүү шилжсэн	136,449	(58,700)	(77,749)	–
Шатлал 2-руу шилжсэн	(11,785)	15,447	(3,662)	–
Шатлал 3-руу шилжсэн	(21,155)	(76,181)	97,336	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн нөлөө	(156,494)	505,366	3,094,464	3,443,336
Тооцооллын өөрчлөлт	–	2,629	800,737	803,366
Тайланг жилд байгуулсан	(770,593)	339,721	2,391,152	1,960,280
Данснаас хассан дүн	–	–	(104,983)	(104,983)
Валютын ханш болон бусад тохируулга	9,483	408	722	10,613
2019 оны 12 сарын 31	146,846	504,834	7,184,882	7,836,562

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Нийт дүн				
2018 оны 1 сарын 1	721,682,042	1,335,319	5,645,682	728,663,043
Нэмэгдсэн	1,558,782,313	–	–	1,558,782,313
Хасагдсан	(1,133,114,589)	(5,343,996)	(1,962,745)	(1,140,421,330)
Шатлал 1-рүү шилжсэн	16,737,572	(16,633,046)	(104,526)	–
Шатлал 2-руу шилжсэн	(24,229,062)	24,229,680	(618)	–
Шатлал 3-руу шилжсэн	(41,422)	(2,296,584)	2,338,006	–
Хуримтлагдсан хүүгийн авлага	4,183,376	30,232	69,889	4,283,497
Данснаас хассан дүн	–	–	(51,518)	(51,518)
Валютын ханш болон бусад тохируулга	(1,526,370)	1,402,343	196,934	72,907
2018 оны 12 сарын 31	1,142,473,860	2,723,948	6,131,104	1,151,328,912

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
ҮЦХА-н сан				
2018 оны 1 сарын 1	561,986	120,389	4,023,367	4,705,742
Нэмэгдсэн	621,416	–	–	621,416
Хасагдсан	(305,490)	(22,176)	(981,903)	(1,309,569)
Шатлал 1-рүү шилжсэн	22,328	(11,592)	(10,736)	–
Шатлал 2-руу шилжсэн	(3,054)	11,731	(8,677)	–
Шатлал 3-руу шилжсэн	(9,995)	(86,017)	96,012	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн нөлөө	(2,900)	148,229	755,278	900,607
Тооцооллын өөрчлөлт	–	4,141	1,073,850	1,077,991
Тайланг жилд байгуулсан	322,305	44,316	923,824	1,290,445
Данснаас хассан дүн	–	–	(51,518)	(51,518)
Валютын ханш болон бусад тохируулга	23,665	–	2,318	25,983
2018 оны 12 сарын 31	907,956	164,705	4,897,991	5,970,652

15. ХАРИЛЦАГЧДАД ОЛГОСОН ЗЭЭЛ БА УРЬДЧИЛГАА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

Хөдөө аж ахуйн зээл

Доорх хүснэгтэд Банкны дотоодын зээлийн үнэлгээний систем, жилийн эцсийн ангилал дээр тулгуурлаж зээлийн чанарыг багц болон сангийн хөдөлгөөнөөр илэрхийлж харуулсан болно. Үүнд үнэ цэнийн бууралтын санг оруулаагүй бодит хэмжээг тусгасан. Банкны дотоод үнэлгээний системийн талаар болон ЗҮЦХА-ыг тусгай болон бүлгийн үнэлгээгээр хэрхэн үнэлэхийг тодруулга 32-д дэлгэрэнгүй тайлбарласан.

2019 оны 12 сарын 31

Дотоодын үнэлгээ	12 сар ЧМ шатлал	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Маш сайн	0 - 16.05%	233,145,857	14,802	–	233,160,659
Сайн	0 - 16.05%	–	353,319	–	353,319
Хэвийн бус	100%	–	–	57,639	57,639
Эргэлзээтэй	100%	–	–	84,597	84,597
Муу	100%	–	–	215,225	215,225
Тусгай үнэлгээгээр үнэ цэнэ буурсан	100%	–	–	–	–
Нийт		233,145,857	368,121	357,461	233,871,439

2018 оны 12 сарын 31

Дотоодын үнэлгээ	12 сар ЧМ шатлал	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Маш сайн	0.002 - 73.76%	156,657,594	73,558	–	156,731,152
Сайн	0.002 - 73.76%	–	34,259	–	34,259
Хэвийн бус	100%	–	–	31,573	31,573
Эргэлзээтэй	100%	–	–	60,943	60,943
Муу	100%	–	–	302,437	302,437
Тусгай үнэлгээгээр үнэ цэнэ буурсан	100%	–	–	–	–
Нийт		156,657,594	107,817	394,953	157,160,364

ТӨРИЙН БАНК ХХК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2019 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

15. ХАРИЛЦАГЧДАД ОЛГОСОН ЗЭЭЛ БА УРЬДЧИЛГАА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

Хөдөө аж ахуйн зээл (үргэлжлэл)

Дансны үнийн өөрчлөлт болон ЗҮЦХА-н тохируулга:

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Нийт дүн				
2019 оны 1 дүгээр сарын 1	156,657,594	107,817	394,953	157,160,364
Нэмэгдсэн	303,497,143	–	–	303,497,143
Хасагдсан	(219,638,492)	(191,680)	(238,790)	(220,068,962)
Шатлал 1-рүү шилжсэн	70,039	(61,752)	(8,287)	–
Шатлал 2-руу шилжсэн	(724,115)	724,115	–	–
Шатлал 3-руу шилжсэн	(67,714)	(151,135)	218,849	–
Хуримтлагдсан хүүгийн авлага	2,018,439	17,380	(5,229)	2,030,590
Валотын ханш болон бусад тохируулга	(8,667,037)	(76,624)	(4,035)	(8,747,696)
2019 оны 12 сарын 31	233,145,857	368,121	357,461	233,871,439
ҮЦХА-н сан				
2019 оны 1 дүгээр сарын 1	41,962	1,782	331,032	374,776
Нэмэгдсэн	4,220	–	–	4,220
Хасагдсан	(40,931)	(1,750)	(136,746)	(179,427)
Шатлал 1-рүү шилжсэн	1,879	(1)	(1,878)	–
Шатлал 2-руу шилжсэн	(88)	88	–	–
Шатлал 3-руу шилжсэн	(580)	(33)	613	–
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн нөлөө	(1,882)	5,884	43,768	47,770
Тооцооллын өөрчлөлт	–	–	17,066	17,066
Тайлант жилд байгуулсан	(37,382)	4,188	(77,177)	(110,371)
Валотын ханш болон бусад тохируулга	–	–	–	–
2019 оны 12 сарын 31	4,580	5,970	253,855	264,405

15. ХАРИЛЦАГЧДАД ОЛГОСОН ЗЭЭЛ БА УРЬДЧИЛГАА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын сан (үргэлжлэл)

Хөдөө аж ахуйн зээл (үргэлжлэл)

	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Нийт дүн				
2018 оны 1 сарын 1	134,589,955	78,891	308,266	134,977,112
Нэмэгдсэн	229,543,947	-	-	229,543,947
Хасагдсан	(207,724,121)	(327,879)	(56,291)	(208,108,291)
Шатлал 1-рүү шилжсэн	30,842	(30,292)	(550)	-
Шатлал 2-руу шилжсэн	(434,165)	434,165	-	-
Шатлал 3-руу шилжсэн	(2,751)	(123,403)	126,154	-
Хуримтлагдсан хүүгийн авлага	885,313	918	17,409	903,640
Валютын ханш болон бусад тохируулга	(231,426)	75,417	(35)	(156,044)
2018 оны 12 сарын 31	156,657,594	107,817	394,953	157,160,364
ҮЦХА-н сан				
2018 оны 1 сарын 1	34,925	3,690	290,907	329,522
Нэмэгдсэн	41,215	-	-	41,215
Хасагдсан	(34,103)	(3,690)	(57,178)	(94,971)
Шатлал 1-рүү шилжсэн	-	-	-	-
Шатлал 2-руу шилжсэн	(63)	63	-	-
Шатлал 3-руу шилжсэн	(12)	-	12	-
ЗҮЦХА-н шатлал шилжилтийн нөлөө	-	1,719	29,482	31,201
Тооцооллын өөрчлөлт	-	-	67,809	67,809
Тайлант жилд байгуулсан	7,037	(1,908)	40,125	45,254
Валютын ханш болон бусад тохируулга	-	-	-	-
2018 оны 12 сарын 31	41,962	1,782	331,032	374,776

Бүхэлд нь үл хүлээн зөвшөөрч шилжүүлсэн санхүүгийн хөрөнгө

Жилийн туршид (2019 оны 7-р сарын 4-нөөс 8-р сарын 1-нээс 12-р сарын 23-ны өдрүүдэд) тогтмол хүүтэй барьцаат зээлийн багцаас орж ирэх мөнгөн урсгалыг авах 100% эрхийг МИК-ийн эзэмшлийн тусгай зориулалтын компаниудад худалдаж, оронд нь Ипотекийн Зээлээр Баталгаажсан Бондыг "ИЗББ"-ыг худалдан авсан. Банк тэдгээр зээлийн багцыг үл хүлээн зөвшөөрч, хүлээн авсан давуу эрхтэй болон энгийн ИЗББ-ыг санхүүгийн хөрөнгөөр хүлээн зөвшөөрсөн. Дүнгээр илэрхийлвэл, 2019 онд Банк 28,549 сая төгрөгийн зээлийн багцыг үл хүлээн зөвшөөрч (2018: 43,222 сая төгрөг), давуу болон энгийн эрхтэй ИЗББ-г тус бүр 25,694 сая төгрөг ба 2,855 сая төгрөгийн санхүүгийн хөрөнгө гэж хүлээн зөвшөөрсөн (2018: 38,900 сая төгрөг, 4,322 сая төгрөг тус тус хүртэв). 2019 оны 12-р сарын 31-ний өдөр Монголбанкнаас олгосон зээлийг барагдуулах зорилгоор 25,694 сая төгрөгийн давуу эрхтэй орон сууцны ипотекийн зээлээр баталгаажсан зээлийг Монголбанкинд шилжүүлсэн (2018: 33,748 сая төгрөг).

Үл хүлээн зөвшөөрөлгүйгээр шилжүүлсэн санхүүгийн хөрөнгө

2012 оноос хойш Банк нь тогтмол хүүтэй үл хөдлөх хөрөнгийн зээлийн багцаас орж ирэх ирээдүйн 100% -ийн мөнгөн урсгалыг Монголын Ипотекийн Корпорац ХХК-д ("МИК") худалдсан ба зээлүүдийн гүйцэтгэлд үүрэг хүлээх нөхцөлтэй. Банк уг багцын бүх эрсдэл, өгөөж Банкинд үлдсэн гэж үзэж байгаа учир зээлийн багцыг үл хүлээн зөвшөөрөх шаардлагагүй гэж үзсэн. Банк энэхүү гүйлгээг барьцаалсан зээл хэмээн үзэж, хүлээн авсан зээлийн төлбөрүүдийг санхүүгийн өр төлбөрөөр бүртгэсэн. 2019 оны 12-р сарын 31-ний өдрийн байдлаар шилжүүлсэн зээлийн багцын дансны үнэ 51,580 сая төгрөг (2018: 4,943 сая төгрөг), өр төлбөр нь 51,580 сая төгрөг (2018: 4,943 сая төгрөг) байна.

16. БОДИТ ҮНЭ ЦЭНИЙН ӨӨРЧЛӨЛТ НЬ АШИГ, АЛДАГДЛЫН ТАЙЛАНД БҮРТГЭГДЭХ САНХҮҮГИЙН ХӨРӨНГӨ

	2019 мян.төг	2018 мян.төг	2018 оны 1 сарын 1 мян.төг
Арилжаалахаар эзэмшиж буй санхүүгийн хөрөнгө:			
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй үнэт цаас, бодит үнэ цэнээрээ	83,296,095	–	–
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй хөрөнгө оруулалт, бодит үнэ цэнээрээ	7,310,759	7,192,311	5,139,949
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй бонд	531,438	349,319	–
	91,138,292	7,541,630	5,139,949
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө:			
Ипотекийн Зээлээр Баталгаажсан Энгийн Бонд	32,637,420	29,724,855	25,415,931
Ипотекийн Зээлээр Баталгаажсан Давуу эрхтэй Бонд	–	5,154,375	16,320,024
	32,637,420	34,879,230	41,735,955

Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй хөрөнгө оруулалт нь Монгол Улсын хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй үнэт цаасуудыг илэрхийлнэ.

Ипотекийн зээлээр баталгаажсан энгийн бонд нь МИК Холдинг ХК-н гаргасан хүүтэй, урт хугацаат үнэт цаас ба арилжааны Банкууд хамгийн багадаа 3 жил эзэмших үүрэгтэй.

17. БОДИТ ҮНЭ ЦЭНИЙН ӨӨРЧЛӨЛТ НЬ АШИГ, АЛДАГДЛЫН ТАЙЛАНД БҮРТГЭГДЭХ САНХҮҮГИЙН ХӨРӨНГӨӨС БУСАД ХӨРӨНГӨ

	2019 мян.төг	2018 мян.төг	2018 оны 1 сарын 1 мян.төг
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл:			
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй Төв банкны үнэт цаас*	774,499,278	518,570,848	379,735,030
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй Засгийн газрын бонд ба үнэт цаас	2,844,150	771,410	93,995,859
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй долларын бонд	–	391,516	–
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй бодит үнэ цэнээр илэрхийлэгдсэн Засгийн газрын бонд	104,390,986	2,012,802	–
	<u>881,734,414</u>	<u>521,746,576</u>	<u>473,730,889</u>
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх барьцаанд байгаа өрийн хэрэгсэл:			
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй Төв банкны үнэт цаас	–	149,435,598	–
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй Засгийн газрын бонд	–	14,256,368	–
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй долларын бонд	–	2,219,823	–
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй бодит үнэ цэнээр илэрхийлэгдсэн Засгийн газрын бонд	–	65,539,359	–
	<u>–</u>	<u>231,451,148</u>	<u>–</u>
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өмчийн хэрэгсэл			
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй хөрөнгө оруулалт, өртгөөр**	<u>117,630</u>	<u>117,479</u>	<u>125,811</u>
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэгсэл			
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй бонд	<u>–</u>	<u>7,742,974</u>	<u>7,712,502</u>
	<u>–</u>	<u>7,742,974</u>	<u>7,712,502</u>

*2018 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар Хадгаламж Даатгалын Корпораци (ХДК)-ийн нэрийн өмнөөс 61,679,526 мянган төгрөгийн Төв банкны үнэт цаасыг эзэмшиж байсан. Эдгээр үнэт цаас нь ХДК-тай байгуулсан гэрээний дагуу хязгаарлагдсан.

**Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй хөрөнгө оруулалт нь хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй компаниудад оруулсан хөрөнгө оруулалтыг илэрхийлдэг. Удирдлага эдгээр хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй хөрөнгө оруулалтуудын бодит үнэ цэнийг найдвартай хэмжих боломжгүй гэж үзэж буй тул өртгөөр нь хүлээн зөвшөөрсөн. Төрөл бүрийн үнэлгээний техникүүдээр тооцоолсон бодит үнэ цэнийн ба өртгийн зөрүү нь материаллаг бус гэж үзсэн. Эдгээр хөрөнгө оруулалтуудад идэвхитэй зах зээл байдаггүй бөгөөд Банк ойрын ирээдүйд эдгээр хөрөнгө оруулалтыг борлуулах төлөвлөгөөгүй байна.

17. БОДИТ ҮНЭ ЦЭНИЙН ӨӨРЧЛӨЛТ НЬ АШИГ, АЛДАГДЛЫН ТАЙЛАНД БҮРТГЭГДЭХ САНХҮҮГИЙН ХӨРӨНГӨӨС БУСАД ХӨРӨНГӨ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Үнэ цэнийн бууралтын үнэлгээнд хамаарах санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын үнэ цэнийн бууралт

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл

Доорх хүснэгтэд Банкны дотоод зээлийн үнэлгээний системийг үндэслэн 12 сарын хугацаатай ба жилийн эцсийн ангиллын ангилал дээр үндэслэн зээлийн эрсдэлийг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдсэнээр хэмжсэн Банкны өрийн хэрэгслийн бодит үнэ цэнийг харуулав. Харуулсан дүн нь ЗҮЦХА-ийн нийт нөөц юм. Банкны дотоод үнэлгээний систем, үнэ цэнийн бууралтын хэмжилтийн талаархи мэдээллийг нарийвчлан Тодруулга 32 дээр тайлбарласан болно.

2019 оны 12 сарын 31	12 сар ЧМ шатлал	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Дотоодын үнэлгээ					
АА- аас А зэрэгтэй	0.002 - 0.022%	–	–	–	–
Ваа- аас Ва зэрэгтэй	0.108 - 0.519%	–	–	–	–
В зэрэгтэй	2.495%	881,734,414	–	–	881,734,414
Саа-ээс С зэрэгтэй	11.997%	–	–	–	–
Үнэлэгдээгүй	–	–	–	–	–
Нийт		881,734,414	–	–	881,734,414

2018 оны 12 сарын 31	12 сар ЧМ шатлал	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Дотоодын үнэлгээ					
АА- аас АА зэрэгтэй	0.001 - 0.019%	2,611,339	–	–	2,611,339
Ваа- аас Ва зэрэгтэй	0.10 - 0.524%	–	–	–	–
В зэрэгтэй	2.732%	750,586,385	–	–	750,586,385
Саа-ээс С зэрэгтэй	14.249%	–	–	–	–
Үнэлэгдээгүй	–	–	–	–	–
Нийт		753,197,724	–	–	753,197,724

Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэгсэл

Доорх хүснэгтэд Банкны дотоод зээлийн үнэлгээний систем, 12 сарын хугацаатай ЧМ ба жилийн эцсийн шатлалын ангилал дээр үндэслэн зээлийн чанар ба зээлийн эрсдэлд өртөх хамгийн өндөр дүнг харуулав. Доорх дүн нь ЗҮЦХА-г хасахын өмнөх дүн болно. Банкны дотоод үнэлгээний систем, үнэ цэнийн бууралтын хэмжилтийн талаархи мэдээллийг Тодруулга 32 дээр тайлбарласан болно.

2018 оны 12 сарын 31	12 сар ЧМ шатлал	Шатлал 1 мян.төг	Шатлал 2 мян.төг	Шатлал 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Дотоодын үнэлгээ					
АА- аас АА зэрэгтэй	0.001 - 0.019%	–	–	–	–
Ваа- аас Ва зэрэгтэй	0.10 - 0.524%	–	–	–	–
В зэрэгтэй	2.732%	7,760,816	–	–	7,760,816
Саа-ээс С зэрэгтэй	14.249%	–	–	–	–
Үнэлэгдээгүй	–	–	–	–	–
Нийт		7,760,816	–	–	7,760,816

17. БОДИТ ҮНЭ ЦЭНИЙН ӨӨРЧЛӨЛТ НЬ АШИГ, АЛДАГДЛЫН ТАЙЛАНД БҮРТГЭГДЭХ САНХҮҮГИЙН ХӨРӨНГӨӨС БУСАД ХӨРӨНГӨ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэгсэл (үргэлжлэл)

Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл болон хорогдуулсан өртгөөр хэмжигдсэн өрийн хэрэгслийн холбогдох ЗҮЦХА-ын нөөц, бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт ба нийт дансны үнийн өөрчлөлтийг харьцуулвал дараах байдалтай байна.

2019 оны 12 сарын 31	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл		Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл	
	Бодит үнэ мян.төг	ЗҮЦХА мян.төг	Нийт дүн мян.төг	ЗҮЦХА мян.төг
2019 оны 1 дүгээр сарын 1-ээр	753,197,724	778,390	7,760,816	17,842
Нэмэгдсэн	8,912,997,658	730,458	–	–
Хасагдсан	(8,791,733,680)	(588,885)	(7,760,816)	(17,842)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт (Тодруулга 28)	3,937,503	–	–	–
Хуримтлагдсан хүүгийн авлага	238,989	–	–	–
Вальютын ханшны тохируулга	3,096,220	–	–	–
2019 оны 12 сарын 31	881,734,414	919,963	–	–

2018 оны 12 сарын 31	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл		Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл	
	Бодит үнэ мян.төг	ЗҮЦХА мян.төг	Нийт дүн мян.төг	ЗҮЦХА мян.төг
2018 оны 1-р сарын 1-нээр	473,730,889	424,902	7,760,816	48,314
Нэмэгдсэн	13,361,322,314	742,276	–	–
Хасагдсан	(13,093,442,146)	(388,788)	–	(30,472)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт (Тодруулга 28)	(852,928)	–	–	–
Хуримтлагдсан хүүгийн авлага	1,378,508	–	–	–
Вальютын ханшны тохируулга	11,061,087	–	–	–
2018 оны 12 сарын 31	753,197,724	778,390	7,760,816	17,842

ТӨРИЙН БАНК ХХК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2019 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

18. БУСАД ХӨРӨНГӨ

	2019 мян.төг	2018 мян.төг	2018 оны 1 сарын 1 мян.төг
Бусад санхүүгийн хөрөнгө			
Өрийн бичиг	7,436,601	7,436,601	7,436,601
Бусад авлага	6,528,770	2,902,869	3,542,090
Хасах нь: үнэ цэнийн бууралтын сан	<u>(12,437,731)</u>	<u>(8,460,875)</u>	<u>(8,257,839)</u>
	1,527,640	1,878,595	2,720,852
Бусад санхүүгийн бус хөрөнгө			
Өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгө	19,932,871	156,313	42,239
Хасах нь: үнэ цэнийн бууралтын сан	<u>(2,859,958)</u>	<u>(133,919)</u>	<u>(21,109)</u>
	17,072,913	22,394	21,130
Хангамжийн ба бусад бараа материал	2,839,118	2,356,411	1,825,553
Бусад татварын авлага	–	180,028	194,380
Урьдчилж төлсөн зардал	1,821,558	2,275,686	1,760,378
	<u>4,660,676</u>	<u>4,812,125</u>	<u>3,780,311</u>
Нийт бусад хөрөнгө	23,261,229	6,713,114	6,522,293

Бусад санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын сан

1-р сарын 1-нээр	8,460,875	8,257,839
Тайлант жилд байгуулсан	4,543,986	257,383
Буцаасан дүн	<u>(562,074)</u>	<u>(38,156)</u>
Тайлант жилд байгуулсан, цэвэр (Тодруулга 9)	3,981,912	219,227
Валютын ханшийн өөрчлөлтийн нөлөө	<u>(5,056)</u>	<u>(16,191)</u>
2019 оны 12 сарын 31	12,437,731	8,460,875

Бусад санхүүгийн бус хөрөнгө үнэ цэнийн бууралтын сан

1-р сарын 1-нээр	133,919	21,109
Тайлант жилд байгуулсан	2,747,339	112,810
Буцаасан дүн	<u>(21,300)</u>	<u>–</u>
Тайлант жилд байгуулсан, цэвэр (Тодруулга 8)	2,726,039	112,810
2019 оны 12 сарын 31	2,859,958	133,919

Өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгө нь хугацаа хэтэрсэн зээлийн төлбөрийг барагдуулах зорилгоор хураан авсан үл хөдлөх хөрөнгийг хэлнэ. Банк эдгээр хөрөнгийг ойрын ирээдүйд борлуулах төлөвлөгөөтэй байгаа бөгөөд бусад санхүүгийн бус хөрөнгийн үнэ цэний бууралтын сан нь хураан авсан хөрөнгөд хамаарна.

19. БОРЛУУЛАХ ЗОРИУЛАЛТТАЙ ХӨРӨНГӨ

	2019 мян.төг	2018 мян.төг
Барилга болон үл хөдлөх хөрөнгө	5,066,432	1,891,790
Тавилга болон тоног төхөөрөмж	350,000	74,348
	<u>5,416,432</u>	<u>1,966,138</u>

20. ҮНДСЭН ХӨРӨНГӨ

	Барилга мян.төг	Компьютер, тоног төхөөрөмж мян.төг	Тавилга, эд хогшил мян.төг	Тээврийн хэргэсэл мян.төг	Дуусаагүй барилга мян.төг	Нийт мян.төг
Өртөг/дахин үнэлгээгээр						
2018 оны 1 дүгээр сарын 1-ээр	74,597,559	17,474,789	22,157,096	6,129,205	2,374,669	122,733,318
Нэмэгдсэн	-	5,927,330	4,115,660	487,560	3,999,224	14,529,774
Данснаас хассан	(670,862)	(330,298)	(315,874)	(45,619)	(33,880)	(1,396,533)
Дахин үнэлгээ	(1,108,427)	-	-	-	-	(1,108,427)
Дахин ангилал	4,404,174	1,040	40	(1,080)	(4,404,174)	-
2018 оны 12 сарын 31-ээр	77,222,444	23,072,861	25,956,922	6,570,066	1,935,839	134,758,132
Нэмэгдсэн	-	8,139,186	4,962,876	2,005,367	3,479,123	18,586,552
Данснаас хассан	-	(908,051)	(691,631)	(54,550)	-	(1,654,232)
Дахин ангилал	1,183,234	-	-	-	(1,183,234)	-
2019 оны 12 сарын 31-ээр	78,405,678	30,303,996	30,228,167	8,520,883	4,231,728	151,690,452
Хуримтлагдсан элэгдэл						
2018 оны 1 дүгээр сарын 1-ээр	12,109,606	13,664,064	10,720,943	3,379,744	-	39,874,357
Тайлант жилд байгуулсан (Тодруулга 10)	1,803,107	2,377,503	1,984,740	562,315	-	6,727,665
Данснаас хассан	(156,799)	(328,773)	(231,595)	(38,718)	-	(755,885)
Дахин үнэлгээ	(13,728,383)	-	-	-	-	(13,728,383)
2018 оны 12 сарын 31-ээр	27,531	15,712,794	12,474,088	3,903,341	-	32,117,754
Тайлант жилд байгуулсан (Тодруулга 10)	1,483,724	4,096,393	2,320,070	633,908	-	8,534,095
Данснаас хассан	-	(906,423)	(515,898)	(51,773)	-	(1,474,094)
2019 оны 12 сарын 31-ээр	1,511,255	18,902,764	14,278,260	4,485,476	-	39,177,755
Дансны цэвэр дүн						
2019 оны 12 сарын 31-ээр	76,894,423	11,401,232	15,949,907	4,035,407	4,231,728	112,512,697
2018 оны 12 сарын 31-ээр	77,194,913	7,360,067	13,482,834	2,666,725	1,935,839	102,640,378
2018 оны 1 дүгээр сарын 1-ээр	62,487,953	3,810,725	11,436,153	2,749,461	2,374,669	82,858,961

Барилга нь бодит үнэ цэнээр бүртгэгдсэн ба 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр эдгээр барилгуудыг өртгөөр нь бүртгэсэн бол 53,203 сая төгрөг (2018 онд 56,767 сая төгрөг) байх байсан.

2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банкны хувьд 679 сая төгрөгийн (2018 онд 1,413 сая төгрөг) гэрээний үүргийн дагуу худалдан авах үндсэн хөрөнгө болон тоног төхөөрөмж байсан. (Тодруулга 31 -ээс үзнэ үү).

Засгийн газар бүх байгууллагуудаас барилга байгууламж, газар түрээслэх эрхийг дахин үнэлэхийг шаардсантай холбогдуулан Банк өөрийн барилга байгууламж, газар ашиглах эрхийн үнэлгээг хийсэн. Үнэлгээнд нөхөн орлуулах өртөг, зах зээлийн үнэ, орлогын хандлагыг ашиглан барилга байгууламжийн ашиглалтын хугацааг үнэлсэн. Энэхүү дахин үнэлгээний үр дүнд барилгад 12,620 сая төгрөг, газар ашиглах эрх-д 1,072 сая төгрөг (Тодруулга 21) -ийн ашиг 2018 оны бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрсөн болно. Зах зээлийн үнийн талаар нэмэлт мэдээллийг Тодруулга 33-аас үзнэ үү.

21. БИЕТ БУС ХӨРӨНГӨ

	Программ хангамж мян.төг	Программ хангамжийн эрх мян.төг	Газар ашиглах эрх мян.төг	Нийт мян.төг
Өртөг/дахин үнэлгээгээр				
2018 оны 1 дүгээр сарын 1-ээр	2,742,023	3,049,372	–	5,791,395
Нэмэгдсэн	129,155	1,279,460	–	1,408,615
Худалдан борлуулсан	(63,221)	(116,784)	–	(180,005)
Дахин үнэлгээ	–	–	1,072,299	1,072,299
2018 оны 12 сарын 31-ээр	2,807,957	4,212,048	1,072,299	8,092,304
Нэмэгдсэн	105,600	1,370,371	–	1,475,971
Данснаас хассан	–	(181,691)	–	(181,691)
2019 оны 12 сарын 31	2,913,557	5,400,728	1,072,299	9,386,584
Хуримтлагдсан хорогдуулалт				
2018 оны 1 дүгээр сарын 1-ээр	2,125,136	2,264,168	–	4,389,304
Тайлант жилд байгуулсан (Тодруулга 10)	309,834	831,703	–	1,141,537
Худалдан борлуулсан	(63,221)	(12,546)	–	(75,767)
2018 оны 12 сарын 31-ээр	2,371,749	3,083,325	–	5,455,074
Тайлант жилд байгуулсан (Тодруулга 10)	208,018	1,103,279	–	1,311,297
Данснаас хассан	–	(181,691)	–	(181,691)
2019 оны 12 сарын 31	2,579,767	4,004,913	–	6,584,680
Дансны цэвэр дүн				
2019 оны 12 сарын 31	333,790	1,395,815	1,072,299	2,801,904
2018 оны 12 сарын 31-ээр	436,208	1,128,723	1,072,299	2,637,230
2018 оны 1 дүгээр сарын 1-ээр	616,887	785,204	–	1,402,091

22. АШИГЛАХ ЭРХТЭЙ ХӨРӨНГӨ БА ТҮРЭЭСИЙН ӨГЛӨГ

Банк нь өөрийн үйл ажиллагаанд ашигладаг салбар оффисын талбайг түрээслэх гэрээтэй. Эдгээр түрээс нь дунджаар дөрвөн жилийн түрээсийн хугацаатай байдаг. Банкны түрээсийн гэрээний дагуу хүлээсэн үүрэг нь түрээслүүлэгчийн өмчлөх эрхээр баталгаажсан болно.

Банк нь 12 сар болон түүнээс бага хугацаатай АТМ талбай болон гаражуудыг түрээсэлдэг бөгөөд бага үнэтэй түрээсийн хувьд оффис төхөөрөмжүүд (жишээлбэл, компьютер)-ийг түрээсэлдэг. Банкны хувьд “богино хугацаат түрээс” болон “бага үнэ цэнэтэй түрээс” гэсэн түрээсийн чөлөөлөлтүүдийг эдгээр хөрөнгийн хувьд ашигласан.

Ашиглах эрхийн хөрөнгө ба түрээсийн өр төлбөрийн жилийн хөдөлгөөнийн дүнг доор харуулав:

	Ашиглах эрхийн хөрөнгө мян.төг	Түрээсийн өглөг мян.төг
2018 оны 1-р сарын 1-нээр	12,371,884	12,371,884
Нэмэгдсэн	77,550	77,550
Тайлант жилийн элэгдэл (Тодруулга 10)	(3,109,451)	–
Хүүгийн зардал (Тодруулга 5)	–	1,861,843
Түрээсийн төлбөр	–	(4,247,944)
2018 оны 12 сарын 31	9,339,983	10,063,333
Нэмэгдсэн	119,195	119,195
Тайлант жилийн элэгдэл (Тодруулга 10)	(3,121,625)	–
Хүүгийн зардал (Тодруулга 5)	–	1,440,949
Түрээсийн төлбөр	–	(4,264,693)
2019 оны 12 сарын 31	6,337,553	7,358,784

Түрээсийн өр төлбөрүүдийн эргэн төлөгдөх хугацааны дүн шинжилгээг 35-р тодруулгад тусгасан болно.

Банк нь 2019 оны 12-р сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон тайлант жилд богино хугацааны түрээсэнд 691,199 мянган төгрөг, бага үнэ бүхий хөрөнгөд 27,850 мянган төгрөгийн түрээсийн зардлыг хүлээн зөвшөөрөв (2018: 611,583 мянган төгрөг, 13,018 мянган төгрөг тус тус). Түүнчлэн Банк нь 2019 оны 12-р сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон тайлант жилд 250,853 мянган төгрөгийн хувьсах түрээсийн төлбөртэй байсан (2018: 152,028 мянган төгрөг).

23. БУСАД БАНК, САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН ХАРИЛЦАХ, ХАДГАЛАМЖ

	2019 мян.төг	2018 мян.төг	2018 оны 1 сарын 1 мян.төг
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах данс	27,334,850	26,681,631	22,253,652
Банк санхүүгийн байгууллагын хугацаат хадгаламж	72,713,097	47,518,013	171,028,731
	100,047,947	74,199,644	193,282,383

2019 болон 2018 оны 12-р сарын 31-ний өдрүүдэд бусад банк ба санхүүгийн байгууллага дахь харилцах, хадгаламжинд дотоод, гадаадын банк болон бусад санхүүгийн байгууллагуудын харилцах дансны болон хугацаат хадгаламжийн дансыг оруулсан болно. 2019 оны 12-р сарын 31-ний өдрийн хугацаатай хадгаламжид жилийн 5.7% -ийн хүүтэй гадаадын банкны ам. долларын хадгаламж болон жилийн 0% -ээс 14.8% -ийн (2018: 1.2% -аас 17.0%) хүүтэй, 30-аас 742 хоногийн (2018: 2-оос 92 хоног) хугацаатай дотоодын санхүүгийн байгууллагуудын төгрөгийн хадгаламж багтсан.

24. РЕПО ХЭЛЦЭЛ

Бизнесийн ердийн үйл ажиллагаанд банк нь үнэт цаас зээлж, зээлдүүлдэг ба буцаан худалдан авах (репо) хэлцэлээр худалдаж мөн буцаан худалдах хэлцэл (“урвуу репо”)-ийн хүрээнд үнэт цаас худалдан авч болдог.

Зээлсэн үнэт цаас ба урвуу репо хэлцэлүүд

Дараахь хүснэгт нь зээлсэн үнэт цаас ба урвуу буцаан худалдан авах хэлцлүүдийн бэлэн мөнгөөрх барьцаан дахь санхүүгийн байдлын тайланд тусгагдсан хуримтлуулсан хүүгийн хамт төлсөн мөнгийг нэгтгэн харуулсан ба энэ нь Банкнаас авсан зээл гэсэн эдийн засгийн утга агуулгыг илэрхийлнэ.

	2019 мян.төг	2018 мян.төг	2018 оны 1 сарын 1 мян.төг
Монголбанк	–	7,717,585	7,722,342
Монгол Улсын Хөгжлийн Банк	–	149,729,908	–
Ай Эн Жи Банк	–	72,314,169	–
	–	229,761,662	7,722,342

Банк нь 2018 оны 7-р сарын 9-ний өдөр Сингапурт байрлах Ай Эн Жи Банктай нэг жилийн хугацаатай репо хэлцэл байгуулсан. Энэхүү Repo хэлцлийн дагуу Ай Эн Жи Банк нь ам. долларын бэлэн мөнгө өгч Төрийн банкнаас АНУ-ын засгийн газрын үнэт цаасыг авсан. Банк нь 2018 оны 7-р сарын 9-ний өдрийн своп хэлцлийн дагуу Монгол Улсын Засгийн газрын үнэт цаасыг үнэт цаасны Фронтер клиренгийн корпораци Бюро-аас АНУ-ын засгийн газрын үнэт цаастай солилцон авсан байсан. Банк нь Ай Эн Жи Банкнаас авсан ам. долларыг Монголбанктай байгуулсан нэг жилийн своп хэлцлийн дагуу төгрөгөөр сольсон. Эдгээр репо болон своп хэлцлийн гэрээний хугацаа 2019 оны 7-р сарын 9-нд дуусгавар болсон.

25. ХАРИЛЦАГЧДЫН ХАРИЛЦАХ, ХАДГАЛАМЖ

	2019 мян.төг	2018 мян.төг	2018 оны 1 сарын 1 мян.төг
Засгийн газар			
-Харилцах данс	585,012,394	294,849,496	161,275,997
- Хугацаат хадгаламж	211,262,418	103,154,808	33,778,177
Хувийн сектор			
-Харилцах данс	89,746,152	93,652,361	103,641,665
- Хугацаагүй хадгаламж	462,073	–	633
- Хугацаат хадгаламж	22,712,113	61,132,737	55,208,142
- Баталгааны эх үүсвэр	11,855,290	11,106,970	6,272,307
Иргэд			
-Харилцах данс	108,479,734	110,749,425	80,219,300
- Хугацаагүй хадгаламж	256,323,542	245,547,964	193,802,030
- Хугацаат хадгаламж	1,289,377,096	1,155,003,751	939,269,281
	2,575,230,812	2,075,197,512	1,573,467,532

26. ЗЭЭЛЭЭР АВСАН ЭХ ҮҮСВЭР

	2019 мян.төг	2018 мян.төг	2018 оны 1 сарын 1 мян.төг
Засгийн газрын байгууллагуудаас зээлээр авсан санхүүжилт			
Сангийн яам	112,726,306	85,227,393	85,111,859
Монголбанк	51,732,664	57,565,069	91,452,174
Монгол Улсын Хөгжлийн Банк	33,915,628	57,565,785	73,458,152
Сангийн яам/Японы Олон улсын хамтын ажиллагааны банк	30,840,143	31,043,146	26,543,872
Монголын Ипотекийн Корпораци	23,659,073	4,888,017	5,210,214
Сангийн яам - Азийн хөгжлийн Банк	15,391,936	11,450,811	360,500
Хөдөлмөрийн үйлчилгээний төв/ Хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний төв	10,890,000	6,900,000	4,000,000
ЖДҮ-ийг дэмжих сан	5,055,348	5,382,664	8,983,672
Сангийн яам - Азийн хөгжлийн Банк	769,972	1,151,297	2,670,595
Өрийн бичиг	–	61,679,526	–
Бусад	4,129,646	2,963,742	835,463
Нийт зээлээр авсан санхүүжилт	289,110,716	325,817,450	298,626,501

Дээрх эх үүсвэрүүд нь барьцаагүй болно.

Зээлийн гэрээнүүдийн ихэнх нь тодорхой шалгуур үзүүлэлтүүдийг хангаж байхыг банкнаас шаарддаг ба тус нөхцөлүүдийг дараах төрлүүдэд ангилан үзүүлж болно:

- Өөрийн хөрөнгийн харьцаа (эрсдэлээр жигнэсэн өөрийн хөрөнгийн харьцаа, I дүгээр зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгө болон нийт хөрөнгийн харьцаа)
- Санхүүгийн эрсдэлийн холбогдох харьцаа үзүүлэлтүүд (гадаад валютын эрсдэлийн харьцаа, нийт гадаад валютын нээлттэй позиц, нэгж гадаад валютын арилжааны эрсдэлийн харьцаа, төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын харьцаа,)
- Зээлийн харьцаа (нэг зээлдэгчийн болон өөрийн хөрөнгийн харьцаа, холбоотой талын зээлийн харьцаа болон нийт томоохон нөлөөллийн харьцаа)
- Бусад харьцаа (эргэлтийн бус хөрөнгө болон нийт хөрөнгийн харьцаа, чанаргүй зээл болон нийт зээлийн харьцаа гэх мэт)

26. ЗЭЭЛЭЭР АВСАН ЭХ ҮҮСВЭР (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Биелүүлсэн байх шаардлагатай харьцаа үзүүлэлтүүдийг хангаагүй тохиолдолд холбогдох зээлийн үүрэг биелэгдээгүйд тооцогдох буюу зээл нь нэхэмжилсэн үед төлөгдөх шаардлагатай болно. Тиймээс харьцаа үзүүлэлтүүдийн биелэлтэд Банк төлөвлөлт шинжилгээний хэлтсээрээ дамжуулан сар болгон хяналт тавин ажилладаг.

Санхүүгийн газар нь Банкны гүйцэтгэлийн тайланд үндэслэн биелүүлсэн байх шаардлагатай харьцаа үзүүлэлтүүдийг, гүйцэтгэлээрх үзүүлэлтүүдтэй харьцуулж үр дүнг нь Актив, пассивын удирдлагын хороонд тайлагнадаг. 2019 оны 12-р сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банк нь зээлийг нэн даруй буцаан төлөх шаардлагатай нөхцөл үүсэхүйц гэрээний ямарваа нөхцөлийг зөрчөөгүй болно.

2018 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар зээлээр авсан эх үүсвэрт Хадгаламжийн даатгалын корпорацийн (ХДК) 61.7 тэрбум төгрөгийн үлдэгдэлтэй үнэт цаас багтсан болно. 2017 оны 11-р сарын 7-нд Банк ХДК-ийн нэрийн өмнөөс МБ-ны үнэт цаас худалдаж авах нөхцөлтэй хөрөнгө оруулалтын зуучлах гэрээг ХДК-тай байгуулсан. Гэрээнд заасны дагуу Банк нь худалдан авсан Монголбанкны үнэт цаасны тодорхой хувиас шимтгэл авдаг бөгөөд ХДК-ийн өмнөөс зээлийн эрсдэлийг хариуцдаг. Үүнтэй холбоотойгоор Банк нь ХДК-д өрийн бичиг гаргасан. Монголбанк үнэт цаас эсвэл түүнтэй холбоотой хүүгийн төлбөрийг эргэлтнээс гаргахгүй байсан ч Банкнаас эх үүсвэр, хүүгийн төлбөрийг ХДК-д төлөх шаардлагатай. Хөрөнгө оруулалтын зуучлалын гэрээ нь 2019 оны 11-р сарын 7-ны өдөр өрийн бичгийн хамт дуусгавар болсон.

27. БУСАД ӨР ТӨЛБӨР

	2019 мян.төг	2018 мян.төг	2018 оны 1 сарын 1 мян.төг
Өглөг ба хуримтлагдсан зардал	4,136,828	2,729,460	2,049,877
Клирингийн түр саатал	6,027,083	6,836,537	5,087,005
Бусад	1,568,043	1,661,120	871,629
	11,731,954	11,227,117	8,008,511

Хойшлогдсон клирингийн төлбөр тооцоо болон картын өглөг нь бэлэн мөнгө болон төлбөр тооцоотой хамааралтай байдаг. Холбогдох төлбөр нь дараа ажлын өдөрт бүрэн төлөгддөг.

28. ЭНГИЙН ХУВЬЦАА, БУСАД НӨӨЦ БА НОГДОЛ АШИГ

Энгийн хувьцаа

	1 бүр нь 1,000,000 төгрөгийн нэрлэсэн үнэтэй энгийн хувьцааны тоо		Дүн	
	2019	2018	2019 мян.төг	2018 мян.төг
	Энгийн хувьцаа	133,900	113,000	133,900,000

ТӨРИЙН БАНК ХХК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2019 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

28. ЭНГИЙН ХУВЬЦАА, БУСАД НӨӨЦ БА НОГДОЛ АШИГ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Бусад нөөц

	Нийгмийн хөгжлийн сан мян.төг	Нөөцийн сан мян.төг	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх хэрэгсэлүүдийн сан мян.төг	Хөрөнгийн дахин үнэлгээний нөөц мян.төг	Нийт бусад нөөц мян.төг
2019 оны 12 сарын 31					
1-р сарын 1-нээр	956,832	693,669	(68,731)	23,535,557	25,117,327
Нийгмийн хөгжлийн сангийн зарцуулалт	(139,407)	-	-	-	(139,407)
Хорогдуулалт	-	-	-	(787,963)	(787,963)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэлийн бодит үнэ цэнийн цэвэр өөрчлөлт	-	-	3,937,503	-	3,937,503
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэлийн зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын сангийн цэвэр өөрчлөлт (Тодруулга 9)	-	-	141,573	-	141,573
Бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдсэн хойшлогдсон татвар (Тодруулга 11)	-	-	(12,174)	-	(12,174)
2019 оны 12 сарын 31	817,425	693,669	3,998,171	22,747,594	28,256,859

ТӨРИЙН БАНК ХХК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2019 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

28. ЭНГИЙН ХУВЬЦАА, БУСАД НӨӨЦ БА НОГДОЛ АШИГ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Бусад нөөц (үргэлжлэл)

2018 оны 12 сарын 31

2018 оны 1 дүгээр сарын 1-ээр	956,832	693,669	429,145	10,195,302	12,274,948
Хорогдуулалт	–	–	–	(352,000)	(352,000)
Дахин үнэлгээний нэмэгдэл	–	–	–	13,692,255	13,692,255
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэлийн бодит үнэ цэнийн цэвэр өөрчлөлт	–	–	(852,928)	–	(852,928)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өмчийн хэрэгсэлийн цэвэр өөрчлөлт	–	–	208,016	–	208,016
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэлийн зээлийн үнэ цэнийн хүлээгдэж буй алдагдлын сангийн цэвэр өөрчлөлт (Тодруулга 9)	–	–	353,488	–	353,488
Бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдсэн хойшлогдсон татвар (Тодруулга 11)	–	–	(206,452)	–	(206,452)
2018 оны 12 сарын 31	956,832	693,669	(68,731)	23,535,557	25,117,327

Ноогдол ашиг

2019 болон 2018 онуудад ноогдол ашиг хуваарилаагүй болно.

29. ХОЁРДОГЧ ӨГЛӨГ

Монгол улсын Засгийн газар нь өөрийн хэрэгжүүлж буй “Сайн малчин” хөтөлбөрийн хүрээнд банкинд 65 тэрбум төгрөгийн зээлийн багцыг шилжүүлэх шийдвэрийг 2016 оны 2-р сарын 22-нд гаргасан. Банкны хүлээж авсан 65 тэрбум төгрөгийн хүүгүй зээлийн багц нь 5 жилийн хугацаатай ба хугацааны эцэст нэгж үнэ нь нэг сая төгрөг бүхий Төрийн банкны 65,000 ширхэг хувьцаанд хөрвөх нөхцөлтэй байна. 2016 оны 6-р сарын 24-нд Монголбанк нь энэхүү хоёрдогч өглөгийг өөрийн хөрөнгөөр бүртгэх зөвшөөрөл олгосон болно.

2019 оны 9 сарын 26-нд, Банкны хувьцаа эзэмшигчид уг хувьцаанаас 20,900 ширхэгийг энгийн хувьцаанд хөрвүүлэх шийдвэрийг гаргасан. Уг шийдвэр нь 2019 оны 8 сарын 16-нд Монголбанкаар зөвшөөрөгдсөн болно.

30. МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭНИЙ НЭМЭЛТ ТОДРУУЛГА

	2019 мян.төг	2018 мян.төг	2018 оны 1 сарын 1 мян.төг
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах (Тодруулга 12)	380,322,311	278,688,430	269,922,019
Бусад банк ба санхүүгийн байгууллага дахь харилцах, хадгаламжийн дүн (Тодруулга 13)	20,412,695	29,416,237	49,004,129
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй Монголбанкны үнэт цаас - 3 сараас доош хугацаатай	728,104,139	650,852,837	379,735,030
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй засгийн газрын үнэт цаас - 3 сараас доош хугацаатай	–	–	39,446
Мөнгө болон түүнтэй адилтгах хөрөнгийн нийт дүн	1,128,839,145	958,957,504	698,700,624
Хасах нь: Банкны өдөр тутмын үйл ажиллагаанд зарцуулахгүй Монголбанкинд заавал байршуулах нөөц (Тодруулга 12)	(290,765,394)	(232,714,354)	(218,620,220)
Хасах нь: Гадаадын банк ба санхүүгийн байгууллага дахь олон улсын төлбөрийн картны барьцаа	(476,649)	–	–
Хасах нь: Гадаадын банк ба санхүүгийн байгууллага дахь репо хэлцэлийн барьцаа	–	(20,418,005)	–
Хасах нь: Хадгаламжийн даатгалын корпорацаас байршуулсан Монголбанкны үнэт цаас (Тодруулга 17)	–	(61,679,526)	–
Хасах нь: репо хэлцэлийн барьцаагаарх Монголбанкны үнэт цаас - 3 сараас доош хугацаатай (Тодруулга 17)	–	(149,435,598)	–
Мөнгө болон түүнтэй адилтгах хөрөнгийн цэвэр дүн	837,597,102	494,710,021	480,080,404

30. МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭНИЙ НЭМЭЛТ ТОДРУУЛГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Санхүүгийн үйл ажиллагаанаас үүссэн өр төлбөрийн тохируулга:

	2019 мян.төг	2018 мян.төг
Зээлээр авсан эх үүсвэр		
1-р сарын 1-нээр	325,817,450	298,626,501
Татсан	660,439,636	1,236,499,358
Эргэн төлөлт	(697,053,729)	(1,209,346,105)
хүүгийн зардал	15,672,307	16,544,643
хүүгийн төлөлт	(15,807,277)	(16,605,510)
Валютын ханшны хөдөлгөөн	42,329	98,563
12-р сарын 31-нээр	289,110,716	325,817,450
Түрээсийн өглөг		
1-р сарын 1-нээр	10,063,333	12,371,884
Мөнгөн бус нэмэгдэл	119,195	77,550
хүүгийн зардал	1,440,949	1,861,843
Түрээсийн өглөгийн хүүгийн хэсэгт хамаарах төлөлт	(1,440,949)	(1,861,843)
Түрээсийн өглөгийн үндсэн хэсэгт хамаарах төлөлт	(2,823,744)	(2,386,101)
12-р сарын 31-нээр	7,358,784	10,063,333

31. БОЛЗОШГҮЙ ӨР ТӨЛБӨР БА ҮҮРЭГ

Харилцагчдын санхүүгийн хэрэгцээ, шаардлагыг хангахын тулд, Банк нь янз бүрийн буцалтгүй үүрэг болон болзошгүй өр төлбөр хүлээж байдаг. Хэдийгээр эдгээр үүргийг санхүүгийн байдлын тайланд тусгаагүй байж болох ч, эдгээр нь зээлийн эрсдэл, улмаар Банкны нийт эрсдэлийг бүрдүүлж байдаг (Тодруулга 32 үзнэ үү).

	2019 мян.төг	2018 мян.төг	2018 оны 1 сарын 1 мян.төг
Зээлтэй холбоотой болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг			
Эх үүсвэргүй баталгаа	2,952,294	2,489,803	2,713,158
Аккредитив	–	82,615	102,558
Олгогдоогүй зээл	8,586,443	10,851,310	3,481,175
	11,538,737	13,423,728	6,296,891
Хөрөнгөтэй холбоотой үүрэг			
Үндсэн хөрөнгө	486,499	1,412,886	2,013,321
Total	12,025,236	14,836,614	8,310,212

Болзошгүй өр төлбөр

Баталгаа нь тусгай үйл явдал тохиолдоход харилцагчийн өмнөөс голдуу тендерийн үйл ажиллагаатай холбоотойгоор төлбөр хийх үүргийг Банкинд ногдуулдаг байна. Баталгаа, нь зээлийн эрсдэлтэй ижил эрсдэлийг агуулдаг. Эдгээр гүйлгээний улмаас материаллаг алдагдал гарахгүй гэсэн хүлээлттэй байна.

Үүрэг

Үүрэг гэдэг нь Банкны зүгээс зээл олгох, зээлийн шугам нээх гэрээт үүргүүдийг хүлээснийг илэрхийлдэг. Ийм үүргүүд нь тогтсон дуусах хугацаа эсвэл цуцлах бусад төрлийн заалтуудтай байдаг. Зээл олгох үүрэг нь хэрэгжээгүй байтал тус үүргийнх нь хугацаа нь дууссан байж болох тул гэрээнд заасан дүн нь ирээдүйн мөнгөний шаардлагыг илэрхийлдэг гэсэн ойлголт биш юм.

Шүүхийн нэхэмжлэл

Бизнесийн онцлог шинж чанарын улмаас Банкны салбарт шүүхээр асуудлыг шийдэх явдал тогтмол гардаг. Банк нь шүүхийн нэхэмжлэлтэй хэрхэн ажиллах талаар тогтсон хяналт болон журмыг хэрэгжүүлдэг. Мэргэжлийн зөвлөгөө авч гарч болох хохирлын хэмжээг зохистойгоор тооцоолсон бол Банк нь тухайн нэхэмжлэлийн банкны санхүүгийн байдалд үзүүлж болох сөрөг нөлөөллөөс хамгаалах үүднээс залруулах бичилт хийдэг.

Э.Сүрэнгийн нэхэмжлэл

Иргэн Э.Сүрэнгийн Төрийн банкны эсрэг мэдүүлсэн 34.86 сая ам. долларын нэхэмжлэлийн иргэний хэргийг Улсын дээд шүүх 2018 оны 2-р сард эцэслэн шийдвэрлэсэн. Уг шийдвэрт Э.Сүрэнгээс авсан зээлд зориулж Хадгаламж банкнаас Жаст Групп ХХК-д олгосон баталгаанд Төрийн банк хариуцлага хүлээхгүй гэжээ. Гэсэн хэдий ч нөгөө тал энэхүү шийдвэрийн дараа дээд шүүхийн шийдвэрт гомдол гаргасан бөгөөд тайлангийн өдрийн байдлаар нэмэлт мөрдөн байцаалтын шатанд байна.

2019 оны 12-р сарын 31-ний өдрөөр дээр дурдсанаас өөр томоохон шүүхийн маргаан байхгүй болно.

32. ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА

32.1 Оршил

Банкны үйл ажиллагааны салшгүй үндсэн эрсдэлүүд нь зээлийн эрсдэл, хөрвөх чадварын эрсдэл, хүүгийн түвшний эрсдэл, валютын ханшийн эрсдэл болон үйл ажиллагааны эрсдэл бөгөөд эдгээр эрсдэлүүдэд Банкны эрсдэлийн болон зээлийн удирдлагын газар хяналт тавьж эрсдэл хариуцсан дэд захиралд шууд тайлагнадаг. Эрсдэлийн удирдлагын үндсэн зорилго нь бизнесийн сегментэд эрсдэл өгөөжийн түвшинтэй нь уялдуулан капиталыг оновчтой хуваарилах болон эрсдэлийн лимит болон бусад хяналтуудын нөлөөг авч үзсэний дараа тогтмол үргэлжлэх тодорхойлолт, хэмжилт, мониторингийн үйл явцуудаар дамжуулан Банкны хөрөнгийн эрсдэлд тохируулсан өгөөжийг ихэсгэхэд оршино. Энэхүү эрсдэлийн удирдлагын үйл явц нь Банкны тасралтгүй ашигт ажиллагаанд маш чухал үүрэгтэй бөгөөд Банкны ажилтан бүр өөрийн үүрэг хариуцлагад үүсч болох эрсдэлд хариуцлага хүлээдэг байна.

Хараат бус хяналтын үйл явцад бизнес эрсдэлүүд буюу хүрээлэн буй орчин, технологи, болон үйл ажиллагаа явуулж буй салбарт гарсан өөрчлөлтүүд хамаарахгүй болно. Эдгээр эрсдэлүүдэд Банкны стратеги төлөвлөлтийн үйл явцын хүрээнд мониторинг хийдэг.

Банк нь тодорхой байдлаар тогтоосон эрсдэлийн удирдлагын тогтолцоотой ба үүний шийдэл нь эрсдэлийг бүрмөсөн арилгахын тулд бус харин эрсдэл ба өгөөжийн харьцааг оновчтой байлгах зорилготой юм. Одоо мөрдөж буй эрсдэлийн удирдлагын тогтолцоо нь дараах шаардлагуудыг хангахад чиглэнэ. Үүнд:

- (i) Эрсдэлүүдийг удирдаж буй хувь хүмүүс нь тавигдах шаардлагууд болон хэмжилтийн системийн талаар тодорхой ойлголттой байна;
- (ii) Төлөөлөн удирдах зөвлөлөөс (“ТУЗ”) баталсан хязгааруудын хүрээнд Банкны эрсдэлд өртөх түвшинг тодорхой хязгаарын дотор байлгана;
- (iii) Эрсдэлийн хэмжилт нь ТУЗ-өөс баталсан бизнесийн стратегитай уялдсан байна;
- (iv) Капиталын хуваарилалт нь эрсдэлд өртөх түвшинд нийцсэн байна
- (v) Банкны гүйцэтгэлийн зорилтууд нь хүлээн зөвшөөрөх эрсдэл болон эрсдэл тэсвэрлэх боломжтой уялдсан байна.

Эрсдэлийн удирдлагын бүтэц, зохион байгуулалт

ТУЗ нь Банкны эрсдэлийн удирдлагын ерөнхий тогтолцоог хариуцах ба эрсдэлийн удирдлагын бодлого болон эрсдэл хүлээх чадвар болон хүлээн зөвшөөрөх эрсдэлыг тусгасан зээлийн бодлогыг батлах үүрэгтэй.

ТУЗ-ийн дэргэдэх эрсдэлийн удирдлагын хороо (“ТУЗЭУХ”)

ТУЗ-ийн дэргэдэх эрсдэлийн удирдлагын хороо нь ТУЗ-өөс Банкны эрсдэлд өртөх түвшинд хяналт тавих үүрэг хариуцлагаа биелүүлэхэд дэмжлэг үзүүлж ажилладаг. ТУЗЭУХ нь иж бүрэн эрсдэлийн удирдлагын эрсдэлийн стратеги болон зарчмыг баталдаг.

ТУЗЭУХ нь банкны эрсдэлийн удирдлагын үндсэн чиг хандлагыг тодорхойлж, стратеги, бодлого, зарчмыг батлах ба гүйцэтгэх удирдлага эрсдэлийн удирдлагын бодлогыг банкны үйл ажиллагаанд мөрдүүлж, хэрэгжүүлж ажилладаг.

Эрсдэлийн Удирдлагын Хороо (“ЭУХ”)

Эрсдэлийн Удирдлагын хороо нь Банкны бизнес нэгжүүдийн болон банкны үйл ажиллагаанд учирсан болон учирч болзошгүй эрсдэлүүдийг тодорхойлох, мөн үйл ажиллагааны эрсдэл, зээлийн эрсдэл болон бусад эрсдэлүүдийг багасгах зорилгоор тэдгээрийг үнэлэх, мөн банкны хяналт, эрсдэлийн удирдлагын бодлогод шаардлагатай сайжруулалтыг тодорхойлох, түүнийг хэрэгжүүлэх заавар удирдамж өгч ажилладаг. Банкны хувьд төв ЭУХ болон салбарын ЭУХ гэсэн хоёр түвшний эрсдэлийн хороо үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

32. ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

32.1 Оршил (үргэлжлэл)

Дотоод аудит

Банкны эрсдэлийн удирдлагын үйл явцад Дотоод аудитын газар жилд нэг удаа аудит хийх ба аудитын үед Банкны журмуудын зохистой байдал хийгээд Банкинд дагаж мөрдөж байгаа байдлыг шалгадаг. Дотоод аудитын газар нь эдгээр бүх үнэлгээнээс гарсан үр дүнгийн талаар Банкны удирдлагатай хэлэлцэж, илрүүлсэн зөрчил, дутагдал болоод өгсөн зөвлөмжүүдийн талаар ТУЗ болон ТУЗ-ийн дэргэдэх эрсдэлийн удирдлагын хороонд тайлагнадаг.

Гүйцэтгэх удирдлагын хороо

Гүйцэтгэх удирдлагын хороо нь Банкны нийт гүйцэтгэх удирдлагуудаас бүрдэнэ. Тус хороо нь эрсдэлийн ерөнхий удирдлагын талаархи дотоод удирдамж, бодлого, журмыг боловсруулж, дотоод хяналтын тогтолцоог бүрдүүлж, банк даяар жигд ажиллагааг хангах үүрэгтэй.

Актив пассивын удирдлагын хороо ("АПУХ")

Актив пассивын удирдлагын хороо нь санхүүжилтийн хөрөнгө ба өр төлбөрийг төвлөрсөн удирдлагаар хангах, Банкны хувьд эргэн төлөлтийн хугацаа болон хүүгийн түвшинг үр дүнтэй удирдан зохион байгуулах үүрэгтэй.

Зээлийн Хороод

Зээлийн хороод нь дотоод журмаар тодорхойлсон эрх хэмжээний хүрээнд зээлийн шийдвэр гаргадаг. Зээлийн хороод нь дараах үндсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- зээлийн багц дахь чанар, бүтэц болон эрсдэлтэй багцыг тогтмол хянах;
- салбар тус бүрээр болон газарзүйн байршлын хувьд олгогдох зээлийн хэмжээг тогтоон батлах;
- зээлийн бодлого, журмыг батлах;
- зээлийн ангилал болон сан байгуулах түвшин хэмжээг батлах;
- зээлийн хүсэлт/өргөдөл батлах.

Эрсдэлийн удирдлага, зээлийн бодлогын газар нь доор дурдсан хэлтсүүдээр дамжуулан эрсдэлийн бодлого, холбогдох журмын хэрэгжилтэд хяналт тавина.

Үйл ажиллагааны эрсдэлийн удирдлагын хэлтэс

Үйл ажиллагааны эрсдэлийн удирдлагын хэлтэс нь эрсдэлтэй холбоотой бодлого, журмыг нэвтрүүлэх болон хэрэгжүүлэх, хараат бус хяналтын үйл явцыг хангах үүрэгтэй.

Тус хэлтэс нь үйл ажиллагааны эрсдэлийн зарчмуудыг дагаж мөрдөх, үйл ажиллагааны эрсдэлийн нөлөөллийг тодорхойлох, хэмжих, болзошгүй үүрэг хариуцлагыг эрсдэлийн удирдлага, тайлагналын системд оруулах үүрэгтэй.

Бизнесийн удирдлагын хэлтэс:

Зээлийн эрсдэлийн удирдлагыг хэлтэс дараах үндсэн үүргийг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- (i) Зээлийн эрсдэлийн үнэлгээ, судалгааг хийх;
- (ii) Зээлийн эрсдэлийн түвшинг тогтоохын тулд зээлийн өргөдөлд бие даасан эрсдэлийн үнэлгээг хийх;
- (iii) Зээлийн багцыг хянах болон зээлийн багцын эрсдэлийг салбар тус бүрээр болон газарзүйн байршлын хувьд хэт төвлөрүүлэхгүй байх;
- (iv) Олон төрлийн аргачилал ашиглан Банкны зээлийн багцын эрсдэлийг бууруулах.

32. ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

32.1 Оршил (үргэлжлэл)

Эрсдэлийг хэмжих болон тайлагнах систем

Банк нь статистик загваруудын тусламжтайгаар түүхэн алдагдлаас ойролцоолон тооцсон ердийн нөхцөлд хүлээж болзошгүй алдагдал болон гэнэтийн тохиолдолд учирч болзошгүй онцгой алдагдлыг хамтад нь авч үздэг аргачлалын дагуу эрсдэлийг хэмждэг. Эдгээр статистик загварууд нь түүхэн өгөгдлөөр тооцсон магадлалыг эдийн засгийн өнөөгийн орчинд нийцүүлэх байдлаар ашигладаг.

Эрсдэлд мониторинг хийх, хяналт тавих үйл явцуудыг гүйцэтгэхдээ гол төлөв Банкнаас тогтоосон хязгааруудад суурилдаг. Эдгээр хязгааруудад Банк өөрийн бизнесийн стратеги зорилт, тухайн зах зээлийн орчин, мөн цаашид хүлээх боломжтой эрсдэлийн түвшинг тусгаж өгсөн байна. Үүнээс гадна Банк нь өөрийн эрсдэл даах чадварыг бүх төрлийн эрсдэлүүд болон үйл ажиллагааны хүрээнд хэмжиж, түүнд мониторинг хийдэг.

Эрсдэлийг цаг алдалгүй эрт олж илрүүлэх, түүнд шинжилгээ хийх, хяналт тавих үүднээс бизнесийн бүх нэгжүүдээс цуглуулж нэгтгэсэн мэдээллийг нягталж үздэг. Уг мэдээллийг ТУЗ, ТУЗЭУХ, ТБЭХ болон хамааралтай үед бусад хэлтсүүдийн удирдлагад танилцуулж тайлбар өгдөг. Тайланд зээлийн эрсдэлд өртөж болох нийт багцын хэмжээ, зээлийн үзүүлэлтийн таамаглал, VaR, хөрвөх чадварын харьцаа болон эрсдэлийн нийт түвшний өөрчлөлтийг тусгана.

Улирал бүр АПУХ болон эрсдэлийн удирдлагын хороо нь Банкны эрсдэлийн хэмжээнд үнэлгээ, дүгнэлт хийхэд шаардлагатай бүх мэдээллээр хангах зорилготой иж бүрэн эрсдэлийн тайланг хүлээн авдаг. Хоёр долоо хоног бүр Актив пассивын удирдлагын хороонд зах зээлийн эрсдэлийн лимитийн биелэлт, VaR, хөрвөх чадварын шинжилгээ болон өөр бусад санхүүгийн эрсдэлийн шинэ мэдээллийн талаар товч танилцуулдаг.

Эрсдэлийг бууруулах арга зам

Хүүгийн түвшин, гадаад валютын ханш, зээлийн эрсдэл болон ирээдүйн гүйлгээнд орж буй өөрчлөлтөөс үүсэх эрсдэлийн түвшинг хэмжиж шинжилгээ хийхийн тулд мэдрэмтгий байдлын шинжилгээ болон VaR аргачлалыг ашигладаг нь Банкны эрсдэлийн удирдлагын ерөнхий нэг бүрдэл хэсэг юм. Банк зээлийн эрсдэлийг бууруулах зорилгоор барьцаа хөрөнгө болон хувь хүний батлан даалтыг идэвхтэй ашигладаг.

Эрсдэлийн хэт төвлөрөл

Ижил төрлийн бизнесийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг, эсвэл нэгэн ижил газар зүйн бүсэд болон эдийн засгийн тухайлсан нэг салбарт бизнес эрхэлдэг харилцагчдын үйл ажиллагаанд улс төр, эдийн засаг болон бусад аливаа өөрчлөлт гарахад тэдгээрийн гэрээний үүргээ гүйцэтгэхэд ижил маягаар нөлөөлөхөөр байвал төвлөрөл нь бий болдог. Эрсдэлийн хэт төвлөрлөөс зайлсхийх үүднээс Банк өөрийн бодлого болон журмаараа багцын эрсдэлийг тараан байршуулах замаар зохицуулж өгдөг.

Монголбанк нь дараах стандарт хязгаарлалтуудыг тогтоож, биелүүлэхийг шаарддаг. Үүнд:

- (i) Нэг зээлдэгч болон түүний холбогдох этгээдэд олгох нийт зээлийн дүн болон зээлтэй адилтгах бусад хөрөнгийн нийлбэр дүн нь Банкны өөрийн хөрөнгийн 20%-иас хэтрэхгүй.
- (ii) Банк холбогдох этгээдэд олгосон зээлийн хэмжээ болон зээлтэй адилтгах бусад хөрөнгийн дүн нь Банкны өөрийн хөрөнгийн 5 хувиас, тэдгээрийн нийлбэр дүн нь өөрийн хөрөнгийн 20%-иас тус тус хэтрэхгүй.

Банкны бодлого нь эх үүсвэрийн төвлөрлийн хэмжээтэй уялдуулсан хөрвөх чадварын хүрэлцээтэй байхыг шаарддаг.

32. ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**32.2 Зээлийн эрсдэл**

Зээлийн эрсдэл нь зээлдэгч эсвэл гэрээлэгч тал нь гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлээгүйгээс үүсэж болзошгүй Банкны алдагдал юм. Банк нь зээлийн өргөдлийг нарийн судлах, эрсдэлийн түвшинд суурилсан хүүгийн хувь хэмжээг тогтоох, төвлөрлийн эрсдэлийг удирдах үүднээс нэг зээлдэгч, эдийн засгийн салбар зэрэг үзүүлэлтээр зээлийн багцад лимит тогтоох, түүнд хяналт тавих зэргээр зээлийн эрсдэлийг хянаж удирддаг.

Банк харилцагч талуудын зээлийн төлбөрийн чадвар дахь өөрчлөлтийг эрт үе шатанд илрүүлэх (барьцаа хөрөнгийг тогтмол шалгах гэх мэт) зорилгоор зээлийн чанарын хяналтын процессийг нэвтрүүлсэн. Зээлийн чанарын хяналтын процесс нь Банкинд болзошгүй алдагдлыг тодорхойлох, засах арга хэмжээнүүдийг эртхэн авах боломжийг олгодог.

Банк өөрийн зээлийн үйл ажиллагааг сайн туршлагад нийцүүлэх горим болон зээлийн журмыг тогтмол шалгаж, сайжруулж ажилладаг.

Зээлтэй холбоотой болзошгүй үүргийн эрсдэл

Банк нь харилцагчийн өмнөөс төлбөр төлөх магадлал бүхий баталгаануудыг гаргах боломжийг бий болгодог. Ийм төлбөрийг аккредитивийн нөхцөлд тулгуурлан харилцагчдаас эргүүлэн татдаг. Эдгээр нь банкинд зээлтэй нэгэн адил эрсдэлийг учруулах ба түүнийг мөн зээлийн үйл ажиллагааны бодлого, журмаар зохицуулдаг.

Үнэ цэнийн бууралтын үнэлгээ***Үл төлөгдөлт, үнэ цэнийн бууралт ба сайжруулалтын тодорхойлолт***

Зээлдэгч гэрээгээр хүлээсэн төлбөрөө 90 болон түүнээс дээш хоногоор хугацаа хэтрүүлсэн эсвэл Банк зээлдэгчийн барьцаа хөрөнгийг борлуулах замаар эргэн төлөлтийг гүйцээх магадлалтай бүх тохиолдолд тухайн санхүүгийн хэрэгслийг үл төлөгдөх магадлалтай гэж үзэн хүлээгдэж буй алдагдлыг тооцдог.

Харилцагчдын санхүүгийн хэрэгслийг чанарын үнэлгээгээр үнэлж зээлийг “үнэ цэнийн бууралттай” гэж үзэх болон эргэн төлөгдөхгүй байх магадлалуудыг Банк авч үздэг. Энэ тохиолдолд Банк харилцагчийн санхүүгийн хэрэгслийг үл төлөгдөх магадлалтай эсэхийг нарийвчлан шинжилж хүлээгдэж буй алдагдлыг 2-р шат эсвэл 3-р шатны алинд нь тооцоологдохыг тодорхойлох замаар үнэлгээг хийнэ. Чанарын үнэлгээг хийхдээ дараах хүчин зүйлийг харгалзан үздэг. Үүнд:

- Зээлдэгч нь эрсдэлд орох нөхцөл байдал үүссэн эсвэл ойрын хугацаанд эрсдэх магадлалтайг тодорхойлсон Банкны дотоод үнэлгээ;
- Зээлдэгч Банкнаас яаралтай эх үүсвэр авах хүсэлт гаргах;
- Зээлдэгч нь бусад зээлдүүлэгчдэд хугацаа хэтэрсэн өр төлбөртэй байх;
- Зээлдэгч нас барах;
- Зээлийн барьцаа хөрөнгийн борлуулалтнаас эргэн төлөлт хүлээгдэж байсан боловч барьцаа хөрөнгийн үнэ цэнэ материаллаг хэмжээгээр буурах;
- Зээлдэгчийн эргэлтийн хөрөнгө материаллаг хэмжээгээр буурах эсвэл томоохон харилцагчаа алдах;
- Зээлийн гэрээний нөхцөл, шаардлагыг зөрчих;
- Зээлдэгч (эсвэл зээлдэгчийн хамаарал бүхий аливаа хуулийн этгээд) нь дампуурлын талаархи өргөдөл мэдэгдэл гаргах
- Зээлдэгчийн тухай цуу яриа эсвэл санхүүгийн бэрхшээлтэй холбоотой баримтуудын улмаас хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй зээл эсвэл хоронгийн эх үүсвэр нь цуцлагдах

Үл төлөгдөх магадлалд орох эсэх шалгууруудын хүчин зүйл нь дараалсан зургаан сар үргэлжлэн илрээгүй бол санхүүгийн хэрэгслийг “үнэ цэнэ сайжирсан” гэж үзэн 3-р шатлалаас шилжүүлэх эсэхийг Банк өөрийн бодлогоор зохицуулна. Хөрөнгийн зээлийн үнэлгээ сайжирсаны улмаас 1-р шатлал болон 2-р шатлалд дахин ангилах эсэх шийдвэр нь тухайн зээлийн болон зээл олгох үеийн дотоод үнэлгээтэй харьцуулахад эрсдэл хэрхэн өөрчлөгдсөн байгаагаас хамаарна.

32. ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**32.2 Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)****Үнэ цэнийн бууралтын үнэлгээ (үргэлжлэл)*****Банкны дотооддоо хэрэглэдэг үнэлгээний систем болон ЧМ-ын тооцоолол***

Банкны Бизнесийн эрсдэлийн хэлтэс болон Хөрөнгө зохицуулалтын хэлтэс нь дотоод үнэлгээний загварыг гаргадаг. Энэхүү загварууд нь чанарын болон тоон мэдээллийг агуулдаг бөгөөд зээлдэгчийн онцлог мэдээлэлээс гадна зээлдэгчийн зан төлөвт нөлөөлж болох гадны нэмэлт мэдээллийг ашигладаг. Практикийн хувьд тэд олон улсын, тухайлбал Мүүдийс эсвэл Фитч үнэлгээний байгууллагуудын мэдээллийг үндэслэдэг. Эдгээр мэдээллийн эх сурвалжуудыг үнэ цэнийн бууралтын үе шатыг тодорхойлоход ашигладаг.

Харилцагчдад олгосон зээл болон урьдчилгаа төлбөрийн чанаргүйдлийн магадлалыг тооцоходоо түүхэн мэдээллүүд дээр үндэслэн тооцох бөгөөд холбогдох макро эдийн засгийн хүчин зүйлсийг ашиглан урьдчилан таамаглалын тохируулгыг хийнэ. ЧМ нь нөхцөлт ЧМ гэж тодорхойлогддог бөгөөд энэ нь өмнөх хугацаанд тухайн дансны хувьд хийгдсэн бүрэн ба хэсэгчилсэн төлөлтийг харгалзан үзэж ЧМ муруйг бий болгодог. Мөн түүнчлэн, Банк ЧМ муруйг янз бүрийн хугацааны хувьд тооцоолохын тулд банк “кохорт” дүн шинжилгээг ашигладаг.

Зээл болон урьдчилгаанаас бусад санхүүгийн хөрөнгийн хувьд ашигладаг ЧМ загвар нь үнэлгээний матриц дээр суурилсан бөгөөд энэ нь харилцагч талуудын олон улсын зээлийн үнэлгээний мэдээлэлээс гардаг. Энэхүү зээлийн үнэлгээний мэдээллүүд нь ирээдүйн мэдээллүүдийг агуулсан байдаг.

Хөрөнгө зохицуулалт, арилжаа ба банк хоорондын харилцаа

Банкны хөрөнгө зохицуулалт, арилжаа ба банк хоорондын харилцаа болон хамтрагч талуудад санхүүгийн байгууллагууд, банк, брокер-дилерүүд, хөрөнгийн биржүүд болон клеринг төвүүд багтана. Эдгээр харилцагч байгууллагын хувьд, Банкны Хөрөнгө зохицуулалтын газраас олон улсын үнэлгээний агентуудын (тухайлбал, Мүүдис) нийтэд нээлттэй гадаад мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийж дотооддоо үнэлгээ өгдөг.

Бизнесийн зээл

Бизнесийн зээлийн эрсдэлийг үнэлэхдээ харилцагчийн санхүүгийн түүхэн, одоо, ирээдүйн нөхцөл байдлыг харгалзан үздэг. Үүнд:

- Харилцагчийн санхүүгийн төсөөлөл болон түүхэн мэдээлэл. Энэхүү санхүүгийн мэдээлэл нь харилцагчийн санхүүгийн гүйцэтгэлийн хэрэгжилт, хүлээгдэж буй үр дүн, төлбөрийн чадварын харьцаа, хөрвөх чадварын харьцаа болон бусад холбогдох санхүүгийн чадамжийг үнэлэх харьцаануудыг агуулна. Эдгээр үзүүлэлтүүдийн зарим нь үйлчлүүлэгчидтэй хийсэн гэрээнүүд дээр тулгуурласан байдаг тул илүү анхаарч авч үздэг.
- Харилцагчдын талаарх бусад эх сурвалжаас гаралтай нийтэд нээлттэй мэдээлэл.
- Макро-эдийн засгийн болон геополитикийн аливаа мэдээлэл
- Банкны гүйцэтгэлд хамаарах харилцагчийн менежментийн чанар, ур чадварын талаарх бодитой мэдээлэл

Үнэлгээний арга барилын нарийн төвөгтэй байдал нь зээлийн хэмжээ болон харилцагчийн цар хүрээнээс шалтгаалан өөр өөр байдаг. Зарим жижиг бизнесийн зээл нь жижиг бизнест зориулсан Банкны дотоод загвараар үнэлэгддэг.

32. ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**32.2 Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)****Үнэ цэнийн бууралтын үнэлгээ (үргэлжлэл)**

Хэрэглээний зээл, хөдөө аж ахуй болон орон сууцны зээл

Хэрэглээний зээл болон хөдөө аж ахуйн зээлд иргэдийн бүх төрлийн хэрэглээний зээл, кредит карт, газар тариалангийн зээл болон орон сууцны зээлүүд багтдаг. Эдгээр зээлийн бүтээгдэхүүнүүд болон зарим жижиг бизнесийн зээлийн эрсдэлийн үнэлгээг зээлдэгчийн хугацаа хэтрэх магадлалыг тодорхойлох аргачлал бүхий программын загвараар үнэлдэг. Үүнд: хүн ам зүй, зээл хүсэгчийн зээлийн түүх, барьцаа хөрөнгө, одоогийн орлогын түвшин, дансны орлогын өөрчлөлт, өр төлбөрийн үлдэгдэл болон хүссэн зээлийн нөхцөл зэргийг харгалзан үздэг.

Банкны дотоод үнэлгээ

Санхүүгийн хөрөнгийн зээлийн чанарыг Банк дотооддоо боловсруулсан зээлийн үнэлгээг ашиглан удирддаг. Эрсдэлийн түвшинг зээлийн багц даяар үнэн зөв, тууштай байлгах нь Банкны бодлого юм. Энэ нь холбогдох эрсдэлийн удирдлага, болон зээлийн эрсдэлийг зээлийн бүтээгдэхүүний төрөл бүрээр харьцуулах боломжийг олгодог. Үнэлгээний систем нь санхүүгийн болон статистикийн олон төрлийн дүн шинжилгээнүүдээс бүрдэх бөгөөд үүнд багцын ба зах зээлийн мэдээллүүд нэгтгэгдэж, харилцагч талын эрсдэлийг хэмжих гол хүчин зүйл болдог. Эрсдэлийн бүх түвшинг олон төрлийн зээлд нийцүүлэн боловсруулсан бөгөөд үл төлөгдөлтийн эрсдэлийн зэргийг, зээлийн барьцаа хөрөнгө байгаа эсэх эсвэл бусад зээлийн эрсдэлийг бууруулах аргыг харуулан Банкны үнэлгээний бодлогын дагуу гаргадаг. Харилцагчдад олгосон зээл, урьдчилгааас бусад санхүүгийн хөрөнгийн зээлийн чанарыг Мүүдисийн үнэлгээ, Стандарт & Поорсийн эсвэл Фитч үнэлгээний дагуу ангилдаг.

Дотоод үнэлгээ	Дотоод үнэлгээний тайлбар	Олон улсын үнэлгээ
A	Маш сайн	AAA-A
B	Сайн	Baa-Ba
C	Хэвийн бус	B
D	Эргэлзээтэй	Саа-C
E	Муу	-
Үнэлэгдээгүй	Үнэлэгдээгүй	-
Тусгай үнэлгээгээр үнэ цэнэ буурсан	Тусгай үнэлгээгээр үнэ цэнэ буурсан	-

32. ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

32.2 Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

Үнэ цэнийн бууралтын үнэлгээ (үргэлжлэл)

Чанаргүйдэлд өртөх дүн (“ЧӨД”)

Чанаргүйдэлд өртөх дүн нь харилцагчийн алдагдал хүлээх дүн болон эрт эргэн төлөлт хийх чадвар зэргийг харгалзан үзэж санхүүгийн хэрэгслийн үнэ цэнэ буурах үед тооцсон бодит хэмжээг хэлнэ. Зээлийн карт болон бусад зээлийн шугамын чанаргүйдэлд өртөх дүнг тодруулга 2.4-өөс харна уу.

1-р шатлалд буй зээлийн ЧӨД-г тооцоолохын тулд Банк нь 12 сар дотор үүсэж болох чанаргүйдэх үйл явдлыг 12 сарын ЗҮЦХА-г тооцход авч үзнэ. 2-р шатлал болон 3-р шатлалуудад ЧӨД-г тодорхойлохдоо нийт хугацааны түүхэн чанаргүйдэх үйл явдлыг авч үзнэ.

12 сарын болон зээлийн хугацааны ЧӨД нь бүтээгдэхүүний төрлөөс хамааран хүлээгдэж буй төлбөрийг үндэслэн тодорхойлогддог:

- Хорогдуулсан болон нэг удаагийн эргэн төлөлттэй зээлийн, зээлдэгчийн 12 сарын хугацаанд эсвэл зээлийн хугацаанд нь төлөх гэрээний төлбөрт үндэслэнэ. Мөн түүнчлэн зээлдэгчийн хүлээгдэж буй илүү төлөлтийг тохируулж өгнө. Энэхүү тооцоололд эрт төлөлт/дахин санхүүжүүлэлтийн таамаглалыг мөн тусгаж өгнө.
- Зээлийн шугамын бүтээгдэхүүний хувьд, нийт лимитээс ашигласан хувиар ЧӨД-г тооцдог.

Алдагалд хүргэх чанаргүйдэл

Алдагалд хүргэх чанаргүйдэл (АХЧ) бизнесийн эрсдэлийн хэлтсийн зээлийн эрсдэлийн шинжээчид жил бүр үнэлдэг. АХЧ нь Банкны үл төлөгдөлтийн өртөлтийн алдагдлын хэмжээ, хүлээлтийг илэрхийлнэ. АХЧ нь харилцан тохиролцсон хэлбэр, нэхэмжлэлийн төрөл болон зэрэглэл, барьцаа хөрөнгө эсвэл бусад зээлийн дэмжлэг зэргээс шалтгаалан харилцан адилгүй байдаг. АХЧ нь үл төлөгдөлт болох үед өртөх алдагдлын нэгж хувиар илэрхийлэгдэнэ. АХЧ-ийг 12 сар эсвэл зээлийн хугацааны туршид тооцдог бөгөөд 12 сарын АХЧ нь дараагийн 12 сард үл төлөгдөлт болох тохиолдолд гарах алдагдлын хувийг тооцдог бөгөөд зээлийн хугацааны туршид АХЧ нь үлдэгдэл зээлийн хугацаанд гарах алдагдлын хувийг тооцдог.

АХЧ нь барьцааны үнэ болон төлөлтөөс хамааран цаг хугацаа өнгөрөх тусам өөрчлөгдөж байдаг. АХЧ -ийн коэффициентийн гол элементүүд нь:

- Цагийн хэмжээс (ЧӨД параметрийг баталгаатай, баталгагүй хэсэгт хуваах) ба
- Барьцаа хөрөнгийн үнэ цэнэ өөрчлөгдөхөд (үл хөдлөх хөрөнгө гэх мэт барьцааны тохиолдолд үнэ нь өөрчлөгдөхгүй хэвээр байх болно)

Санхүүгийн хэрэгсэлд барьцаа хөрөнгө байхгүй, үл төлөгдөлтийн түүхэн өгөгдөл хангалттай байгаа тохиолдолд Банк шинжээчдийн дүгнэлтийг гаргадаг. Тайлангийн өдрөөрх нөхцөл байдал, өгөгдлийн бүрэн гүйцэд байдлаас хамааран Банк АХЧ-ийн коэффициентийн үе шатыг тодорхойлохын тулд түүхэн мэдээллийн хандлага эсвэл гадаад эх сурвалжаас авсан түүхэн өгөгдлийг ашигладаг.

Зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлт

Банк нь ЗҮЦХА -д хамаарах бүх хөрөнгийг тасралтгүй хянадаг. Хэрэгсэл эсвэл хэрэгслийн 12 сарын ЗҮЦХА эсвэл нийт хугацааны ЗҮЦХА -т хамаарах эсэхийг тодорхойлохын тулд Банк анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш зээлийн эрсдэлд мэдэгдэх өсөлт гарсан эсэхийг үнэлдэг.

Банк нь гэрээний нөхцөлд өөрчлөлт орсон хөрөнгийн зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц ихэссэн тохиолдолд чанарын шинжилгээ хийдэг. Зарим тохиолдолд зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлтийн шалтгааныг чанаргүйдэл бус “Чанаргүйдлийн тодорхойлолт”-д дурьдагдсан үйл явдлуудтай холбож тайлбарладаг. Зээлийн ангилалын өөрчлөлтийг үл харгалзан 30 хоногоос дээш хугацаа хэтрэлттэй гэрээний төлбөрүүд бий бол зээлийн эрсдэлийн хэмжээ анх хүлээн зөвшөөрсөн үеийнхээс мэдэгдэхүйц өссөн байна гэж үздэг.

Ижил төстэй бүлэг хөрөнгүүдийн хувьд ЗҮЦХА-г тооцож байгаа тохиолдолд мөн дээрхтэй ижил буюу анх хүлээн зөвшөөрөх үеийн зээлийн эрсдэлийн хэмжээнд мэдэгдэхүйц өсөлт гарсан эсэхийг шинжилдэг.

32. ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

32.2 Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

Үнэ цэнийн бууралтын үнэлгээ (үргэлжлэл)

Бүлгийн үнэлгээгээр санхүүгийн хөрөнгүүдийг ангилах нь

Доорх хүчин зүйлээс хамаарч “ЗҮЦХА зарчмуудын тойм” 2.4-т тайлбарласнаар Банк нь ЗҮЦХА -ын нөөцийг бүлгийн болон тусгай үнэлгээгээр тооцдог.

Банк нь ЗҮЦХА -ийг тусгай үнэлгээгээр тооцооллох хөрөнгийн ангилалд зээлийн багц үл хамааран үлдэгдэл балансаар эхний 40 буюу 3-р шатны зээлдэгч нар, болон зээлийн багцаас үл хамааран 500 сая төгрөгөөс дээш зээлийн үлдэгдэлтэй 2-р шатны зээлдэгч нар орно.

Банк нь ЗҮЦХА -ийг бүлгийн үнэлгээгээр тооцооллох үед тусгай үнэлгээнд ороогүй бүх зээлийг оруулна. Банк нь зээлийн зориулалт, бүтээгдэхүүнээс хамааран доорх жижиг багцуудад ангилдаг.

- Хөдөө аж ахуйн зээлүүд
- Бизнесийн зээлүүд
- Бичил бизнесийн зээлүүд
- Төслийн зээлүүд
- Моргейж төслийн зээлүүд
- Моргейжийн зээлүүд
- Хэрэглээ – Цалингийн зээлүүд
- Хэрэглээ – Тэтгэвэрийн зээлүүд
- Хэрэглээ – Зээлийн карт
- Хэрэглээ – Овердрафт
- Бусад хэрэглээний зээлүүд

ЗҮЦХА -ын загварын орцод дүн шинжилгээ хийх нь

Банк нь ЗҮЦХА-ын бүрэлдэхүүн хэсэг болох ЧМ болон ирээдүйн талаархи мэдээллийг ашиглан ЗҮЦХА-д ирээдүйн макро эдийн засгийн хөгжил хэрхэн нөлөөлж болохыг харгалзаж үздэг. Энгийн шугаман хамаарлын аргыг ашиглан ажиглагдсан чанаргүйдлийн хувь болон макро эдийн засгийн хүчин зүйл хоорондын харилцан хамаарлыг тооцдог. Шинжилгээний үр дүнд аль хэдийн төлөлтгүй болсон зээлийн чанаргүйдлийн хувь нь макро эдийн засгийн хүчин зүйлтэй урвуу буюу сул хамааралтай гарсан учир зөвхөн хэвийн зээлд хамаарах ЧМ муруйг тооцоходоо макро хүчин зүйлийг хамааруулдаг.

Ашигласан мэдээллийн багцад зээлийн бүтээгдэхүүн бүрд хамаарах ЧМ болон голлох макро хүчин зүйлүүдийн улирал бүрийн мэдээллүүд ордог. Макро эдийн засгийн хүчин зүйлийн мэдээллийг Үндэсний статистикийн хорооны мэдээллийн сангаас татдаг бол ЧМ хувь нь банкны дотоод мэдээллийн сангаас тооцдог. Банкны хувьд орон сууцны зээл дахь ам долларын ханш ба инфляцийн түвшин, хэрэглээний зээл дахь зээлийн хүү(ЖДХ) ба инфляцийн түвшин, хөдөө аж ахуй бизнесийн болон төслийн зээл дахь ам долларын ханш ба эдийн засгийн өсөлтүүд нь ЧМ хувьд шууд буюу шугаман хамаарал өндөр гарсан.

Арга зүйн хувьд, эхлээд оновчтой макро эдийн засгийн хүчин зүйлүүдийг урьдчилан сонгоходоо шугаман хамаарлын шинжилгээ хийсэн. Дараа нь коэффициентуудыг энгийн регрессийн шинжилгээ ашиглан тооцоолсон. Тооцооллын үр дүнд гарсан коэффициентууд болон таамаглалуудаас ЧМ-д хамаарах ирээдүйн талаарх мэдээлэл хүчин зүйлүүдийг тохируулан авч үзсэн тул урьдчилсан чанаргүйдлийн хувь болон түүхэн дундаж чанаргүйдлийн хувийн харьцааг ЧМ болгон авч үзсэн.

Эдгээр тохируулга нөлөөлөгч хүчин зүйлс болон тохируулагдсан ЧМ хувиуд нь ирээдүйн эдийн засгийн өсөлтийн талаар сайн төсөөлөл өгч чадах тул ЗҮЦХА загварын суурь төсөөл гэж үзсэн. Сайн болон муу төсөөллүүдийг тухайн загвараар таамагласан чанаргүйдлийн хувь дахь түүхэн тохируулагч хүчин зүйлүүдийг үндэслэн тооцсон ба тохируулагч хүчин зүйлийн тархалтыг тодорхой тоонуудаар хэмжсэн. Өөр өөр төсөөлөл дахь ЗҮЦХА-г тухайн төсөөлөлд хамаарах ЧМ хувьд үндэслэн тооцсон ба бодит ЗҮЦХА нь өгөгдсөн гурван төсөөлөд дараах хувь хэмжээгээр тооцогдоно. Үүнд: сайн болон муу төсөөлөлд тус бүр 10% ба суурь төсөөлөлд 80% байна.

32. ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

32.2 Зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

ЗҮЦХА -ын загварын орцод дүн шинжилгээ хийх нь (үргэлжлэл)

Тооцооллын 3 хувилбарт хамаарах тохируулгын коэффициентийг доорх хүснэгтээс харна уу.

2019 оны 12 сарын 31

	Бизнесийн мян.төг	Орон сууцны мян.төг	Хэрэглээний мян.төг	Хөдөө аж ахуйн мян.төг
Муу төсөөлөл	2.293	1.060	1.628	2.293
Суурь төсөөлөл	1.150	1.054	0.241	1.150
Сайн төсөөлөл	0.244	0.940	0.475	0.244

2018 оны 12 сарын 31

	Бизнесийн мян.төг	Орон сууцны мян.төг	Хэрэглээний мян.төг	Хөдөө аж ахуйн мян.төг
Муу төсөөлөл	1.648	1.773	1.350	1.648
Суурь төсөөлөл	0.343	0.376	0.543	0.343
Сайн төсөөлөл	0.383	0.375	0.637	0.383

Бүтцийн өөрчлөлт орсон зээлийн тойм

Эрсдэлийн удирдлагын үүднээс зээлд бүтцийн өөрчлөлт орсон бол Банкны тусгай хөрөнгийн хэлтэс нь зээлийг эргэн төлөгдөх хүртэл хяналт тавьдаг.

Доорхи хүснэгтэд бүтэц өөрчлөгдсөн 2, 3-р үе шатын хөрөнгүүдийг харуулав.

	2019 мян.төг
Хугацааны турш бүтэц өөрчлөгдсөн санхүүгийн хөрөнгийн хорогдуулсан өртөг	2,534,168
Бүтцийн өөрчлөлтийн цэвэр гарз	—

Доорхи хүснэгтэд өмнөх өөрчлөгдсөн санхүүгийн хөрөнгийн алдагдлын нөөц 12 сарын ЗҮЦХА болж өөрчлөгдөхөд нийт дансны дүнг дараах байдлаар харуулна.

2019 оны 12 сарын 31	Бүтцийн өөрчлөлтийн дараах		Бүтцийн өөрчлөлтийн өмнөх	
	Нийт дүн мян.төг	ЗҮЦХА мян.төг	Нийт дүн мян.төг	ЗҮЦХА мян.төг
Бүтцэд өөрчлөлт орсоноос хойш сайжирч 12 сарын болзошгүй эрсдэлийн сангаар хэмжигдэж буй зээлүүд (Шатлал 1)	—	—	14,631,267	237,769
Бүтцэд өөрчлөлт орсоноос хойш муудаж урт хугацааны болзошгүй эрсдэлийн сангаар хэмжигдэж буй зээлүүд (Шатлал 2/3)	8,658,765	2,928,314	245,045	78,240

32. ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

32.2 Зээлийн эрсдэл (үргэжлэл)

Эрсдэлийн төвлөрлийн шинжилгээ

Банк дотооддоо хэрэглэдэг зээлийн үнэлгээний систем бат шатлалыг ашиглан гаргасан зээлийн чанар болон зээлийн эрсдэлд өртөж болох хамгийн их дүнтэй холбоотой тодруулгуудыг 12,15 ба 17-р тодруулгаас харна уу.

Дараах хүснэгтэд Банкны харилцагчдад олгосон зээл, урьдчилгааг (Тодруулга 15) аж үйлдвэрийн салбараар нь ангилан, нийт дүнгээр (зээлийн барьцаа хөрөнгө эсвэл зээлийн чанарыг сайжруулах бусад зүйлүүдийг авч үзэхээс өмнөх нь) үзүүлэв.

	2019		2018	
	Нийт багцын хэмжээ		Нийт багцын хэмжээ	
	мян.төг	%	мян.төг	%
Хэрэглээний	1,261,678,780	67%	1,352,551,392	72%
Хөдөө аж ахуйн	285,451,999	15%	212,131,316	11%
Барилга	66,614,016	4%	83,817,019	4%
Үйлдвэр	85,712,123	5%	87,379,829	5%
Бөөний болон жижиглэн худалдаа	37,614,365	2%	28,561,406	2%
Зочид буудал, ресторан	23,618,790	1%	23,606,146	1%
Уул уурхай, олборлолт	13,839,179	1%	15,031,457	1%
Тээвэр, харилцаа холбоо	14,435,332	1%	10,011,332	1%
Үл хөдлөх хөрөнгө	5,558,181	0%	7,836,309	0%
Эрүүл мэнд хамгаалал	8,076,429	0%	5,090,922	0%
Аялал жуулчлал	3,320,220	0%	4,680,855	0%
Санхүүгийн үйлчилгээ	1,450,901	0%	808,275	0%
Боловсрол	2,187,925	0%	1,258,079	0%
Цахилгаан ба газрын тос	1,752,387	0%	1,176,271	0%
Засвар үйлчилгээ	326,250	0%	56,578	0%
Нийтийн үйлчилгээ	237,807	0%	248,979	0%
Бусад шимтгэл, хураамж	75,544,783	4%	52,419,049	3%
	1,887,419,467	100%	1,886,665,214	100%

32. ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

32.2 Зээлийн эрсдэл (үргэжлэл)

Зээлийн барьцаа хөрөнгө ба бусад сайжруулалтууд

Барьцаа хөрөнгийн үнэлгээний дүн болон төрөл нь зээлдэгч болон харилцагчийн зээлийн эрсдэлийн үнэлгээ ба олгох зээлийн төрлөөс хамаарна. Банк нь барьцаа хөрөнгийн үнэлгээ болон түүнийг хүлээн зөвшөөрөх эсэх тухай журмыг хэрэгжүүлдэг. Барьцаалах боломжтой хөрөнгийн гол төрлүүдийг дор үзүүлэв. Үүнд:

- (i) Байгууллагуудад олгох зээлийн хувьд үл хөдлөх хөрөнгө, бараа материал, үйлдвэр ба тоног төхөөрөмж, машин механизм;
- (ii) Жижиг болон дундаж бизнесийн зээлийн хувьд үл хөдлөх хөрөнгө, бараа материал;
- (iii) Хэрэглээний зээлийн хувьд автомашин, санхүүжилтийн орлого болон үл хөдлөх хөрөнгө гэх мэт;
- (iv) Орон сууц худалдан авах зээлийн хувьд орон сууц.

Банк нь аж ахуйн нэгжийн зээл олгохдоо тухайн аж ахуйн нэгжийн толгой компани болон гол хувьцаа эзэмшигчдээс баталгаа гаргуулж авч болох боловч үүнийг барьцаа хөрөнгөөр тооцдоггүй.

Банк нь барьцаа хөрөнгийн зах зээлийн үнэ цэнэд тогтмол хяналт тавьж ажилладаг ба харилцагчтай байгуулсан гэрээний дагуу шаардлагатай үед нэмэлт барьцаа хөрөнгө гаргуулахаар хүсэлт тавьдаг.

Банк нь өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгүүдийг зохион байгуулалттайгаар борлуулдаг. Хөрөнгө борлуулсанаас орж ирсэн орлогыг зээлийн үлдэгдэл төлбөрийг багасгах эсвэл төлж дуусгахад зориулна. Банк нь өмчлөх бусад үл хөдлөх хөрөнгийг өөрийн бизнесийн хэрэгцээнд ашигладаггүй.

Банк дотооддоо хэрэглэдэг зээлийн үнэлгээний систем бат шатлалыг ашиглан гаргасан зээлийн чанар болон зээлийн эрсдэлд өртөж болох хамгийн их дүнтэй холбоотой тодруулгуудыг 12,15 ба 17-р тодруулгаас харна уу.

Банкны харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны барьцааг доор харуулав.

2019 оны 12 сарын 31	Дансны дүн мян.төг	Барьцааны дүн мян.төг	Эрсдэлд өртөх дүн мян.төг
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа			
Бизнесийн зээл	454,263,255	581,971,845	(127,708,590)
Орон сууцны зээл	232,469,106	288,814,088	(56,344,982)
Хэрэглээний зээл	966,815,667	1,152,094,860	(185,279,193)
Хөдөө аж ахуйн зээл	233,871,439	337,949,359	(104,077,920)
Нийт	1,887,419,467	2,360,830,152	(473,410,685)

2018 оны 12 сарын 31	Дансны дүн мян.төг	Барьцааны дүн мян.төг	Эрсдэлд өртөх дүн мян.төг
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа			
Бизнесийн зээл	382,047,819	596,544,362	(214,496,543)
Орон сууцны зээл	196,128,119	255,652,944	(59,524,825)
Хэрэглээний зээл	1,151,328,912	1,148,548,621	2,780,291
Хөдөө аж ахуйн зээл	157,160,364	244,501,664	(87,341,300)
Нийт	1,886,665,214	2,245,247,591	(358,582,377)

32. ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

32.3 Төлбөрийн чадварын эрсдэл

Санхүүгийн хэвийн болон тогтворгүй нөхцөл байдалд харилцагчийн өмнө хүлээсэн төлбөр тооцооны үүргээ гүйцэтгэж чадахгүй байвал Банк төлбөрийн чадварын эрсдэлд орно. Уг эрсдэлийг хязгаарлахын тулд удирдлага нь өөрийн үндсэн харилцах, хадгаламжийн эх үүсвэрээс гадна олон төрлийн эх үүсвэрийг төвлөрүүлсэн ба өдөр тутам ирээдүйн мөнгөн урсгал болон төлбөрийн чадвараа хянаж байдаг. Үүний тулд нэмэлт эх үүсвэр шаардагдсан үед ашиглагдах өндөр үнэлгээтэй барьцаа хөрөнгийн бэлэн байдал болон хүлээгдэж буй мөнгөн урсгал зэргийн үнэлгээ хийхийг шаарддаг.

Банк нь хангалттай хэмжээний, Монголбанкнаас шаарддаг түвшнээс илүү хэмжээ бүхий хөрвөх хөрөнгөтэй байдаг Үүнээс гадна Банк нь нийт харилцагчдын харилцах, хадгаламжийн төгрөгийн 10.5% болон валютын 12%-тай тэнцэх бэлэн мөнгийг дунджаар хоёр долоо хоногийн хугацааны интервалтай монголбанкинд заавал байршуулж байх ёстой.

Санхүүгийн өр төлбөрийг гэрээний үлдэж буй хугацаагаар шинжилсэн шинжилгээ

Дараах хүснэгтэд 2019 болон 2018 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны санхүүгийн өр төлбөр болон хөрөнгийн дуусгавар хугацааг тэдгээрийн аливаа нэг хөнгөлөлтгүйгээр, гэрээний дагуу эргэн төлөх үүрэг дээр үндэслэн харууллаа. Гэсэн хэдий ч, Банк харилцагчдын дийлэнх нь гэрээт хугацаанаасаа өмнө зарлагын гүйлгээ хийхгүй гэсэн хүлээлттэй байгаа ба хадгаламжийн татан авалтын түүхэн өгөгдөл дээр үндэслэн Банкны хүлээж буй мөнгөн урсгалыг хүснэгтэд тусгаагүй болно.

ТӨРИЙН БАНК ХХК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2019 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

32 ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

32.3 Төлбөрийн чадварын эрсдэл (үргэлжлэл)

Санхүүгийн өр төлбөрийг гэрээний үлдэж буй хугацаагаар шинжилсэн шинжилгээ (үргэлжлэл)

2019 оны 12 сарын 31

	Хугацаагүй		3 сараас доош		3-6 сар		6 сараас 1 жил		1-5 жил		5-с дээш жил		Нийт	
	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг
Бэтэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах	325,308,749	55,013,562	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	380,322,311
Бусад банк ба санхүүгийн байгууллага дахь харилцах, хадгаламж	19,936,046	476,649	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20,412,695
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	71,245,032	399,609,258	281,907,017	422,108,215	964,844,776	210,171,660	2,349,885,958	104,360,551	94,031,777	1,377,003	104,360,551	104,360,551	104,360,551	2,349,885,958
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – борлуулахад бэлэн	-	4,379,951	-	4,571,820	94,031,777	1,377,003	104,360,551	104,360,551	94,031,777	1,377,003	104,360,551	104,360,551	104,360,551	104,360,551
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө	-	847,374	842,080	1,690,842	13,513,720	79,080,324	95,974,340	95,974,340	13,513,720	79,080,324	95,974,340	95,974,340	95,974,340	95,974,340
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл	-	761,857,981	20,577,797	10,063,976	104,041,273	-	896,541,027	896,541,027	104,041,273	-	-	-	-	896,541,027
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өмчийн хэрэгсэл	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл	-	-	-	5,419	-	-	110,819	110,819	-	-	-	-	-	110,819
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	1,527,640	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,527,640
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	418,017,467	1,222,184,775	303,326,894	438,440,272	1,176,431,546	290,739,806	3,849,140,760	3,849,140,760	1,176,431,546	290,739,806	3,849,140,760	3,849,140,760	3,849,140,760	3,849,140,760
Бусад банкны харилцах, хадгаламж	27,334,850	6,485,217	23,703,153	45,878,824	253,273	-	103,655,317	103,655,317	253,273	-	-	-	-	103,655,317
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	1,051,879,185	310,230,221	682,337,570	487,286,787	199,139,415	537,592,697	3,268,465,875	3,268,465,875	199,139,415	537,592,697	3,268,465,875	3,268,465,875	3,268,465,875	3,268,465,875
Зээлээр авсан эх үүсвэр	-	15,019,202	52,018,217	53,911,155	85,643,800	132,673,195	339,265,569	339,265,569	85,643,800	132,673,195	339,265,569	339,265,569	339,265,569	339,265,569
Түрээсийн өглөг	-	1,073,236	1,073,236	2,146,472	4,366,192	-	8,659,136	8,659,136	4,366,192	-	-	-	-	8,659,136
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	10,569,222	6,027,083	-	-	-	-	16,596,305	16,596,305	-	-	-	-	-	16,596,305
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл	-	-	7,107,152	2,514,838	-	-	9,621,990	9,621,990	-	-	-	-	-	9,621,990
Эх үүсвэргүй гүйцэтгэлийн баталгаа	2,952,294	-	-	-	-	-	2,952,294	2,952,294	-	-	-	-	-	2,952,294
Олгогдоогүй зээл	8,586,443	-	-	-	-	-	8,586,443	8,586,443	-	-	-	-	-	8,586,443
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	1,101,321,994	338,834,959	766,239,328	591,738,076	289,402,680	670,265,892	3,757,802,929	3,757,802,929	289,402,680	670,265,892	3,757,802,929	3,757,802,929	3,757,802,929	3,757,802,929
Цэвэр дүн	(683,304,527)	883,349,816	(462,912,434)	(153,297,804)	887,028,866	(379,526,086)	91,337,831	91,337,831	(153,297,804)	(379,526,086)	91,337,831	91,337,831	91,337,831	91,337,831

ТӨРИЙН БАНК ХХК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2019 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

32. ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

32.3 Төлбөрийн чадварын эрсдэл (үргэлжлэл)

2018 оны 12 сарын 31

	Хугацаагүй	3 сараас доош	3-6 сар	6 сараас 1 жил	1-5 жил	5-с дээш жил	Нийт
	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг	мян.төг
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах	278,688,430	-	-	-	-	-	278,688,430
Бусад банк ба санхүүгийн байгууллага дахь харилцах, хадгаламж	8,998,232	-	20,418,005	-	-	-	29,416,237
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	-	119,286,853	120,417,071	229,338,703	1,573,224,120	633,898,400	2,676,165,147
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – борлуулахад бэлэн	-	366,402	-	-	-	1,380,450	1,746,852
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө	-	46,764,330	732,461	1,821,444	13,242,683	85,178,659	147,739,577
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл	-	663,080,278	11,507,008	19,126,514	24,209,918	64,810,313	782,734,031
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өмчийн хэрэгсэл	-	-	-	-	-	110,740	110,740
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэгсэл	-	-	7,869,052	-	-	-	7,869,052
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл	-	4,225,997	-	-	-	-	4,225,997
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	1,878,595	-	-	-	-	-	1,878,595
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	289,565,257	833,723,860	160,943,597	250,286,661	1,610,676,721	785,378,562	3,930,574,658

Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах,

хадгаламж	26,681,931	23,274,594	10,683,675	14,423,825	-	-	75,064,025
Рено хэлцэл	-	161,012,928	-	-	74,628,222	-	235,641,150
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	744,799,245	342,954,096	346,904,394	559,230,640	146,025,383	98,672,188	2,238,585,946
Зээлээр авсан эх үүсвэр	18,697,333	128,350,830	22,467,396	3,673,596	62,257,816	154,302,360	389,749,331
Түрээсийн өглөг	-	1,062,986	1,062,986	2,125,972	8,507,888	-	12,759,832
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	11,227,117	-	-	-	-	-	11,227,117
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл	-	5,286	-	-	-	-	5,286
Эх үүсвэргүй гүйцэтгэлийн баталгаа	2,489,803	-	-	-	-	-	2,489,803
Аккредитив	82,615	-	-	-	-	-	82,615
Слэгддоогүй зээл	10,851,310	-	-	-	-	-	10,851,310
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	814,829,354	656,660,720	381,118,451	579,454,033	291,419,309	252,974,548	2,976,456,415

Цэвэр дүн (525,264,097) 177,063,140 (220,174,854) (329,167,372) 1,319,257,412 532,404,014 954,118,243

32. ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**32.4 Зах зээлийн эрсдэл**

Зах зээлийн эрсдэл гэдэг нь хүүгийн түвшин, гадаад валютын ханш гэх мэт зах зээлийн хувьсагчуудын өөрчлөлтийн улмаас санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнэ эсвэл ирээдүйн мөнгөн урсгал хэлбэлзэх эрсдэлийг хэлнэ. Банк нь эрсдэлийн энэ элементийг VaR болон мэдрэмжийн шинжилгээг ашиглан хянаж удирддаг. Гадаад валютын төвлөрлийг эс тооцвол Банкинд ноцтой, зах зээлийн эрсдэлийн төвлөрөл байхгүй байна. Арилжааны багцын зах зээлийн эрсдэлийг эрсдэлийн хувьсагчдын харилцан хамааралыг илэрхийлэх VaR аргачлалыг ашиглан хянаж удирддаг. Арилжааны бус нөхцөл байдлыг бусад мэдрэмжийн шинжилгээг ашиглан хянаж удирддаг.

Хүүгийн түвшний эрсдэл

Тодорхой хугацааны заагуудад хүүгийн түвшинг тохируулж өгч байх шаардлагатай позицууд хоорондоо таарамжгүй болох үед хүүгийн эрсдэл бий болдог. Банкны зээлийн болон санхүүжилтийн, хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаанууд нь хүүгийн эрсдэлийг бий болгодог. Хүүгийн хувь хэмжээний өөрчлөлт нь Банкны хүүгийн цэвэр орлогод тэр даруй нөлөөлдөг бол урт хугацаанд Банкны өөрийн хөрөнгөд нөлөөлдөг (Банкны хөрөнгө, өр төлбөр, тэнцлийн гадуурх зүйлсийн эдийн засгийн үнэ цэнэд нөлөөлөх учраас). Тодорхой хугацаанд байж болох хүүгийн хувь хэмжээний өөрчлөлтийн хязгаарыг Банкны удирдлага тогтоож өгдөг. Позицуудыг өдөр бүр хянаж байдаг ба хеджинг стратеги хэрэгжүүлэх замаар позицийг хязгаарын хүрээнд удирдаж ажилладаг.

Дараах хүснэгтэд Банкны орлогын тайлангийн зүйлүүдийн, бусад бүх хувьсагчууд тогтмол байх үед хүүгийн хувь хэмжээний зохистой, боломжит өөрчлөлтүүдэд үзүүлэх мэдрэмжийг харуулав. Орлогын тайлангийн мэдрэмж гэж нэг жилийн хүүгийн цэвэр орлогод хүүгийн өөрчлөлт (2019 оны 12 дугаар сарын 31 ба 2018 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн хөвөгч хүүгийн өөрчлөлт)-ийн үзүүлэх нөлөөллийг хэлнэ.

Валют	Өсөлт (Бууралт)	Цэвэр хүүгийн орлогын мэдрэмж	
		2019 мян.төг	2018 мян.төг
Америк доллар	+/- 120	1,130,472	1,030,537
Евро	+/- 120	40,885	9,604
Төгрөг	+/- 120	1,332,032	1,491,535
Бусад	+/- 120	47,160	22,625

Гадаад валютын эрсдэл

Гадаад валютын эрсдэл гэдэг нь санхүүгийн хэрэгслүүдийн үнэ цэнэ гадаад валютын ханшийн сөрөг өөрчлөлтийн улмаас хэлбэлзэх эрсдэл юм. Банкны удирдлага гадаад валютын позицууд дээр хязгаар тогтоож өгдөг ба тэдгээрийг тогтмол хянадаг. Үүнээс гадна Банк нь гадаад валютын эрсдэлийг удирдах, хэмжих үйл ажиллагаандаа VaR загварыг хэрэглэдэг. VaR нь тодорхой хугацаанд ба өгөгдсөн итгэлцлийн түвшинд багцын зах зээлийн үнэд гарч болох өөрчлөлтийг ойролцоолон тооцоолох замаар санхүүгийн эрсдэлийг хэмжихэд ашиглагддаг арга юм.

VaR аргачлалын зорилго, төсөөлөл, хязгаарлалтууд

VaR загвар нь зах зээлийн хэвийн орчинд зах зээлийн эрсдэлийг хэмжихэд ашигладаг. Эдгээр загварууд нь зах зээлийн хэвийн орчинд нөлөө үзүүлж буй эрсдэлийн хүчин зүйлүүд дээр гарч буй аливаа өөрчлөлтүүд нь хэвийн тархалттай байна гэж авч үздэг. Банк нь өнгөрсөн нэг өдрийн түүхэн өгөгдөлд суурилан валютын багцад гарч болох өөрчлөлтүүдийг тооцоолохдоо түүхэн болон Монте Карло гэх хоёр загварыг ашигладаг. Банкны хэрэглэж буй VaR аргачлал нь 99 хувийн итгэлцлийн түвшин ба хэрэв одоогийн зах зээлийн эрсдэлийн хэмжээ нэг өдөр өөрчлөгдөхгүй хэвээр байхад болзошгүй алдагдлын хэмжээ нь хэтэрч илүү гарахгүй байх 1 өдрийн хугацааг ашигладаг ба эдгээр хувьсагчуудыг зах зээлийн өгөгдлийн 250 өдрийн хөдөлгөөнийг ажигласны үндсэн дээр тодорхойлдог. 99%-ийн итгэлцлийн түвшинг ашиглана гэдэг нь VaR-ын дүнгээс илүү гарсан алдагдалтай өдөр 100 өдөр тутамд нэгээс илүү тохиолдохгүй гэсэн үг.

32. ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

32.4 Зах зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

VaR аргачлалын зорилго, төсөөлөл, хязгаарлалтууд (үргэлжлэл)

VaR нь зах зээлийн үнэ ба үнийн ирээдүйн хөдөлгөөн нь статистик тархалттай байна гэж үздэг, мөн зах зээлийн үнийн түүхэн корреляц ба огцом өөрчлөлтүүд дээр суурилдаг учраас энэ аргыг хэрэглэхэд зарим нэг хязгаарлалтууд байдаг. VaR арга нь мэдээллийг гаргахдаа түүхэн өгөгдлүүд дээр их тулгуурладаг, эрсдэлийн хүчин зүйлүүдийн ирээдүйн өөрчлөлт ба хөдөлгөөнийг тодорхой харуулж чаддаггүй зэргийн улмаас хэрэв эрсдэлийн хүчин зүйлүүдийн өөрчлөлт нь хэвийн тархалттай байна гэсэн төсөөллөөс зөрвөл, зах зээлийн том хөдөлгөөний магадлалыг дутуу үнэлж болно. Эрсдэлийн хүчин зүйлүүд ба тодорхой нэг хэрэгслүүдийн хувьд тэдгээр хүчин зүйлүүдийн хоорондын хамаарлын талаар хийсэн төсөөллүүдийн улмаас VaR нь дутуу эсвэл илүү тооцоолж болно. Позитууд нь өдрийн туршид өөрчлөгдөж байсан ч VaR нь зөвхөн тухайн ажлын өдөр дуусах үеийн байдлаарх багцын эрсдэлийг илэрхийлдэг ба 99 хувийн итгэлцлийн түвшнээс давсан аливаа нэг алдагдлыг тооцож үздэггүй.

VaR-ын хязгаар ба алдагдлын хэмжээ нь удирдлагаас тогтоож өгсөн хязгаарт байгаа эсэхийг тогтмол шалгаж үздэг. Гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн санхүүгийн хэрэгсэл дээр нэг өдрийн хугацаанд гарч болох алдагдлын хэмжээг VAR аргаар тооцоолж гаргасныг дор үзүүлэв. Үүнд:

	Түүхэн Симуляци мян.төг	Монте Карло Симуляци мян.төг
2019 – 12 сарын 31	(157,847)	(154,082)
2019 – Өдөр бүрийн дундаж	(388,529)	(388,962)
2019 – Хамгийн дээд	(1,069,838)	(1,083,228)
2019 – Хамгийн доод	(83,631)	(108,691)
2018 – 12 сарын 31	(69,472)	(68,694)
2018 – Өдөр бүрийн дундаж	(262,818)	(261,391)
2018 – Хамгийн дээд	(593,011)	(575,517)
2018 – Хамгийн доод	(69,472)	(68,694)

ТӨРИЙН БАНК ХХК

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН ТОДРУУЛГА – 2019 ОНЫ 12 ДУГААР САРЫН 31

32. ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

32.4 Зах зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

Дараах хүснэгтэд гадаад валютын эрсдэлд өртөж болох Банкны хөрөнгийн дүнг 2019 оны 12 дугаар сарын 31 ба 2018 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар үзүүлэв. Хүснэгтэд санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн бүртгэлийн дүнг гадаад валют тус бүрээр бүлэглэн үзүүлэв.

Валютаарх санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр	Төгрөг мян.төг	Америк доллар мян.төг	Евро мян.төг	Бусад мян.төг	Нийт мян.төг
2019 оны 12 сарын 31					
Хөрөнгө					
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах	301,113,182	58,378,974	7,792,858	12,974,466	380,259,480
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж	276	15,616,794	1,766,819	3,028,806	20,412,695
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	1,737,047,589	3,747,701	39,578	–	1,740,834,868
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – борлуулахад бэлэн	7,842,197	83,296,095	–	–	91,138,292
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө	32,637,420	–	–	–	32,637,420
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл	777,019,900	103,794,551	–	–	880,814,451
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өмчийн хэрэгсэл	103,350	–	14,280	–	117,630
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл	5,419	–	–	–	5,419
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	1,081,927	407,947	37,020	746	1,527,640
Нийт	2,856,851,260	265,242,062	9,650,555	16,004,018	3,147,747,895
Өр төлбөр					
Бусад банкны харилцах, хадгаламж	62,698,064	35,993,282	1,242,482	114,119	100,047,947
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	2,333,485,283	216,422,160	15,348,092	9,975,277	2,575,230,812
Бусад зээлээр авсан эх үүсвэр	288,081,780	1,028,936	–	–	289,110,716
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл	93,106	–	–	–	93,106
Түрээсийн өглөг	7,358,784	–	–	–	7,358,784
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	11,105,660	502,047	90,868	33,379	11,731,954
Нийт	2,702,822,677	253,946,425	16,681,442	10,122,775	2,983,573,319
Цэвэр дүн	154,028,583	11,295,637	(7,030,887)	5,881,243	164,174,576

33. ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

32.4 Зах зээлийн эрсдэл (үргэлжлэл)

Валютаарх санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр	Төгрөг мян.төг	Америк доллар мян.төг	Евро мян.төг	Бусад мян.төг	Нийт мян.төг
2018 оны 12 сарын 31					
Хөрөнгө					
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах	136,046,471	130,075,223	2,611,327	9,896,926	278,629,947
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж	296	26,811,413	1,159,917	1,444,611	29,416,237
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	1,765,888,388	8,635,208	287	15,545	1,774,539,428
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – борлуулахад бэлэн	7,541,630				7,541,630
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө	34,879,230	–	–	–	34,879,230
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл	682,696,924	69,722,410	–	–	752,419,334
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өмчийн хэрэгсэл	103,350	–	14,129	–	117,479
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэгсэл	7,742,974	–	–	–	7,742,974
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл	4,225,997	–	–	–	4,225,997
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	1,553,171	310,484	14,940		1,878,595
	2,640,678,431	235,554,738	3,800,600	11,357,082	2,891,390,851
Өр төлбөр					
Бусад банкны харилцах, хадгаламж	64,293,367	8,832,776	507,419	566,082	74,199,644
Репоз хэлцэл	157,447,493	72,314,169	–	–	229,761,662
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	1,843,518,677	218,879,450	3,213,828	9,585,557	2,075,197,512
Бусад зээлээр авсан эх үүсвэр	324,478,884	1,338,566	–	–	325,817,450
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл	5,286	–	–	–	5,286
Түрээсийн өглөг	10,063,333	–	–	–	10,063,333
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	10,489,802	561,226	48,683	127,406	11,227,117
Нийт	2,410,296,842	301,926,187	3,769,930	10,279,045	2,726,272,004
Цэвэр дүн	230,381,589	(66,371,449)	30,670	1,078,037	165,118,847

32. ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

32.5 Үйл ажиллагааны эрсдэл

Үйл ажиллагааны эрсдэл гэдэг нь системийн доголдол, хувь хүний санамсаргүй болон санаатай үйлдэл болон бусад гадаад хүчин зүйлүүдийн улмаас Банк алдагдалд орж болох эрсдэл юм. Хяналт алдагдах үед үйл ажиллагааны эрсдэл нь нэр хүнд унах, хуулийн болон зохицуулалтын асуудалд орох, улмаар санхүүгийн алдагдалд ороход ч хүргэж болно. Банк хэдийгээр үйл ажиллагааны эрсдэлийг бүрэн арилгах бололцоогүй ч хяналт, мониторинг сайжруулах замаар энэ төрлийн эрсдэлийг удирдаж болно. Хяналтад ажил үүргийн хуваарь, хяналттай системд нэвтрэх, тулган баталгаажуулах журмууд, боловсон хүчний боловсрол, үнэлгээний үйл явцууд багтана. Мөн дотоод аудиторын ажлыг ашиглах явдал орно.

33. САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭ

Бодит үнэ цэнэ болон бодит үнэ цэнийн түвшинг тодорхойлох

Бодит үнэ цэнэ гэдэг нь дампуурсан болон албадан борлуулахад хүрсэн этгээдээс бусад аливаа сонирхож буй талуудын хооронд, санхүүгийн хэрэгслийг зах зээл дээр арилжаалах дүн юм. Зах зээл дээр бүртгэлгүй санхүүгийн хэрэгслийн хувьд бодит үнэ цэнийг нь тохиромжтой үнэлгээний аргуудыг ашиглан тодорхойлно.

33. САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Бодит үнэ цэнэ болон бодит үнэ цэнийн түвшинг тодорхойлох (үргэлжлэл)

Дараах хүснэгтэд бодит үнэ цэнээрээ бүртгэгдсэн санхүүгийн хэрэгслүүдийг бодит үнэ цэнийн түвшнээр нь ангилан үзүүлэв.

2019 оны 12 сарын 31	Түвшин 1 мян.төг	Түвшин 2 мян.төг	Түвшин 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Санхүүгийн хөрөнгө				
<i>Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл:</i>				
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй Төв банкны үнэт цаас	–	774,499,278	–	774,499,278
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй засгийн газрын үнэт цаас	–	2,844,150	–	2,844,150
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй бодит үнэ цэнээр илэрхийлэгдсэн Засгийн газрын бонд	104,390,986	–	–	104,390,986
<i>Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өмчийн хэрэгсэл:</i>				
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй хөрөнгө оруулалт, өртгөөр	–	–	117,630	117,630
<i>Арилжаалахаар эзэмшиж буй санхүүгийн хөрөнгө:</i>				
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй үнэт цаас, бодит үнэ цэнээрээ (МИК)	83,296,095	–	–	83,296,095
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй хөрөнгө оруулалт, бодит үнэ цэнээрээ	7,310,759	–	–	7,310,759
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй байгууллагын үнэт цаас	–	531,438	–	531,438
<i>Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө:</i>				
Ипотекийн Зээлээр Баталгаажсан Энгийн Бонд	–	–	32,637,420	32,637,420
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	–	78,630,033	–	78,630,033
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл	–	5,419	–	5,419
Санхүүгийн бус хөрөнгө				
Дахин үнэлсэн хөрөнгө	–	–	76,894,423	76,894,423
Дахин үнэлсэн газар ашиглах эрх	–	–	1,072,299	1,072,299
Нийт	194,997,840	856,510,318	110,721,772	1,162,229,930
Санхүүгийн өр төлбөр				
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл	–	93,106	–	93,106
Нийт	–	93,106	–	93,106

33. САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Бодит үнэ цэнэ болон бодит үнэ цэнийн түвшинг тодорхойлох (үргэлжлэл)

2018 оны 12 сарын 31-ээр	Түвшин 1 мян.төг	Түвшин 2 мян.төг	Түвшин 3 мян.төг	Нийт мян.төг
Санхүүгийн хөрөнгө				
<i>Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл:</i>				
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй Төв банкны үнэт цаас	–	668,006,446	–	668,006,446
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй засгийн газрын үнэт цаас	–	15,027,778	–	15,027,778
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй долларын бонд, бодит үнэ цэнээрээ	2,611,339	–	–	2,611,339
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй засгийн газрын бонд, бодит үнэ цэнээрээ	67,552,161	–	–	67,552,161
<i>Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өмчийн хэрэгсэл:</i>				
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй хөрөнгө оруулалт, өртгөөр	–	–	117,479	117,479
<i>Арилжаалахаар эзэмшиж буй санхүүгийн хөрөнгө:</i>				
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй хөрөнгө оруулалт, бодит үнэ цэнээрээ	7,192,311	–	–	7,192,311
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй байгууллагын үнэт цаас	–	349,319	–	349,319
<i>Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө:</i>				
Ипотекийн Зээлээр Баталгаажсан Энгийн Бонд	–	–	29,724,855	29,724,855
Ипотекийн Зээлээр Баталгаажсан Давуу эрхтэй Бонд	–	–	5,154,375	5,154,375
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	–	60,147,375	–	60,147,375
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл	–	282,957	–	282,957
Санхүүгийн бус хөрөнгө				
Дахин үнэлсэн хөрөнгө	–	–	77,194,913	77,194,913
Дахин үнэлсэн газар ашиглах эрх	–	–	1,072,299	1,072,299
Нийт	77,355,811	743,813,875	113,263,921	934,433,607
Санхүүгийн өр төлбөр				
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл	–	5,286	–	5,286
Нийт	–	5,286	–	5,286

33. САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

1, 2 болон 3 дугаар түвшний хоорондох хөдөлгөөн

Бодит үнэ цэнээрээ бүртгэгдсэн, санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийн 1, 2 болон 3 дугаар түвшний хооронд хөдөлгөөн гараагүй болно.

Бодит үнэ цэнийн түвшин

Бодит үнэ цэнийн хэмжилтэнд нөлөөлөхүйц хамгийн бага түвшний өгөгдөлд үндэслэн санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийг дараах түвшингүүдээр ангилан толилуулдаг. Үүнд:

Түвшин 1 - Ижил төрлийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн идэвхтэй зах зээл дэх зарласан (тохируулаагүй) үнэ

Түвшин 2 - Хөрөнгө болон өр төлбөрийн хувьд боломжит өгөгдлийг ашиглан шууд (үнэ) болон шууд бусаар (үнээс гаралтай) бодит үнэ цэнийг тодорхойлох аргачлал

Түвшин 3 - Зах зээлийн ашиглаж болох өгөгдөлд тулгуурлахгүйгээр (ашиглагдахгүй өгөгдөл) бодит үнэ цэнийг тодорхойлох аргачлал

2019 болон 2018 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх 2-дугаар түвшний санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийг тооцсон аргачлал болон түүнд ашигласан мэдээлэл:

мян.төг	Бодит үнэ		Үнэлгээний	Ашигласан суурь
	2019	2018	аргачлал	
Санхүүгийн хөрөнгө				
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй Төв банкны үнэт цаас	774,499,278	668,006,446	Зах зээлийн үнийн арга	Зах зээлийн үнэ
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй засгийн газрын үнэт цаас	2,844,150	15,027,778	Зах зээлийн үнийн арга	Зах зээлийн үнэ
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй ААН-н бонд	531,438	349,319	Зах зээлийн үнийн арга	Зах зээлийн үнэ
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл	5,419	282,957	Хүүгийн паритетийн шинжилгээ	Бодлогын хүү, ЛИБОР хүү, валютын ханш
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	78,630,033	60,147,375	Зах зээлийн үнийн арга	Зах зээлийн үнэ

2018 болон 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 2-дугаар түвшний санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийг тооцох аргачлалд өөрчлөлт ороогүй.

33. САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

3-дугаар түвшний санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийг тооцоход ашигласан мэдээлэлийн боломжит өөрчлөлтийн бодит үнэ цэнэд үзүүлэх нөлөөлөл:

2019 оны 12 сарын 31	Бодит үнэ мян.төг	Боломжит өөрчлөлтийн цэнийн хувь	Бодит үнэ өөрчлөлт мян.төг	Үнэлгээний аргачлал	Ашигласан суурь
Санхүүгийн хөрөнгө					
Ипотекийн Зээлээр					
Баталгаажсан					
Энгийн Бонд	32,637,420	10%	+/- 3,263,742	Зах зээлийн үнийн арга	Зах зээлийн үнэ
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй хөрөнгө оруулалт, өртгөөр	117,630	10%	+/- 11,763	Зах зээлийн үнийн арга	Зах зээлийн үнэ
Санхүүгийн бус хөрөнгө					
Дахин үнэлсэн хөрөнгө	76,894,423	10%	+/- 7,689,442	Зах зээлийн үнийн ба өртгийн арга	Элэгдүүлсэн орлуулах өртгийн арга болон зах зээлийн үнийн арга
Дахин үнэлсэн газар ашиглах эрх	1,072,299	10%	+/- 107,230	Өртгийн арга	Элэгдүүлсэн орлуулах өртгийн арга
2018 оны 12 сарын 31					
Санхүүгийн хөрөнгө					
Ипотекийн Зээлээр					
Баталгаажсан					
Энгийн Бонд	29,724,855	10%	+/- 2,972,486	Зах зээлийн үнийн арга	Зах зээлийн үнэ
Ипотекийн Зээлээр					
Баталгаажсан Давуу эрхтэй Бонд	5,154,375	10%	+/- 515,438	Зах зээлийн үнийн арга	Зах зээлийн үнэ
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй хөрөнгө оруулалт, өртгөөр	117,479	10%	+/- 11,748	Зах зээлийн үнийн арга	Зах зээлийн үнэ
Санхүүгийн бус хөрөнгө					
Дахин үнэлсэн хөрөнгө	77,194,913	10%	+/- 7,719,491	Зах зээлийн үнийн ба өртгийн арга	Элэгдүүлсэн орлуулах өртгийн арга болон зах зээлийн үнийн арга
Дахин үнэлсэн газар ашиглах эрх	1,072,299	10%	+/- 107,230	Өртгийн арга	Элэгдүүлсэн орлуулах өртгийн арга

33. САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2018 болон 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар бодит үнэ цэнийг тооцох аргачлалд өөрчлөлт ороогүй. Удирдлага нь 2019 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх санхүүгийн хөрөнгүүдийн бодит үнэ цэнэ нь дансны үнээсээ материаллаг зөрүү байхгүй гэж үзсэн.

3-дугаар түвшингийн санхүүгийн хэрэгслүүдэд орсон хөдөлгөөнийг доорх хүрснэгтүүдэд харуулав:

Ипотекийн Зээлээр Баталгаажсан Энгийн Бонд	2019 мян.төг	2018 мян.төг
1-р сарын 1-нээр	29,724,855	25,415,931
Худалдан авалт	2,855,100	4,322,300
Хуримтлагдсан хүүгийн авлага, цэвэр хөдөлгөөн	57,465	(13,376)
12-р сарын 31-нээр	32,637,420	29,724,855
Ипотекийн Зээлээр Баталгаажсан Давуу эрхтэй Бонд	2019 мян.төг	2018 мян.төг
1-р сарын 1-нээр	5,154,375	16,320,024
Худалдан авалт	25,694,400	38,899,500
Борлуулсан	(30,848,775)	(50,065,149)
12-р сарын 31-нээр	-	5,154,375
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй хөрөнгө оруулалт, ертгөөр	2019 мян.төг	2018 мян.төг
1-р сарын 1-нээр	117,479	125,811
Борлуулсан	-	(10,000)
Валютын зөрүү	151	1,668
12-р сарын 31-нээр	117,630	117,479
Дахин үнэлсэн хөрөнгө	2019 мян.төг	2018 мян.төг
1-р сарын 1-нээр	77,194,913	62,487,953
Худалдан авалт	1,183,234	4,404,174
Тайлант жилийн элэгдэл-Ашиг алдагдын тайланд	(1,483,724)	(1,803,107)
Дахин үнэлгээ	-	12,619,956
Данснаас хассан	-	(514,063)
12-р сарын 31-нээр	76,894,423	77,194,913
Дахин үнэлсэн газар ашиглах эрх	2019 мян.төг	2018 мян.төг
1-р сарын 1-нээр	1,072,299	-
Дахин үнэлгээ	-	1,072,299
12-р сарын 31-нээр	1,072,299	1,072,299

33. САНХҮҮГИЙН ХЭРЭГСЛИЙН БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)*Хөрөнгө болон газар ашиглах эрхийн дахин үнэлгээ*

Хөрөнгийн бодит үнэ цэнийг итгэмжлэгдсэн, хараат бус үнэлгээний байгууллагаар үнэлүүлсэн. Газар ба барилга байгууламжийн бодит үнэ цэнийг тогтоохын тулд зах зээлийн үнийн аргачлал, орлого ба зардалд суурилах аргыг ашигласан. Үнэлгээнд харьцуулсан үнэ болон орлогын аргыг зах зээлд суурилсан нотолгоо болох байршил, барилгын чанар, нөхцөл зэрэг тодорхой зах зээлийн хүчин зүйлүүдээр тохируулан ашигласан. Орлогын арга нь зах зээл дээр буй ижил төстэй барилгын түрээсийн төлбөрийг эсвэл Банкны өөрийн түрээслэдэг ойролцоох салбарын түрээсийн төлбөрийг дискаунтлах замаар тооцоолсон. Зайдуу байрлалтай зэрэг зах зээлийн мэдээлэл байхгүй үед өртгийн аргыг ашигласан бөгөөд энэ нь ижил төстэй барилгыг дахин босгох зардал, инфляц, барилгын насжилт ба элэгдэлийг харгалзан үздэг.

Бодит үнэ цэнээрээ тусгагдаагүй санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн бодит үнэ цэнэ

Санхүүгийн тайланд бодит үнэ цэнээрээ хараахан бүртгэгдээгүй байгаа санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийг тодорхойлоход ашиглах аргачлал, таамаглалыг доор харуулав:

Бодит үнэ цэнэ нь дансны үнэтэйгээ ойролцоо хөрөнгө

Хөрвөх чадвар сайтай эсвэл эргэн төлөгдөх хугацаа богинотой (нэг жилээс богино хугацаатай) аливаа санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн хувьд дансны үнийг бодит үнэ цэнэтэйгээ ойролцоо байна гэж үздэг. Удирдлагын гүйцэтгэсэн бодит үнэ цэнийн үнэлгээг харахад, нэг жилээс дээш хугацаатай банк, санхүүгийн байгууллагаас татсан бодит үнэ цэнийг санхүүгийн тайланд түүний дансны үнэ цэнээр ойролцоолон тавьсан байна. Энэ нь адил төстэй хадгаламжийн бүтээгдэхүүнд ногдож байгаа өнөөгийн зах зээлийн хүү нь зах зээлд анх гаргасан хүүнээс огцом өөрчлөгдөхгүй гэсэн зарчим, баримтаас үүдэлтэй.

Тогтмол хүүтэй санхүүгийн хэрэгсэл

Хорогдуулсан өртгөөр илэрхийлэгдсэн тогтмол хүүтэй санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийг Монгол улс дахь ижил төстэй санхүүгийн хэрэгслүүдийн одоогийн зах зээлийн хүү болон тэдгээр санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийг хүлээн зөвшөөрсөн үеийн зах зээлийн хүүтэй харьцуулан тооцно.

Бодит үнэ цэнэ болон дансны үнийн хооронд ихээхэн зөрүүтэй үед Банкны санхүүгийн хэрэгслийг дансны болон бодит үнэ цэнээр нь харьцуулан дараах хүснэгтээр харууллаа.

	Дансны үнэ мян.төг	Бодит үнэ мян.төг
2019 оны 12 сарын 31		
Санхүүгийн хөрөнгө		
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	1,662,204,835	1,649,228,774
Нийт	1,662,204,835	1,649,228,774
Санхүүгийн өр төлбөр		
Зээлээр авсан эх үүсвэр	289,110,716	289,110,716
Нийт	289,110,716	289,110,716
2018 оны 12 сарын 31		
Санхүүгийн хөрөнгө		
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	1,714,392,053	1,714,392,053
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэгсэл	7,742,974	7,742,974
Нийт	1,722,135,027	1,722,135,027
Санхүүгийн өр төлбөр		
Зээлээр авсан эх үүсвэр	325,817,450	325,817,450
Нийт	325,817,450	325,817,450

34. ХОЛБООТОЙ ТАЛУУДЫН ТОДРУУЛГА

Банкны гол удирдах албан тушаалтнуудтай хийсэн ажил гүйлгээ

Тайлант жилийн турш Банкны захирлууд болон Төлөөлөн Удирдах Зөвлөлийн гишүүдэд олгосон нийт олговрын дүнг дараах хүснэгтээс харна уу. Үүнд:

	2019 мян.төг	2018 мян.төг
<i>Богино хугацааны тэтгэмж:</i>		
Цалин ба бусад тэтгэмж	1,794,864	1,246,824
Нийгмийн даатгалын шимтгэл	252,553	181,765
Бонус болон бусад тэтгэмжүүд	225,563	269,589
	<u>2,272,980</u>	<u>1,698,178</u>

Банкны захиралууд болон гол удирдах албан тушаалтнуудтай хийсэн ажил гүйлгээ

	2019 мян.төг	2018 мян.төг
Гол удирдах албан тушаалтнуудад олгосон зээл	800,363	1,461,759
Гол удирдах албан тушаалтнуудын байршуулсан харилцах, хадгаламж	5,320,311	254,775

Гол удирдах албан тушаалтнууд Банкны бизнесийн ердийн үйл ажиллагааны хүрээнд энгийн нөхцөлтэйгөөр (бусад харилцагчид болон ажилтнууд ижил үйлчилгээ авахад санал болгодогтой ижил хүү болон барьцааны нөхцөл) Банкнаас үйлчилгээгээ авдаг. Эдгээр ажил гүйлгээнүүдэд энгийн ажил гүйлгээнийхээс ялгарах онцлог эрсдэл байхгүй байна. Гол удирдах албан тушаалтнуудад олгосон зээл болон урьдчилгаа нь барьцаатай бөгөөд жилийн 4.2%-иас 35.77% (2018: 5.0%-иас 26.0%) хувийн хүүтэй ба 2-ээс 20 хүртэл жилийн эргэн төлөгдөх хугацаатай байна. Уг санхүүгийн жилд эдгээр зээлээс олсон хүүгийн орлого нь 47.41 сая төгрөг болно (2018 онд 158.68 сая төгрөг).

Гол удирдах албан тушаалтнуудын харилцах, хадгаламж нь жилийн 0.0%-иас 15.6%-ийн хүүтэй байсан (2018 онд 1.4%-иас 15.3% байсан). Тухайн санхүүгийн жилд эдгээр харилцах, хадгаламжид 56.93 сая төгрөгийн Хүүгийн зардал төлсөн (2018 онд 4.6 сая төгрөг).

Банкны хувьцаа эзэмшигчидтэй хийсэн ажил гүйлгээ

Тайлант жилийн эцсийн байдлаар Банк нь бизнесийн ердийн үйл ажиллагааныхаа хүрээнд дараах голлох ажил гүйлгээнүүдийг Банкны хувьцаа эзэмшигчидтэй хийсэн байна. 12 сарын 31-ээрх балансын үлдэгдэлийг доор харуулав.

	2019 мян.төг	2018 мян.төг
Харилцах, хадгаламж	(104,804,184)	(84,852,849)
Зээлээр авсан эх үүсвэр	(112,726,306)	(85,227,393)
Хоёрдогч өглөг	(44,100,000)	(65,000,000)
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй засгийн газрын бонд	2,844,150	79,162,116
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй засгийн газрын үнэт цаас	104,390,986	120,100
Өрийн бичиг	-	(61,679,526)

Тайлант жилийн туршид хийгдсэн гүйлгээг доор харуулав.

<i>Зээлээр авсан эх үүсвэр</i>		
Татан авсан	361,110,567	79,572,823
Эргэн төлсөн	364,061,402	17,777,763
<i>Харилцах, хадгаламж</i>		
Хадгалуулсан	1,273,339,905	1,379,994,702
Татан авсан	1,234,455,587	1,467,255,916

34. ХОЛБООТОЙ ТАЛУУДЫН ТОДРУУЛГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**Банкны хувьцаа эзэмшигчидтэй хийсэн ажил гүйлгээ (үргэлжлэл)**

Хувьцаа эзэмшигчдийн харилцах, хадгаламж нь жилийн 0.0%-иас 7.25%-ийн (2018: 3.6%-иас 9.6%) хүүтэй байсан. Тухайн санхүүгийн жилд эдгээр харилцах, хадгаламжид 2,744 сая төгрөгийн хүүгийн зардал төлсөн (2018 онд 604 сая төгрөг).

Хувьцаа эзэмшигчдээс авсан зээл нь жилийн 1.0%-иас 11%-ийн (2018: 1.5% -иас 7.0%) хүүтэй байсан. Тухайн санхүүгийн жилд эдгээр зээлд 3,254 сая төгрөгийн хүүгийн зардал төлсөн (2018 онд 2,716 сая төгрөг).

Хоёрдогч өглөг нь хүүгүй, хугацааны эцэст нэгж үнэ нь нэг сая төгрөг бүхий Төрийн банкны 65,000 ширхэг хувьцаанд хөрвөх нөхцөлтэй байна. Тайлант жилийн хугацаанд уг хувьцаанаас 20,900 ширхэгийг энгийн хувьцаанд хөрвүүлэгдсэн болно. Тодруулга 29-г харна уу.

Монголбанктай хийсэн ажил гүйлгээ

12 сарын 31-ээрх балансын үлдэгдэлийг доор харуулав.

	2019 мян.төг	2018 мян.төг
Монголбанк дахь харилцах (Тодруулга 12)	322,921,781	234,016,875
Төв банкны үнэт цаас (Тодруулга 17)	774,499,278	668,006,446
Репо хэлцэл	–	(7,717,585)
Зээлээр авсан эх үүсвэр (Тодруулга 26)	(51,732,664)	(57,565,069)
Тайлант жилийн туршид хийгдсэн гүйлгээг доор харуулав.		
<i>Зээлээр авсан эх үүсвэр</i>		
Татан авсан	26,333,463	14,311,618
Эргэн төлсөн	33,951,914	48,198,723
<i>Монголбанк дахь харилцах</i>		
Хадгалуулсан	13,377,738,728	17,069,186,592
Татан авсан	13,289,097,429	17,052,767,123

Уг санхүүгийн жилд Монголбанкнаас авсан хүүгийн орлого болон төлсөн хүүгийн зардал нь тус тус 11,054 сая төгрөг ба 1,783 сая төгрөг байсан (2018 онд 44,001 сая төгрөг ба 3,597 сая төгрөг байсан).

34. ХОЛБООТОЙ ТАЛУУДЫН ТОДРУУЛГА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

Бусад Төрийн оролцоот байгууллагуудтай хийсэн ажил гүйлгээ

12 сарын 31-ээрх балансын үлдэгдэлийг доор харуулав.

	2019 мян.төг	2018 мян.төг
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	(686,384,423)	(194,731,184)
Зээлээр авсан эх үүсвэр	(33,915,628)	(69,848,449)
Репо хэлцэл	–	(149,729,908)
Бусад банк ба санхүүгийн байгууллага дахь харилцах, хадгаламж	(4,637,602)	–
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй бонд	–	7,760,816
Бусад хөрөнгө: Авлага	7,436,601	7,436,601
Тайлант жилийн хугацаанд хийгдсэн гүйлгээг доор харуулав.		
<i>Татан байршуулсан: Харилцах, хадгаламж</i>		
Хадгалуулсан	5,535,101,717	1,730,314,227
Татан авсан	5,090,946,848	1,734,999,143
<i>Байршуулсан: Харилцах, хадгаламж</i>		
Хадгалуулсан	57,000,613	86,413,338
Татан авсан	59,834,564	120,818,138
<i>Зээлээр авсан эх үүсвэр</i>		
Татан авсан	–	10,959,605
Эргэн төлсөн	26,379,194	27,552,980

Уг санхүүгийн жилд Төрийн оролцоот байгууллагуудаас авсан хүүгийн орлого ба төлсөн хүүгийн зардал нь тус тус тэг ба 41,306 сая төгрөг байсан (2018 онд тэг ба 16,035 сая төгрөг байсан).

Холбоотой талуудтай хийсэн гүйлгээний нөхцлүүд

Бизнесийн ердийн үйл ажиллагааны үр дүнд дээр дурьдсан үлдэгдэл дүнгүүд үүссэн болно. Холбоотой талуудын төлсөн болон хүлээн авсан хүү нь ердийн арилжааны хүүгээр тооцогдсон. Тайлант жилийн эцсээр зээл болон урьдчилгаанаас бусад үлдэгдэл дүн барьцаа хөрөнгөгүй болно. 2018 болон 2019 оны 12 сарын 31-ээр бусад холбоотой талуудын өглөг эсвэл авлагын дүнд ямар нэгэн хүлээн авсан эсвэл гаргасан баталгаа байхгүй.

Банк нь НББОУС 24-ийн өөрчлөлт болох “Төрийн оролцоот байгууллагуудын хувьд шаардлагатай тодруулгын хэсэгчилсэн хөнгөлөлт” хэсгийг хэрэгжүүлсэн. Иймд төрийн оролцоот байгууллагуудтай хийсэн дангаар материаллаг бус ажил гүйлгээнүүд нь санхүүгийн тайлангийн тодруулгад тусгагдаагүй болно.

35. ХӨРӨНГӨ БОЛОН ӨР ТӨЛБӨРИЙН ХУГАЦААНЫ ШИНЖИЛГЭЭ

Дараах хүснэгтэнд Банкны хөрөнгө, өр төлбөрийг эргэн төлөгдөх, барагдах хугацаагаарх шинжилгээг харуулсан байна. Тодруулга 32 “Төлбөрийн чадварын эрсдэл ба эх үүсвэрийн удирдлага”-аас Банкны зүгээс барагдуулах хорогдуулж тооцоогүй гэрээт үүргүүдийг харна уу.

2019 оны 12 сарын 31	12 сараас доош мян.төг	12 сараас дээш мян.төг	Нийт мян.төг
Хөрөнгө			
Бэлэн мөнгө ба Монгол банк дахь харилцах Банк ба санхүүгийн байгууллага дахь харилцах, хадгаламж	380,259,480	–	380,259,480
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл	20,412,695	–	20,412,695
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	5,419	–	5,419
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – борлуулахад бэлэн	389,067,284	1,351,767,584	1,740,834,868
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө	3,907,336	87,230,956	91,138,292
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл	483,920	32,153,500	32,637,420
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өмчийн хэрэгсэл	779,661,909	102,072,505	881,734,414
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэгсэл	–	117,630	117,630
Бусад хөрөнгө	–	–	–
Борлуулах зорилготой хөрөнгө	6,188,316	17,072,913	23,261,229
Үндсэн хөрөнгө	5,416,432	–	5,416,432
Биет бус хөрөнгө	–	112,512,697	112,512,697
Ашиглах эрхтэй хөрөнгө	–	2,801,904	2,801,904
Нийт хөрөнгө	3,142,157	3,195,396	6,337,553
Нийт хөрөнгө	1,588,544,948	1,708,925,085	3,297,470,033
Санхүүгийн өр төлбөр			
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	99,834,319	213,628	100,047,947
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	2,395,631,107	179,599,705	2,575,230,812
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл	93,106	–	93,106
Зээлээр авсан эх үүсвэр	117,018,639	172,092,077	289,110,716
Бусад өр төлбөр	11,731,954	–	11,731,954
Түрээсийн өглөг	3,346,939	4,011,845	7,358,784
Орлогын татварын өр төлбөр	2,368,913	–	2,368,913
Хойшлогдсон татварын өр төлбөр	–	596,258	596,258
Нийт	2,630,024,977	356,513,513	2,986,538,490
Цэвэр дүн	(1,041,480,029)	1,352,411,572	310,931,543

35. ХӨРӨНГӨ БОЛОН ӨР ТӨЛБӨРИЙН ХУГАЦААНЫ ШИНЖИЛГЭЭ (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

2018 оны 12 сарын 31-ээр	12 сараас доош мян.төг	12 сараас дээш мян.төг	Нийт мян.төг
Хөрөнгө			
Бэлэн мөнгө ба Монгол банк дахь харилцах	278,629,947	–	278,629,947
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж	29,416,237	–	29,416,237
Зээл ба урьдчилгаа	317,486,631	1,457,052,797	1,774,539,428
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – борлуулахад бэлэн	349,321	7,192,309	7,541,630
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгө	5,580,830	29,298,400	34,879,230
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өрийн хэрэгсэл	682,414,860	70,782,864	753,197,724
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх өмчийн хэрэгсэл	–	117,479	117,479
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэгсэл	7,742,974	–	7,742,974
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл	4,225,997	–	4,225,997
Бусад хөрөнгө	6,690,720	22,394	6,713,114
Борлуулах зорилготой хөрөнгө	1,966,138	–	1,966,138
Үндсэн хөрөнгө	–	102,640,378	102,640,378
Биет бус хөрөнгө	–	2,637,230	2,637,230
Ашиглах эрхтэй хөрөнгө	3,112,358	6,227,625	9,339,983
Нийт хөрөнгө	1,337,616,013	1,675,971,476	3,013,587,489
Санхүүгийн өр төлбөр			
Бусад банкны харилцах, хадгаламж	74,199,644	–	74,199,644
Репоз хэлцэл	157,447,493	72,314,169	229,761,662
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	1,927,414,528	147,782,984	2,075,197,512
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл	5,286	–	5,286
Зээлээр авсан эх үүсвэр	160,740,185	165,077,265	325,817,450
Бусад өр төлбөр	11,227,117	–	11,227,117
Түрээсийн өглөг	2,816,984	7,246,349	10,063,333
Хойшлогдсон татварын өр төлбөр	–	584,084	584,084
Нийт өр төлбөр	2,333,851,237	393,004,851	2,726,856,088
Цэвэр дүн	(996,235,224)	1,282,966,625	286,731,401

*Санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн тодорхой ангиллыг гэрээний үүрэг дээр үндэслэсэн байна. Гэсэн хэдий ч, Банк харилцагчдын дийлэнх нь гэрээт хугацаанаасаа өмнө зарлагын гүйлгээ хийхгүй гэсэн хүлээлттэй байгаа ба хадгаламжийн татан авалтын түүхэн өгөгдлүүд дээр үндэслэн Банкны хүлээж буй мөнгөн урсгалыг хүснэгтэд тусгаагүй болно.

36. ХӨРӨНГИЙН ЗОХИСТОЙ ХАРЬЦАА

Монголбанкнаас тогтоосон дүрэм, харьцаануудыг ашиглах замаар Банкны өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааг хянадаг. 2018 болон 2019 оны турш Банк нь өөрийн хөрөнгөд хөндлөнгөөс тавьдаг бүх шалгууруудыг бүрэн хангаж ажилласан.

Капиталын удирдлага

Банкны капиталын удирдлагын үндсэн зорилго нь хөндлөнгөөс тавигдсан зохистой харьцааны шалгууруудыг биелүүлэх ба сөрөг цочролыг дааж чадах өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааг хадгалахад оршдог.

Банк өөрийн хөрөнгийн бүтцийг удирдаж, эдийн засгийн нөхцөл байдал болон үйл ажиллагааных нь эрсдэлийн шинж чанарт орсон өөрчлөлтүүдийг харгалзан капиталын бүтэцдээ зохих тохируулгуудыг хийдэг.

Капиталын зохицуулалт

Монголбанкнаас арилжааны Банкуудын нэгдүгээр зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгийн эрсдэлээр жигнэсэн активын зохистой харьцааг хамгийн багадаа 10% (2018 онд 9%), өөрийн хөрөнгийн эрсдэлээр жигнэсэн активын харьцааг 12% (2018 онд 14%)-иас доошгүй байхаар тогтоосон байдаг бөгөөд эдгээр харьцаа нь эрсдэлийн уг шинж чанараар нь тохируулсан хөрөнгө болон нийт капиталыг авч тооцоологдсон байдаг. Банкны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааг доор үзүүлэв:

	2019	2018
Өөрийн хөрөнгийн эрсдэлээр жигнэсэн харьцаа	11.8%	9.8%
Эрсдэлээр жигнэсэн хөрөнгийн харьцаа	15.5%	14.9%

	2019 мян.төг	2018 мян.төг
<u>I-р зэрэглэлийн хөрөнгө</u>		
Энгийн хувьцаа	133,900,000	113,000,000
Бусад нөөц	693,669	693,669
Хуримтлагсан ашиг	104,674,684	83,614,074
Тохируулга**	(27,997,944)	(25,413,127)
Нийт I-р зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгө	<u>211,270,409</u>	<u>171,894,616</u>
<u>II-р зэрэглэлийн хөрөнгө</u>		
Дахин үнэлгээний нэмэгдэл	22,747,594	23,535,557
Нийгмийн хөгжлийн сан*	-	956,832
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх хэрэгсэлүүдийн нөөц сан	-	(68,731)
Хоёрдогч өглөг	<u>44,100,000</u>	<u>65,000,000</u>
Нийт II-р зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгө	<u>66,847,594</u>	<u>89,423,658</u>
Нийт капитал/капиталын суурь	<u>278,118,003</u>	<u>261,318,274</u>

* 2019 оны 12 сарын 31-ны байдлаар Монголбанкны хөрөнгийн зохистой харьцааны шаарлагад өөрчлөлт орсон дагуу Нийгмийн халамжийн сан болон бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэгдэх хөрөнгийн сан нь II-р зэрэглэлийн хөрөнгийн бүрэлдэхүүнээс хасагдсан болно.

** Тохируулга нь голчлон МБ-ны журмын дагуу байгуулсан эрсдэлийн сан болон СТОУС-ын дагуу байгуулсан хүлээгдэж буй эрсдэлийн сан хоорондын зөрүү болно. МБ-ны шаардлагын дагуу зөрүүг зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийн тооцоололд тохируулж өгсөн болно.

36. ХӨРӨНГИЙН ЗОХИСТОЙ ХАРЬЦАА (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

12 дугаар сарын 31-ний байдлаар эрсдэлээр нь жигнэсэн хөрөнгийг эрсдэлийн ангилал тус бүрээр үзүүлбэл:

%	2019	2019	2018	2018
	Хөрөнгө мян.төг	жигнэсэн мян.төг	Хөрөнгө мян.төг	жигнэсэн мян.төг
0	1,251,601,315	–	1,105,920,876	–
20	19,088,299	3,817,660	9,377,765	1,875,553
50	293,674,256	146,837,128	267,192,137	133,596,069
70	–	–	100,735,476	70,514,833
80	70,456,547	56,365,238	–	–
100	1,534,565,680	1,534,565,680	1,519,212,375	1,519,212,375
120	–	–	7,075,352	8,490,422
150	14,914,670	22,372,004	–	–
<i>Тохируулгууд:</i>				
Бүлгийн, тархалтын эрсдэлийн сан		(2,200,000)		–
Үйл ажиллагааны эрсдэлийн харьцаа		25,941,109		13,517,656
Гадаад валютын эрсдэлийн харьцаа		7,973,692		6,110,950
Нийт	3,184,300,767	1,795,672,511	3,009,513,981	1,753,317,858

37. ТАЙЛАНГИЙН ДАРААХ ҮЙЛ ЯВДАЛ

Монгол Улсын Засгийн Газар үлдэгдэлтэй байсан бүх зээлдэгчдийн тэтгэврийн зээлүүдийг засгийн газраас төлөхөөр шийдвэр гаргаж баталсан. Зээлийн багцыг "Эрдэнэс Монгол" ХХК-ийн гаргасан хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй бонд "Эрдэнэс" -ээр солино. Үүний дагуу 2020 оны 2-р сарын 21-ний өдөр Банк нь "Эрдэнэс Монгол" ХХК-тай гэрээ байгуулж, тэтгэврийн зээлийн багцаа бонд болгон хөрвүүлсэн. Тэтгэврийн зээлийн үлдэгдэл 2019 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар нийт 223.9 тэрбум төгрөг байсан.

2019 оны 12 сарын 31-ны ЗЦҮХА-н тооцоолол нь тасалбар болгож буй тайлант өдрийн байдлаарх эдийн засгийн шинжилгээ, магадлал дээр үндэслэсэн. 2020 оны 1-р сарын эхэн үеэс Коронавирусын дэгдэлт зэргэлдээ улс орнуудаас хальж үүний үр дүнд бизнес эдийн засагт гэнэтийн уналт үүсгээд байна. Үүнтэй холбоотойгоор 2-р сарын дунд үеэс эхлэн Банк нь ажиллах цагийн хуваарийг багасгах, вирусын халдвар үүссэн орон нутгийн зарим салбаруудыг түр хаах зэрэг арга хэмжээнүүдийг аваад байна. Банк дотоодын нийт бүтээгдэхүүн болон бусад гол эдийн засгийн үзүүлэлтүүдэд нөлөөлөх нөлөө болон эдийн засгийн уналтын магадлал, түүний хүндрэлийн зэргийг СТОУС 9-н дагуу ЗЦҮХА-г 2020 онд тооцоолохдоо харгалзан үзнэ.

Удирдлага нь тайлангийн өдрөөс хойш санхүүгийн тайланд нөлөө үзүүлэх өөр бусад үйл явдал гараагүй гэж үзэж байна.

38. МОНГОЛ ХЭЛ ДЭЭРХ ОРЧУУЛГА

Эдгээр санхүүгийн тайлангуудыг Англи хэл дээр мөн бэлтгэсэн болно. Монгол, Англи хувиудын хооронд утга, агуулгын зөрүү гарах тохиолдолд Англи хувийг дагана.